



## Integrationspolitik för 2000-talet

---

### Sammanfattning

Utskottet behandlar i detta betänkande regeringens skrivelse 2001/02:129 Integrationspolitik för 2000-talet jämte motioner väcka med anledning av skrivelsen samt ett flertal motioner från den allmänna motionstiden år 2000 och 2001.

Regeringen redovisar utvecklingen på en rad olika områden i förhållande till riksdagens beslut hösten 1997 om mål och inriktning för integrationspolitiken. Integrationspolitikens mål innebär lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund. Den generella politiken skall utformas efter samhällets etniska och kulturella mångfald, och särlösningar för invandrare skall i huvudsak bara avse den första tiden i Sverige. Inriktningen på integrationspolitiken skall vara att ge stöd till individers egen försörjning och delaktighet i samhället, värna grundläggande demokratiska värden och verka för kvinnors och mäns lika rättigheter och möjligheter samt förebygga och motverka etnisk diskriminering, främlingsfientlighet och rasism.

Regeringen redovisar den framtida inriktningen på integrationspolitiken. Den nuvarande inriktningen skall fortsätta, men genomförandet skall förbättras och utvecklas inom olika samhällsområden. Målen skall tydliggöras, och den gemensamma värdegrunden skall ges ökad uppmärksamhet liksom uppväxtvillkoren för barn och ungdomar med utländsk bakgrund.

I betänkandet behandlas bl.a. integrationspolitikens mål, introduktionen för nyanlända flyktingar och invandrare, arbete och försörjning, svenska för invandrare (sfi) och utbildning, inflytande och delaktighet, storstadsregionerna samt diskrimineringsfrågor.

Utbildningsutskottet har yttrat sig över följdmotioner i de delar som rör utbildningsutskottets beredningsområde.

Socialförsäkringsutskottet avstyrker motionerna och föreslår att riksdagen lägger skrivelsen till handlingarna.

Till betänkandet har fogats 49 reservationer och 4 särskilda yttranden.

# Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Innehållsförteckning.....	2
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	4
Ärendet och dess beredning.....	9
Utskottets överväganden .....	10
Integrationspolitikens mål .....	10
Bosättning i kommun .....	15
Introduktion för nyanlända invandrare .....	17
Svenska för invandrare (sfi) .....	22
Validering.....	25
Utbildning och språk .....	27
Utvecklingen i storstadsregionerna.....	31
Inflytande och delaktighet .....	35
Arbete och försörjning.....	38
Etnisk diskriminering .....	45
Folkhälsa .....	50
Tolkfrågor.....	54
Döva asylsökande och invandrare .....	56
Begreppet invandrare.....	58
Kvinnor och flickor med utländsk bakgrund .....	59
Ungdomar med utländsk bakgrund.....	62
Svenskt medborgarskap .....	64
Återvandring.....	66
Forskning om integrationsfrågor .....	67
Reservationer.....	69
1. Integrationspolitikens mål (punkt 1).....	69
2. Integrationspolitikens mål (punkt 1).....	69
3. Integrationspolitikens mål (punkt 1).....	70
4. Integrationspolitikens mål (punkt 1).....	70
5. Bosättning i kommun (punkt 2).....	71
6. Bosättning i kommun (punkt 2).....	71
7. Bosättning i kommun (punkt 2).....	72
8. Bosättning i kommun (punkt 2).....	72
9. Introduktion från första dagen (punkt 3).....	72
10. Introduktion i övrigt (punkt 4).....	73
11. Introduktion i övrigt (punkt 4).....	73
12. Arbete före uppehållstillstånd (punkt 5) .....	74
13. Reformerad flyktmottagning (punkt 6).....	74
14. Mottagande av ensamkommande barn (punkt 7).....	74
15. Svenska för invandrare (sfi) (punkt 9).....	75
16. Svenska för invandrare (sfi) (punkt 9).....	75
17. Svenska för invandrare och arbetspraktik (punkt 10).....	75

18. Registrering av arbetssökande (punkt 11) .....	76
19. Validering (punkt 12).....	76
20. Utbildning och språk (punkt 13).....	77
21. Utbildning och språk (punkt 13).....	77
22. Utbildning och språk (punkt 13).....	78
23. Gömda barns skolgång (punkt 14) .....	78
24. Utvecklingen i storstadsregionerna (punkt 15).....	78
25. Utvecklingen i storstadsregionerna (punkt 15).....	79
26. Utvecklingen i storstadsregionerna (punkt 15).....	79
27. Inflytande och delaktighet i samhället (punkt 16) .....	80
28. Inflytande och delaktighet i samhället (punkt 16) .....	80
29. Valdeltagande och rösträtt (punkt 17) .....	81
30. Valdeltagande och rösträtt (punkt 17) .....	81
31. Arbete och försörjning (punkt 18).....	81
32. Arbete och försörjning (punkt 18).....	82
33. Arbete och försörjning (punkt 18).....	82
34. Arbete och försörjning (punkt 18).....	83
35. Etnisk diskriminering (punkt 19).....	83
36. Etnisk diskriminering (punkt 19).....	84
37. Etnisk diskriminering (punkt 19).....	84
38. Etnisk diskriminering (punkt 19).....	85
39. Folkhälsa (punkt 20).....	85
40. Tolkfrågor (punkt 21).....	86
41. Döva asylsökande och invandrare (punkt 22) .....	86
42. Begreppet invandrare (punkt 23).....	87
43. Kvinnor och flickor med utländsk bakgrund (punkt 24) .....	87
44. Kvinnor och flickor med utländsk bakgrund (punkt 24) .....	88
45. Ungdomar med utländsk bakgrund (punkt 25).....	88
46. Svenskt medborgarskap (punkt 26).....	89
47. Svenskt medborgarskap (punkt 26).....	89
48. Återvandring (punkt 27).....	89
49. Forskning och integrationsfrågor (punkt 28).....	90
Särskilda yttranden.....	91
1. Integrationspolitikens mål (punkt 1) .....	91
2. Svenska för invandrare (sfi) (punkt 9).....	91
3. Etnisk diskriminering (punkt 19) .....	91
4. Kvinnor och flickor med utländsk bakgrund (punkt 24) .....	92
Bilaga 1: Förteckning över behandlade förslag.....	93
Bilaga 2: Utbildningsutskottets yttrande 2001/02:Ubu2y .....	102

# Utskottets förslag till riksdagsbeslut

## 1. Integrationspolitikens mål

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Sf28 yrkande 1, 2001/02:Sf31 yrkande 29, 2001/02:Sf334 yrkande 1, 2001/02:Sf400 yrkandena 1 och 2, 2000/01:Sf611 yrkande 3 och 2000/01:Sf617 yrkandena 1 och 8.

*Reservation 1 (m)*

*Reservation 2 (c)*

*Reservation 3 (fp)*

*Reservation 4 (mp)*

## 2. Bosättning i kommun

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Sf30 yrkande 4, 2001/02:Sf31 yrkande 5, 2001/02:Sf32 yrkande 5 och 2001/02:Sf255 yrkande 4.

*Reservation 5 (v)*

*Reservation 6 (kd)*

*Reservation 7 (c)*

*Reservation 8 (mp)*

## 3. Introduktion från första dagen

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Sf30 yrkande 3 och 2001/02:Sf31 yrkande 2.

*Reservation 9 (v, mp)*

## 4. Introduktion i övrigt

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Sf31 yrkandena 1, 4 och 10 samt 2001/02:Sf255 yrkande 3.

*Reservation 10 (c)*

*Reservation 11 (mp)*

## 5. Arbete före uppehållstillstånd

Riksdagen avslår motion 2001/02:Sf27 yrkande 1.

*Reservation 12 (m, kd, c)*

## 6. Reformerad flyktingmottagning

Riksdagen avslår motion 2001/02:Sf33 yrkande 1.

*Reservation 13 (fp)*

## 7. Mottagande av ensamkommande barn

Riksdagen avslår motion 2001/02:Sf31 yrkande 9.

*Reservation 14 (kd, c, mp)*

**8. Hemutrustningslån**

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Sf343 och 2001/02:Sf363.

**9. Svenska för invandrare (sfi)**

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Sf27 yrkande 2, 2001/02:Sf28 yrkande 3 och 2001/02:Sf30 yrkande 2.

*Reservation 15 (m)*

*Reservation 16 (c)*

**10. Svenska för invandrare och arbetspraktik**

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Sf27 yrkande 3, 2001/02:Sf31 yrkande 6 och 2000/01:Sf645 yrkande 28.

*Reservation 17 (kd, c, mp)*

**11. Registrering av arbetssökande**

Riksdagen avslår motion 2000/01:Sf645 yrkande 27.

*Reservation 18 (kd)*

**12. Validering**

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Sf27 yrkande 4, 2001/02:Sf28 yrkande 4, 2001/02:Sf32 yrkande 2, 2000/01:Sf619 yrkande 1 och 2000/01:Sf629.

*Reservation 19 (m, kd, c)*

**13. Utbildning och språk**

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Sf31 yrkandena 13, 14 och 28, 2001/02:Sf32 yrkande 4 och 2001/02:Sf33 yrkande 2.

*Reservation 20 (kd)*

*Reservation 21 (fp)*

*Reservation 22 (mp)*

**14. Gömda barns skolgång**

Riksdagen avslår motion 2001/02:Sf31 yrkande 16.

*Reservation 23 (mp)*

**15. Utvecklingen i storstadsregionerna**

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Sf27 yrkande 5, 2001/02:Sf30 yrkandena 1 och 7, 2001/02:Sf399 yrkande 31, 2001/02:A226 yrkande 1, 2001/02:Ju237 yrkande 18, 2000/01:Sf611 yrkandena 6, 7 och 12, 2000/01:Sf613, 2000/01:Sf637 och 2000/01:Bo223 yrkande 10.

*Reservation 24 (v)*

*Reservation 25 (kd)*

*Reservation 26 (c)*

**16. Inflytande och delaktighet i samhället**

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Sf31 yrkandena 19 och 20, 2000/01:Sf611 yrkande 5 och 2000/01:Sf624.

*Reservation 27 (kd, mp)*

*Reservation 28 (c)*

**17. Valdeltagande och rösträtt**

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Sf31 yrkande 18 och 2001/02:Sf32 yrkande 6.

*Reservation 29 (v, mp)*

*Reservation 30 (kd)*

**18. Arbete och försörjning**

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Sf28 yrkandena 2 och 5, 2001/02:Sf31 yrkandena 11, 12 och 21, 2001/02:Sf33 yrkandena 3 och 4, 2001/02:Sf334 yrkande 6, 2000/01:Sf617 yrkande 3 och 2000/01:Sf645 yrkande 29.

*Reservation 31 (m)*

*Reservation 32 (kd)*

*Reservation 33 (fp)*

*Reservation 34 (mp)*

**19. Etnisk diskriminering**

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Sf30 yrkande 5, 2001/02:Sf32 yrkandena 1, 3 och 8, 2001/02:Sf400 yrkandena 8 och 12, 2001/02:U347 yrkande 7, 2001/02:A317 yrkandena 32 och 33 samt 2000/01:Sf611 yrkande 2.

*Reservation 35 (v)*

*Reservation 36 (kd)*

*Reservation 37 (c)*

*Reservation 38 (fp)*

**20. Folkhälsa**

Riksdagen avslår motion 2001/02:Sf31 yrkandena 7 och 22–27.

*Reservation 39 (mp)*

**21. Tolkfrågor**

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Sf31 yrkande 8, 2001/02:Sf32 yrkande 7, 2001/02:Sf280, 2001/02:Sf284, 2001/02:Sf287 och 2000/01:Sf622.

*Reservation 40 (kd, mp)*

**22. Döva asylsökande och invandrare**

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Sf260, 2001/02:Sf264, 2001/02:Sf269, 2001/02:Sf288, 2001/02:Sf315 och 2001/02:So631 yrkande 2.

*Reservation 41 (kd, mp)*

**23. Begreppet invandrare**

Riksdagen avslår motion 2000/01:Sf611 yrkandena 8 och 9.

*Reservation 42 (c)*

**24. Kvinnor och flickor med utländsk bakgrund**

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Sf30 yrkande 6, 2001/02:Sf32 yrkande 9, 2001/02:Sf33 yrkande 5, 2001/02:Sf400 yrkande 9, 2000/01:A812 yrkande 14, 2000/01:Sf609 och 2000/01:Sf621.

*Reservation 43 (kd, c, mp)*

*Reservation 44 (fp)*

**25. Ungdomar med utländsk bakgrund**

Riksdagen avslår motionerna 2000/01:Sf611 yrkande 4 och 2000/01:So451 yrkande 3.

*Reservation 45 (c)*

**26. Svenskt medborgarskap**

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Sf29, 2001/02:Sf31 yrkande 17, 2001/02:Sf228, 2001/02:Sf251, 2001/02:Sf311 och 2001/02:Sf394 yrkande 7.

*Reservation 46 (m)*

*Reservation 47 (mp)*

**27. Återvandring**

Riksdagen avslår motion 2001/02:Sf31 yrkande 3.

*Reservation 48 (mp)*

**28. Forskning och integrationsfrågor**

Riksdagen avslår motion 2001/02:Sf31 yrkande 15.

*Reservation 49 (mp)*

**29. Skrivelsen**

Riksdagen lägger skrivelse 2001/02:129 till handlingarna.

Stockholm den 16 maj 2002

På socialförsäkringsutskottets vägnar

*Berit Andnor*

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Berit Andnor (s), Bo Könberg (fp), Margit Gennser (m), Maud Björnemalm (s), Anita Jönsson (s), Ulla Hoffmann (v), Rose-Marie Frebran (kd), Mariann Ytterberg (s), Göran Lindblad (m), Lennart Klockare (s), Cecilia Magnusson (m), Kerstin-Maria Stalin (mp), Birgitta Carlsson (c), Mona Berglund Nilsson (s), Margareta Cederfelt (m), Magda Ayoub (kd) och Kalle Larsson (v).



## Ärendet och dess beredning

Socialförsäkringsutskottet behandlar i detta betänkande regeringens skrivelse 2001/02:129 Integrationspolitik för 2000-talet jämte sju följdmotioner. I betänkandet behandlas även ett 50-tal motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2000 och 2001. De behandlade förslagen återges i *bilaga 1*.

Motionsyrkandena Sf30 yrkandena 8 och 9 som rör kommunala bostadsförmedlingar och anvisningslagstiftningen har överlämnats till bostadsutskottet.

Utbildningsutskottet har yttrat sig över skrivelsen och dess följdmotioner i de delar som berör utbildningsutskottets beredningsområde (yttrande 2001/02:UbU2y). Utbildningsutskottets yttrande återges i *bilaga 2*.

Arbetsmarknadsutskottet har beretts tillfälle att yttra sig över följdmotioner men beslutade att inte avge något yttrande med motiveringen att de nyligen behandlat motsvarande frågor i betänkandena 2001/02:AU3 och 2001/02:AU5.

Integrationsverket har besökt utskottet och informerat om verkets arbete.

Migrationsverket har på utskottets anmodan avgivit ett yttrande över motionerna som rör döva asylsökande och invandrare.

Utskottet har under beredningen av ärendet fått muntlig information från SKTF och Tolkservicerådet om tolkfrågor. Utskottet har även fått muntlig information av Sveriges Dövas Riksförbund om döva asylsökande och invandrare.

# Utskottets överväganden

## Integrationspolitikens mål

### Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motioner om integrationspolitikens mål.  
*Jämför reservationerna 1 (m), 2 (c), 3 (fp) och 4 (mp).*

### *Integrationspolitikens mål*

Riksdagen beslutade hösten 1997 om mål och inriktning för en framtida integrationspolitik (prop. 1997/98:16 Sverige, framtiden och mångfalden – från invandrapolitik till integrationspolitik, bet. 1997/98:SfU6, rskr. 1997/98:68). Beslutet innebär att samhällets etniska och kulturella mångfald bör tas som utgångspunkt för den generella politikens utformning och genomförande på alla samhällsområden och nivåer. Säråtgärder som riktar sig till invandrare som grupp bör begränsas till insatser och åtgärder som kan behövas under den första tiden i Sverige. De mål som fastställdes för integrationspolitiken var att alla som bor i Sverige, oavsett etnisk och kulturell bakgrund, skall ha lika rättigheter och möjligheter, en samhällsgemenskap med samhällets mångfald som grund och en samhällsutveckling som kännetecknas av ömsesidig respekt och tolerans och som alla oavsett bakgrund skall vara delaktiga i och medansvariga för. Det integrationspolitiska arbetet skall inriktas på att ge stöd till individens försörjning och delaktighet i samhället, värna grundläggande demokratiska värden och verka för kvinnors och mäns lika rättigheter och möjligheter samt förebygga och motverka diskriminering, främlingsfientlighet och rasism.

När riksdagen antog målen för den nya integrationspolitiken underströks det av både regeringen och riksdagen att målen om allas lika möjligheter och rättigheter också innebär skyldigheter. Riksdagen ansåg senare att detta borde tydliggöras genom en komplettering av målen, vilket gavs regeringen till känna i samband med behandlingen av budgetpropositionen 2001.

### *Skrivelsen*

Regeringen vill med skrivelsen ge riksdagen en beskrivning av integrationspolitikens resultat i förhållande till de integrationspolitiska målen och ge regeringens bedömning av den fortsatta inriktningen på integrationspolitiken.

Integrationspolitiska mål och synsätt skall införlivas i alla samhällsområden. Invandrades behov skall, precis som andras behov, beaktas inom ramen för den generella politiken. Integrationspolitiken skall inriktas på förhållanden i hela samhället och inte – som tidigare – vara inriktad på invandrare. Introduktionen av nyanlända flyktingar skall däremot fortsätta att vara en säråtgärd. Introduktionen måste på ett bättre sätt utgå från den enskilda invandrens bakgrund och förutsättningar. Invandrare skall inte behandlas som en

homogen grupp utan åtgärder skall utformas flexibelt utifrån individuella behov. Den första tiden i Sverige är av stor betydelse för den kommande integrationsprocessen. Regeringen bedömde i den integrationspolitiska propositionen att de integrationspolitiska målen inte kan införlivas i den generella politiken utan aktivt förändringsarbete.

Regeringen anser att den nuvarande inriktningen på integrationspolitiken skall fortsätta, men genomförandet skall förbättras och utvecklas inom olika områden. Målen skall tydliggöras och de frågor som är förenade med den gemensamma värdegrunden skall ges ökad uppmärksamhet liksom uppväxtvillkoren för barn och ungdomar med utländsk bakgrund.

En fråga som uppstår är vilka etniskt och kulturellt betingade beteenden som kan tolereras. Universiella överenskommelser stater emellan om mänskliga rättigheter är ett rättesnöre som gäller för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund. Beteenden som bryter mot sådana överenskommelser kan därför inte tolereras.

I de integrationspolitiska målen används både begreppen tolerans och respekt. Begreppet tolerans kan tolkas som att olikheter skall tolereras, inte respekteras. Tolerans kan även uppfattas som att samhället skall ha överseende när det gäller vissa beteenden, med hänvisning till den kulturella bakgrunden, trots att beteendet kanske bryter mot lagstiftning och mänskliga rättigheter. Begreppet respekt är tydligare och innebär att olikheter skall och kan respekteras om de inte strider mot svensk lag eller kränker mänskliga rättigheter.

Regeringen avser att senare föreslå riksdagen att ändra målen för integrationspolitiken så att begreppet tolerans tas bort till förmån för begreppet respekt.

Integrationsverkets framtida inriktning på verksamheten skall präglas av insatser som uppmärksammar den gemensamma värdegrunden om allas lika rättigheter och de krav värdegrunden ställer på dem som är invandrare och infödda. Det krävs en ständig och öppen dialog om att alla skall ha samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter och om ömsesidig om integration. Alla har ett ansvar för att skapa ett samhälle med den etniska mångfalden som grund. Regeringen kan senare komma att överväga ytterligare åtgärder för att öka integrationspolitikens genomslag inom olika områden.

När integrationspolitiken infördes skedde detta mot bakgrund av en insikt om att den tidigare politiken, invandrapolitiken, hade kommit att befästa invandrarskapet och ett annorlundaskap samt förstärkt känslan av vi-och-dom. När det gäller den framtida inriktningen skriver regeringen att skillnaden är att det skall vara behovet i sig och inte invandrarskapet som motiverar olika åtgärder. Integrationspolitiken skall verka för att den generella politiken utformas med utgångspunkt i mångfalden och därmed bidrar till att bryta upp gränsen mellan de infödda och de som invandrat.

En genomgång av hur de integrationspolitiska målen slagit igenom inom olika samhällsområden ger en splittrad bild. En positiv utveckling är en ökad medvetenhet hos individer, myndigheter och organisationer m.m. om etnisk

mångfald jämfört med för fyra år sedan. Den etniska mångfalden har påverkat samhällsutvecklingen på många olika sätt, och det finns en större öppenhet i samhället för intryck från en alltmer internationaliserad värld.

Arbetslösheten bland invandrare har minskat påtagligt under slutet av 1990-talet. Fler nyanlända invandrare kan försörja sig själva, och kommunernas utbetalningar av socialbidrag har minskat.

I skrivelsen anför regeringen att skillnaderna fortfarande är stora, insatserna tycks inte ha varit tillräckligt effektiva och de avsedda resultaten har inte uppnåtts. Skillnaderna är fortfarande oacceptabelt stora mellan invandrare och infödda på arbetsmarknaden och i arbetslivet, men skillnaderna är tydliga även på andra områden.

I det fortsatta arbetet skall uppväxtvillkoren för barn och ungdomar med utländsk bakgrund särskilt uppmärksammas. Även skillnaderna mellan kvinnor och män och jämställdhetspolitikens mål skall uppmärksammas. Skillnaderna i förutsättningar och villkor skall tas på största allvar och beaktas i fortsättningen.

När det gäller metoder för genomförandet av integrationspolitiken är uppföljning inom olika områden en av de viktigaste uppgifterna. Riksdag och regering skall informeras om utvecklingen och om hinder för integrationspolitikens genomslag så att beslut om förändringar kan fattas. En av verkets viktigaste uppgifter är att verka för att alla berörda myndigheter inom sina verksamhetsområden arbetar med de integrationspolitiska målen. Integrationsverket har fått i uppdrag av regeringen att analysera myndigheternas genomförande av integrationspolitiken.

#### *Motioner*

I motion Sf334 yrkande 1 av Margit Gennser m.fl. (m) anför att integrationspolitiken utgår från regleringar och särslagstiftning. Det bästa sättet att skapa förutsättningar för snabb integration i det svenska samhället är att skapa en öppen och rörlig arbetsmarknad samt en bättre avvägning mellan skatter och transfereringssystem. Arbetsrätten skall avregleras och anpassas efter en internationell arbetsmarknad. Utgångspunkter skall vara människors lika intresse av att arbeta och vara självförsörjande och inte att särbehandla inflyttade människor. Motionärerna menar att integrationspolitiken i huvudsak är ett arbetsmarknadspolitiskt problem.

I motion Sf28 yrkande 1 av Margit Gennser m.fl. (m) anför att omsvängningen i regeringens integrationspolitik är positiv, från bidragsberoende till egenförsörjning, men det sker med särlösningar och särskilda bidrag. Motionärerna anför att egenförsörjning uppnås snabbare genom en förbättrad introduktion och matchning av arbetssökande och arbetsgivare. Även en radikal omläggning av den generella ekonomiska politiken i form av avregleringar och sänkta skatter behövs.

I motion Sf400 yrkande 1 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) anför att många människor har svårigheter att ta sig in på arbetsmarknaden på grund av bristande språkkunskaper och avsaknad av kontakter i samhället. Utanförskap kan

även bero på långtidsarbetslöshet eller långvariga sjukskrivningar. Detta medför att en del invandrare fastnar i bidragsberoende och utanförskap.

I yrkande 2 anförs att integrationspolitikens viktigaste uppgift är att angripa de strukturer som försvårar för människor att bryta sig ur isolering och utanförskap. Det är av tradition samhället, med myndigheter, organisationer och folkrörelser, som skall lösa individens problem. Den enskilda individen förväntas inte vilja eller kunna ta itu med sina svårigheter. Integrationspolitiken skall ge människor makt över sitt liv och sin vardag.

I motion 2000/01:Sf617 yrkande 1 av Ana Maria Narti m.fl. (fp) anförs att minoritetsgrupper och individer själva måste få praktiska möjligheter att agera, ta initiativ, förverkliga planer och tillfredsställa sin egna behov. Integrationen blir ett faktum först när de människor som förväntas integrera sig i samhället får tala och agera för sig själva. Motionärerna efterlyser en ny integrationspolitik baserad på de nya invånarnas initiativ och ansvarstagande.

I yrkande 8 anförs motionärerna att det behövs en decentralisering av integrationspolitiken både i ord och handling. Minoritetsgrupper och individer skall själva komma med initiativ och ekonomiska resurser skall ställas till deras förfogande så att de på så sätt får praktiska möjligheter att själva lösa sina problem.

Kerstin-Maria Stalin m.fl. (mp) anförs i motion Sf31 yrkande 29 att mångfald och integration, skall betonas i regleringsbrev, s.k. mainstreaming.

I motion 2000/01:Sf611 yrkande 3 av Lennart Daléus m.fl. (c) anförs att efterlevnad av den svenska lagstiftningen skall gälla oavsett kulturella traditioner. I Sverige råder demokratiskt stiftade lagar och, samhället får aldrig acceptera att lagarna överskrids av olika kulturella traditioner.

#### *Utskottets ställningstagande*

Beslutet om integrationspolitiken 1997 innebär och markerar en viktig skillnad från den tidigare invandrarpolitiken som befäste invandrarskap och särlösningar. Integrationspolitiken omfattar däremot hela befolkningen. Integrationsprocesserna är ömsesidiga i den meningen att alla är delaktiga och medansvariga i dem, alla har en skyldighet att bidra. Det integrationspolitiska arbetet skall särskilt inriktas på att ge stöd till individers egen försörjning och delaktighet i samhället.

Det är den enskildes behov som skall motivera eventuella åtgärder. Invandrare skall inte ses som en homogen kategori i samhället. På den individuella nivån bör integration betraktas som ett livsprojekt, vars innehåll och mål endast kan bestämmas av individen själv. På den samhälleliga nivån kan dock staten sätta upp mål för vad som bör uppnås inom olika områden med hjälp av arbetsmarknadspolitik, utbildningspolitik osv. och stödja den individuella integrationsprocessen genom att föra en politik som ger individen förutsättningar att förverkliga sina mål i livet.

Det har gått drygt fyra år sedan riksdagen godkände målen för den nya integrationspolitiken. Utskottet anser att det är värdefullt att regeringen till riksda-

gen genom skrivelsen redovisar utvecklingen och genomslaget under perioden samt inriktningen på det fortsatta arbetet på området.

Utskottet vill framhålla att integrationsfrågorna är mycket viktiga, inte bara för de enskilda utan även för samhället som helhet. Detta har blivit särskilt påtagligt under senare tid mot bakgrund av utvecklingen i vår omvärld och då inte minst situationen i Europa med främlingsfientliga strömningar.

Regeringen skriver att integrationspolitikens genomförande bl.a. bygger på att myndigheternas verksamhet utformas med utgångspunkt i den etniska mångfalden så att alla behandlas på ett likvärdigt sätt oavsett härkomst och bakgrund. Myndigheterna är skyldiga att beakta integrationsperspektivet, och flera myndigheter har fått särskilda integrationspolitiska uppdrag.

Utskottet anser i likhet med regeringen att styrningen av myndigheter är en metod för att genomföra integrationspolitiken med avseende på deras ansvar för de integrationspolitiska målen. De myndigheter som har direkt betydelse för integrationsarbetet får i regleringsbrev i uppdrag att redovisa hur integrationsarbetet beaktats.

Med anledning av motion Sf611 yrkande 3 vill utskottet understryka att olagliga handlingar som bryter mot samhällets grundläggande värderingar aldrig kan accepteras oavsett kulturella skillnader. En uppslutning kring grundläggande värderingar är nödvändig i det mångkulturella samhället. Utskottet anser också, när det gäller den generella integrationspolitiken, att avgörande för ett framgångsrikt integrationsarbete är att betona vikten av en gemensam grundsyn för ett levande mångkulturellt samhälle, såsom alla människors lika värde, respekt för individen och ett gemensamt rättssystem.

På utskottets förslag har nyligen skyldigheter uttryckligen lagts till de integrationspolitiska målen rättigheter och möjligheter.

Utskottet finner det angeläget att det finns en öppen dialog i samhället om de integrationspolitiska målen om lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter och om ömsesidig integration samt om allas ansvar för att skapa ett samhälle mot bakgrund av den etniska mångfalden och för att utforma respekt för den gemensamma värdegrunden. Utskottet noterar att regeringen bl.a. avser att föreslå att målen för integrationspolitiken ändras så att begreppet tolerans tas bort till förmån för begreppet respekt.

Även om det finns tendenser till en positiv utveckling kan utskottet konstatera att utvecklingen inom integrationsområdet fortfarande inte är tillfredsställande i förhållande till de mål som ställts upp. Den etniska och sociala segregationen är fortfarande stor. Insatser för att vända utvecklingen sker visserligen inom en mängd olika samhällsområden, men det behövs ytterligare insatser för att den etniska och kulturella mångfalden i samhället skall tillvaratas.

Den tid som gått sedan riksdagen godkände målen för den nya integrationspolitiken är alltför kort för att man skall ha hunnit åtgärda problemen med segregation och utanförskap i samhället. Att politiken ännu inte har fått genomslag på alla områden visar inte minst de åtgärder som vidtagits eller pågår inom en rad områden på både kommunal och statlig nivå. Ett flertal utredningar pågår och många förslag har lagts och är under beredning. Enligt ut-

skottets mening är det nu mycket viktigt att noggrant följa utvecklingen och resultaten av det långsiktiga integrationsarbetet.

Mot bakgrund av det anförda avstyrker utskottet motionerna Sf334 yrkande 1, Sf28 yrkande 1, Sf400 yrkandena 1 och 2, 2000/01:Sf617 yrkandena 1 och 8, samt Sf31 yrkande 29. Motion 2000/01:Sf611 yrkande 3 får anses tillgodosedd med vad utskottet anfört och avstyrks.

## Bosättning i kommun

### Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motioner om bosättning i kommun.

*Jämför reservationerna 5 (v), 6 (kd), 7 (c) och 8 (mp).*

### *Gällande ordning*

Staten lämnar ersättning till kommunerna för kostnader i samband med mottagande och introduktion av flyktingar och deras anhöriga enligt förordningen (1990:927) om statlig ersättning för flyktingmottagande m.m. Huvuddelen av den statliga ersättningen är en schablonersättning som lämnas med ett fast belopp per mottagen person. Denna ersättning är flerårig och börjar betalas ut månaden efter det att flyktingen har tagits emot i en kommun. Ersättningen avser att täcka kostnader för försörjningsstöd, svenskundervisning och andra introduktionsinsatser. Kommunen kan också få ersättning för vissa andra kostnader för äldre, varaktigt sjuka och för personer med funktionshinder.

En kommun som träffar en överenskommelse med Integrationsverket om att ta emot nyanlända får även en grundersättning, som är oberoende av antalet mottagna nyanlända.

### *Skrivelsen*

Integrationsverket skall vid bosättningen anvisa flyktingen till kommuner med överenskommelse om flyktingmottagande. Koncentrationen av invandrare till vissa kommuner skall motverkas. Personer som inte har några önskemål om bosättningsort erbjuds inte bostad i en kommun där det finns en stor koncentration av invandrare.

De som kan ordna eget boende under den tid asylansökan prövas, vilket merparten gör, får också information om vad val av bostadsort betyder för möjligheterna för försörjning, utbildning och förvärvande av svenskkunskaper.

Nyanlända personer bosätter sig till stor del i storstadsregionerna och de större städerna. Under perioden 1996–2001 togs 72 000 personer emot i 278 kommuner. Över 70 % av dem som togs emot under perioden bosatte sig i Stockholm, Göteborg eller Malmö, förortskommuner till dessa eller i någon större stad, totalt 65 kommuner. Lägsta antalet, tillsammans knappt 3 %, togs emot i gles- och landsbygdskommuner, totalt 48 kommuner.

*Motioner*

I motion Sf30 yrkande 4 av Ulla Hoffmann m.fl. (v) anförs att en asylsökande person som bor på förläggning får hjälp av Integrationsverket med kommunplacering. Bor personen däremot i eget boende åligger det kommunen där flyktingen befinner sig när han eller hon erhåller uppehållstillstånd att finna en bostad. I dag skall en person som har eget boende vara beredd att lämna det och acceptera plats på förläggning för att Integrationsverket skall åta sig att finna en kommunplacering. Motionärerna anser att ansvaret för kommunplacering bör ligga hos Integrationsverket även för de flyktingar som har eget boende.

I motion Sf31 yrkande 5 av Kerstin-Maria Stalin m.fl. (mp) anförs att nyanlända personer skall ha rätt att välja bostadsort men även ha möjlighet att flytta till en annan kommun. Samhället skall endast rekommendera orter. Motionärerna anför att det därför är viktigt att fler hyresbostäder byggs och frigörs i kommuner som har få flyktingar.

I motion Sf32 yrkande 5 av Magda Ayoub m.fl. (kd) anförs att nyanlända skall få välja bostadsort och att samhället skall erbjuda information om förhållanden i olika kommuner och bostadsområden. Systemet med förhandlingar och avtal med kommunerna bör avskaffas. Stödet till den nyanlända personen bör i stället bestå av en utvecklingspeng. På så sätt får individen och den lokala nivån ett större ansvar.

I motion Sf255 yrkande 4 av Agne Hansson m.fl. (c) anförs att utgångspunkten skall vara den enskilda individens behov och önskningsom hur han eller hon vill inrätta sitt eget liv. Generella och påtvingade särlösningar för människor med utländsk bakgrund skall undvikas. Besluten skall fattas så nära den enskilda individen som möjligt. Då känner sig människor delaktiga och har möjlighet att påverka beslut. Flyktingmottagandet bör decentraliseras så att alla kommuner som kan erbjuda god kvalitet på mottagandet får möjlighet att göra det. En jämnare fördelning av mottagandet över landet bidrar till en positiv syn på flyktingpolitiken och underlättar för de mottagande kommunerna. Behovet av ökad decentralisering bör ges regeringen till känna.

*Utskottets ställningstagande*

Utredningen om översyn av mottagande av och introduktion för flyktingar och andra invandrare (dir. 2001:87) skall beakta frågor rörande boendet för asylsökande och bosättning för nyanlända flyktingar. Utredaren skall analysera i vilken mån koncentrationen av asylsökande och nyanlända flyktingar till vissa kommuner och bostadsområden påverkar integrationsprocessen.

Utredaren skall överväga om det finns behov av åtgärder för att få personer att välja ett boende som innebär så goda förutsättningar som möjligt, dels under tiden asylansökan prövas, dels för en individuellt anpassad introduktion och dels en långsiktigt hållbar integration.

Även vilken betydelse informationsinsatserna från Migrationsverket och Integrationsverket om bl.a. tillgång på bostäder, arbete och utbildning på



olika orter haft för flyktingars bosättning skall analyseras. Om utredaren finner att det finns behov av att i ökad utsträckning söka påverka boendet, bör olika alternativ övervägas.

Motionerna Sf30 yrkande 4, Sf31 yrkande 5, Sf32 yrkande 5 och Sf255 yrkande 4 avstyrks med hänvisning till den pågående utredningen.

## Introduktion för nyanlända invandrare

### Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motioner om

- introduktion från första dagen
- introduktion i övrigt
- arbete före uppehållstillstånd
- reformerad flyktingmottagning
- mottagande av ensamkommande barn
- hemutrustningslån

*Jämför reservationerna 9 (v, mp), 10 (c), 11 (mp), 12 (m, kd, c), 13 (fp) och 14 (kd, c, mp).*

### Gällande ordning

Inom det samordnade flyktingmottagandet skall samhällets insatser under den första tiden syfta till att ge de nyanlända förutsättningar att snabbast möjligt få en bostad, en reguljär sysselsättning med normal försörjning, goda svenskkunskaper samt förutsättningar för att bli delaktiga i samhällslivet.

Det krävs helhetssyn och samordning mellan olika myndigheter som är delaktiga i introduktionen, och kommunerna skall ha ett samordnande ansvar för introduktionsinsatser för nyanlända.

Under den första tiden i en kommun får de nyanlända flyktingarna m.fl. sin försörjning tillgodosedd genom introduktionsersättning eller försörjningsstöd enligt socialtjänstlagen (2001:453). Introduktionsersättning lämnas i enlighet med de normer som varje kommun fastställt. Möjligheten för kommunerna att bevilja introduktionsersättning infördes den 1 januari 1993 genom lagen (1992:1068) om introduktionsersättning för flyktingar och vissa andra utlänningar. Det är kommunerna som svarar för insatserna. En förutsättning för att kommunen skall få ersättning är att den, tillsammans med den berörda personen, upprättar en individuell introduktionsplan. Målet med introduktionsplanen är att genom en individuellt anpassad introduktion ge individen goda förutsättningar att bli självförsörjande och delaktig i samhället. Samråd skall alltid ske med andra myndigheter som deltar i arbetet med introduktionen. Behovet av stöd bör kunna tillgodoses genom den generella politiken.

*Skrivelsen*

60 kommuner har valt att använda sig av introduktionsersättning. Kommunerna bestämmer själva introduktionsersättningens storlek, utformning och regler. Antalet kommuner som utbetalar introduktionsersättning har sedan år 1998 ökat från 56 till 64 år 2000, vilket motsvarar cirka hälften av de kommuner som har överenskommelse om flyktingmottagande. Framför allt de större kommunerna har valt att införa introduktionsersättning. Av dem som tagits emot under år 2001 bor två tredjedelar i kommuner som utbetalar introduktionsersättning. Av totalt utbetalt försörjningsstöd eller introduktionsersättning till flyktingar under första halvåret 2001 svarar introduktionsersättningen för något mer än hälften.

De flesta kommunerna har valt en ersättningsnivå som i varierande grad överstiger kommunens norm för försörjningsstöd. Uppföljning visar att denna modell ökar motivationen hos deltagarna. Ersättningsformen stimulerar till ett ekonomiskt ansvarstagande som mer överensstämmer med en lön. Modellen ger även möjligheten att utbetalning sker vid någon annan enhet i kommunerna än socialtjänsten. Drygt en tredjedel av kommunerna har utgått från normen för försörjningsstöd enligt socialtjänstlagen och gör månadsvisa behovsprövningar som påminner om den prövning som görs vid ansökan om försörjningsstöd enligt socialtjänstlagen. En del av dessa kommuner upplever inte någon större skillnad mellan introduktionsersättning och försörjningsstöd.

En nationell uppföljning startade under våren 1999. Integrationsverket har till uppgift att följa upp introduktionen och återföra resultatet av uppföljningen till kommuner och andra aktörer. Uppföljningen skall visa hur introduktionen har underlättat etableringen och göra jämförelser mellan olika kommuner. På så sätt kan en kommun få en bättre uppfattning om resultatet i den egna kommunen och få en uppfattning om hur introduktionen kan förbättras.

Ett trendbrott har skett beträffande försörjningskostnaderna. I Integrationsverkets rapport *Trenden vänder* (2001:04) har verket undersökt kommunernas kostnader för försörjningsstöd för dem som mottagits år 1997. Studien visar att försörjningskostnaderna per flykting under mottagningsåret och de tre följande åren är den lägsta genomsnittliga kostnaden som uppmätts under 1990-talet. Den kraftiga förbättringen, jämfört med kostnader för de nyanlända som togs emot i kommunerna åren 1995 och 1996, visar på en total minskning med 24 000 kr per person (från ca 140 000 till 116 000 kr). Minskningen beror på betydligt färre äldre nyanlända och på en förbättrad egenförsörjning. Förbättringen av egenförsörjning sker i första hand i de kommuner som inte tillhör storstadsregionerna. Speciellt gynnsam är utvecklingen i industrikommuner samt i mindre och medelstora kommuner.

En överenskommelse har träffats mellan Arbetsmarknadsstyrelsen, Integrationsverket, Migrationsverket, Skolverket och Svenska Kommunförbundet om samverkan för ökad sysselsättning bland invandrare och för förbättrad introduktion. Överenskommelsen skall utgöra en plattform för ett förändringsarbete och syftar till att stärka samarbetet mellan berörda myndigheter. Strategin är att asylsökande, flyktingar och andra nyanlända invandrare skall

kunna tillvarata och utveckla sina resurser bättre genom att myndigheterna genom ett samordnat arbete blir effektivare.

I budgetpropositionen för år 2000 (prop. 1999/2000:1) avsatte regeringen 100 miljoner kronor per år för perioden 2001–2003 för att öka sysselsättningen bland invandrare. Medlen skall bl.a. användas till att utveckla introduktionen.

Regeringen beslutade om en översyn av mottagande av och introduktion för flyktingar den 1 november 2001. Utredningen skall vara klar den 31 mars 2003. Utredningen skall se över vilka hinder som finns för att flyktingar m.fl. skall få en individuellt anpassad introduktion, bli självförsörjande och delaktiga i samhällslivet. Arbetet med att utveckla introduktionen för flyktingar och andra invandrare i samarbete mellan olika myndigheter är viktigt för att underlätta integrationsprocessen. Regeringen bedömer att detta arbete kan behöva kompletteras med strukturella åtgärder i form av t.ex. författnings- och regeländringar.

Regeringen beslutade i februari 2002 att ge Migrationsverket och Socialstyrelsen i uppdrag att gemensamt och i samråd med Integrationsverket, Barnombudsmannen, Svenska Kommunförbundet och Landstingsförbundet förbättra mottagandet av de ensamkommande barnen. I uppdraget ingår bl.a. att kartlägga och analysera bakgrunden till att barn kommer ensamma till Sverige och förbättra samverkan mellan myndigheter så att barnets bästa främjas och att utreda eventuella oklarheter i lagstiftningen och vid behov föreslå författningsändringar. Uppdraget skall vara slutfört senast den 31 maj 2002.

#### *Motioner*

Det finns två motioner som behandlar inledningen av introduktionen. I den första motionen Sf30 yrkande 3 av Ulla Hoffmann m.fl. (v) anfördes att integrationspolitiken även skall innefatta tiden på mottagningsenheterna och att regeringen bör inleda ett arbete som syftar till att integrationen börjar den dagen en person söker asyl. I den andra motionen Sf31 yrkande 2 av Kerstin-Maria Stalin m.fl. (mp) anfördes att integration skall ske redan från den första dagen även om en person senare blir avvisad.

I motion Sf31 yrkande 1 av Kerstin-Maria Stalin m.fl. (mp) anfördes att individuella introduktionsprogram skall upprättas omgående av kommunen. Människor med flyktingerfarenhet och egen erfarenhet från introduktionsprogrammen bör utforma den övergripande planeringen. Introduktionsprogrammet kan även utformas som en demokratiskolning för nyanlända och bofasta. Istället för enbart information och envägskommunikation bör det vara en dialog där det gäller att förändra attityder.

I yrkande 4 påtalas behovet av en översyn av introduktionsersättningens storlek eftersom den länge legat på samma nivå.

I yrkande 10 begärs ett tillkännagivande om tilläggsdirektiv till utredningen om översyn av mottagandet och introduktion. Kvinnors situation bör sär-

skilt uppmärksammas då kvinnor och män har olika möjligheter och förutsättningar.

I motion Sf33 yrkande 1 av Ana Maria Narti och Elver Jonsson (fp) anförs att nuvarande regelverk försvårar flyktingars start i Sverige. Långa väntetider och ovisshet bidrar till svårigheter. Handläggningstiderna bör kortas och det bör lagstiftas därom. Motionärerna vill reformera flyktingmottagandet och anser att handläggningen inte bör överstiga tre månader.

I motion Sf31 yrkande 9 av Kerstin-Maria Stalin m.fl. (mp) anförs att regeringen snarast bör återkomma till riksdagen vad gäller ansvarsfördelningen för ensamkommande barn beträffande asylfrågan, boende och hälsa.

Det finns två motionsyrkanden som berör hemutrustningslån. Siw Wittgren-Ahl (s) anför i motion Sf343 att många flyktingar inte har kommit ut på arbetsmarknaden efter två år och söker därför anstånd med betalningen. Räntan fortsätter att löpa under anståndstiden vilket medför att skulden ökar. Permanent skuldsättning och socialbidragsberoende kan hindra dessa grupper från att bli självförsörjande. Det finns anledning att följa hur skuldbördan hos flyktingarna påverkar deras möjlighet till integration i samhället.

I motion Sf363 av Ann-Marie Fagerström m.fl. (s) anförs att villkoren för återbetalning ibland medför att låntagarna hamnar i en ekonomisk fälla. Lånen till hemutrustning bör vara räntefria. Motionärerna menar att regeringen bör följa utvecklingen beträffande hemutrustningslån, göra en översyn av villkoren och vidta åtgärder om det anses nödvändigt.

I motion Sf255 yrkande 3 av Agne Hansson m.fl. (c) anförs att kommunernas samarbete med berörda myndigheter är bristfällig på grund av byråkrati och trubbiga verktyg. Genom ökat samarbete vid mottagandet av asylsökande skapas en helhetsbild i ärendet och individen får ökat inflytande över sin situation. Detta bör ges regeringen till känna.

I motion Sf27 yrkande 1 av Birgitta Carlsson m.fl. (c) anförs att tillfälligt arbetstillstånd i avvaktan på uppehållstillstånd skall införas för att nyanlända flyktingar så snart som möjligt skall få en bra introduktion så att han eller hon lättare kan integreras i samhället. Motionärerna anser att ett arbete är bästa vägen till integration.

#### *Utskottets ställningstagande*

Utskottet gör i likhet med regeringen bedömningen att introduktionen för nyanlända invandrare ännu inte är anpassad till individens bakgrund och förutsättningar. Uppföljningen visar att det finns tydliga utvecklingstendenser i positiv riktning men att det fortfarande finns brister i verksamheten. Under 2001 har ett arbete med en förbättrad introduktion påbörjats. En översyn pågår också för att ta reda på om det finns behov av ytterligare åtgärder för att utveckla en bättre och mer individanpassad introduktion.

Utskottet anser liksom regeringen att det är viktigt för det fortsatta livet i Sverige att den nyanlände får en stabil grund under introduktionsperioden. En bostad, en reguljär sysselsättning med normal försörjning och goda svensk-

kunskaper är förutsättningar för att bli delaktig i samhällslivet. Vad gäller introduktion, för flyktingar anser utskottet att det behövs förbättringar av introduktionen, men regeringens utredning om översyn av introduktionen och eventuella behov av strukturella åtgärder för att effektivisera introduktionen bör avvaktas. Med anledning av det anförda avstyrks motionerna Sf30 yrkande 3, Sf31 yrkandena 1 och 2 samt Sf255 yrkande 3.

Utskottet framhåller att det är angeläget att både mottagandet av och introduktionen för ensamkommande barn och ungdomar genomförs på ett bra sätt och med barnens bästa som utgångspunkt. Utskottet har senast i betänkande 2001/02:SfU8 Migration och asylpolitik behandlat frågor rörande de ensamkommande utländska barnen, och därvid understrukt vikten av att mottagandet av ensamkommande barn snarast förbättras. Med hänsyn till Migrationsverkets och Socialstyrelsens uppdrag är något uttalande från riksdagens sida inte påkallat. Motion Sf31 yrkande 9 bör därför avslås.

När det gäller motion Sf31 yrkande 10 kan utskottet konstatera att regeringen i skrivelsen anger att det fortsatta integrationspolitiska arbetet bl.a. skall verka för kvinnors och mäns lika rättigheter och att de jämställdhetspolitiska målen skall särskilt beaktas i integrationsprocessen.

Utskottet vill även påpeka att det i kommittéförordningen anges att om förslagen i ett betänkande har betydelse för jämställdheten mellan kvinnor och män eller för möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen skall konsekvenserna i det avseendet anges i betänkandet.

Motion Sf31 yrkande 10 avstyrks med hänvisning till det anförda.

Beträffande introduktionsersättningens storlek ingår den aspekten i den pågående utredningen om mottagande av och introduktion för flyktingar m.fl. Utredaren skall undersöka hur kommunerna hittills använt introduktionsersättning och om ersättningens utformning haft någon betydelse för introduktionsresultaten samt föreslå hur en obligatorisk introduktionsersättning kan utformas. Motion Sf31 yrkande 4 avstyrks med hänvisning till den pågående utredningen.

Vad gäller eventuella problem med hemutrustningslån enligt motionerna Sf343 och Sf363 vill utskottet hänvisa till att det i den pågående översynen av mottagande av och introduktion för flyktingar även ingår att analysera om hemutrustningslånets utformning och syfte har någon betydelse för bosättningen och introduktionen. Utskottet anser att denna analys bör avvaktas. Med hänvisning härtill avstyrker utskottet motionerna Sf343 och Sf363.

Långa handläggningstider i utlänningsärenden har länge varit ett problem. Utskottet har vid flera tillfällen nödgats att konstatera detta. På förslag av utskottet i betänkande 2001/02:SfU2 tillkännagav riksdagen för regeringen att den snarast bör återkomma till riksdagen med ett förslag till en ny instans- och processordning i utlänningsärenden. Utskottet har erfarit att regeringen avser att återkomma med en proposition under hösten 2002.

Utskottet vill även påpeka att i 2002 års ekonomiska vårproposition föreslås förstärkningar på tilläggsbudgeten för innevarande år dels till Migrat-

ionsverket med 60 miljoner kronor, dels till Utlänningsnämnden med 20 miljoner kronor. Eftersom mängden asylsökande överstiger tidigare bedömningar utökas anslagen för att inte handläggningstider och väntetider skall öka.

Motion Sf33 yrkande 1 avstyrks därmed.

Utskottet behandlade i betänkande 2001/02:SfU8 ett yrkande om tillfälliga arbetstillstånd i avvaktan på uppehållstillstånd och anförde att om Migrationsverket bedömer att ett beslut i ett asylärende inte kan fattas inom fyra månader kan den asylsökande arbeta utan krav på arbetstillstånd. Mot bakgrund av det anförda avstyrks motion Sf27 yrkande 1.

## Svenska för invandrare (sfi)

### Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motioner

- svenska för invandrare (sfi)
- svenska för invandrare och arbetspraktik
- registrering av arbetssökande

*Jämför reservationerna 15 (m), 16 (c), 17 (kd, c, mp) och 18 (kd).*

### *Skrivelsen*

Svenska för invandrare skall ge vuxna invandrare grundläggande kunskaper i svenska språket och om det svenska samhället. Språkutbildningen och samhällsinformationen inom sfi utgör därmed ett centralt inslag i introduktionen. Undervisningen skall kunna påbörjas så snart som möjligt, dock senast inom tre månader från det att den nyanlända invandraren är folkbokförd i en kommun. Riktvärdet för undervisningens omfattning i tid är 525 timmar.

Regeringen har i propositionen om vuxnas lärande och utvecklingen av vuxenutbildningen (2000/01:72) framhållit att situationen inom sfi är bekymmersam. Bara var tredje deltagare når målen för sfi inom fem terminer. Efter fyra år har knappt hälften av deltagarna nått målen för sfi.

Av Integrationsverkets rapport Kommunernas introduktionsverksamhet för nyanlända invandrare (2000:5) framgår att i 97 % av de 113 kommuner som deltog i undersökningen är väntetiden för att påbörja sfi högst tre månader. De flesta kommunerna delar in deltagarna efter förkunskaper i svenska språket eller utbildningsbakgrund, men endast ca en femtedel efter utbildningsnivåer. Indelning efter yrkesbakgrund sker mer sällan. Praktik i kombination med sfi förekommer mer sällan eller aldrig i mer än hälften av kommunerna. Samtidigt uppger 35 % av kommunerna att de varvar sfi med praktik varje dag.

Riksdagens revisorer har i rapporten Språk och arbete (RR:2000/01:3) granskat sfi-undervisningen. Revisorerna påpekar bland annat att en stor andel lärare saknar utbildning i svenska som andraspråk och att endast hälften

av de studerande klarar sfi-betygsnivån. Revisorerna kritiserar Skolverket för att en mer genomgripande analys och utvärdering av studieresultaten inom sfi inte gjorts trots att de länge varit bristfälliga. Skolverket borde i större omfattning ha bedrivit aktiv tillsyn mot bakgrund av de dåliga resultaten. Enligt revisorerna bör Skolverket tydligare prioritera uppgiften att främja utvecklingen av kvaliteten på svenskundervisningen för invandrare.

Skollagen har nyligen ändrats så att kommunernas ansvar för svenskundervisningen utvidgats till att gälla alla invånare med behov av utbildningen. Ändringen medför möjlighet till en större differentiering av utbildningen med hänsyn till deltagarnas förutsättningar och behov.

Regeringen har givit Skolverket i uppdrag att genomföra en satsning på kompetensutveckling för lärare i sfi och anvisat särskilda medel för ändamålet. Regeringen understryker att skolformens identitet behöver stärkas och att sfi skall förverkliga utbildnings-, sysselsättnings- och integrationspolitiska mål i det svenska samhället.

Skolverket fick under 2001 i uppdrag att utarbeta förslag till nya kursplaner för sfi. De nya kursplanerna skall präglas av att deltagarnas bakgrund, förutsättningar och behov av att lära sig tala och skriva svenska varierar starkt och att de därmed kan ha olika studiemål. Förslaget till nya kursplaner har nyligen redovisats.

Skolverket har också i uppdrag att i samråd med Högskoleverket och Svenska Kommunförbundet undersöka hur sfi för högutbildade invandrare kan anordnas i högskolemiljö. Uppdraget skall redovisas senast den 31 december 2002.

#### *Motioner*

I motion Sf27 yrkande 2 av Birgitta Carlsson m.fl. (c) anføres att sfi-undervisningen måste bli mer fordrande vad gäller resultat. Undervisningen måste bättre anpassas efter elevernas situation, bakgrund, förkunskaper och intresse. Även kvalitet, pedagogik och metodik bör förbättras. Motionärerna anser att möjligheter till arbete och ökat deltagande i samhället uppnås genom kvalitet i undervisning i svenska för invandrare. Genom goda svenska språkkunskaper uppnås kunskap om historia, kultur, lagar och regler i Sverige. God svenska är en förutsättning för att kunna etablera sig i samhället.

I yrkande 3 begärs ett tillkännagivande om att svenskundervisning för invandrare bör kombineras med arbetspraktik. Motionärerna menar att erfarenheter visar att de personer som snabbt får tillgång till arbetsmarknaden tillgodör sig svenskundervisningen på ett bättre sätt. Tillgång till arbetsmarknaden skapar känsla av samhörighet och delaktighet.

I motion Sf28 yrkande 3 av Margit Gennser m.fl. (m) anføres att kraven på sfi skall skärpas och utbildningen individualiseras. Motionärerna menar att detta kan uppnås genom en s.k. sfi-check – den som invandrat får en check att köpa svenskundervisning för. En sfi-check ger inflytande för den det berör, och när pengarna följer individen kommer konkurrensen mellan utbildningsanordnar-

na att höja kvaliteten. Sfi skall utvärderas varje år och resultaten skall offentliggöras.

I motion Sf31 yrkande 6 av Kerstin-Maria Stalin m.fl. (mp) anförs att svenskundervisning för invandrare skall börja ännu tidigare än inom tre månader som framgår av skollagen. Motionärerna anser att kommunerna bör samarbeta mer med de lokala arbetsförmedlingarna i syfte att finna praktikplatser. Man lär sig språket lättare i en relation, t.ex. på en arbetsplats, än i ett klassrum.

I motion 2000/01:Sf645 yrkande 28 av Magda Ayoub m.fl. (kd) anförs motionärerna att det är viktigt att sfi-kurserna är individualiserade och anpassade efter utbildningsnivå, språkgrupper, förutsättningar och ambitionsnivå. I flera kommuner har försök gjorts där nyanlända har påbörjat språkundervisning som kopplats till en praktisk utbildning med inriktning på yrkestermer. Metoden har varit framgångsrik och bör praktiseras enligt motionärerna.

Yrkande 27 avser invandrades möjligheter att tillgodogöra sig det svenska språket i arbetslivet. Utan tillräckliga sfi-poäng får en arbetssökande inte registrera sig på arbetsförmedlingen. Motionärerna anser att utbildaren skall ha möjlighet att skriva ett intyg om elevens språkkunskaper eller att arbetsförmedlingen skall anordna ett språktest för att kunna erbjuda en lämplig praktikplats. För många arbetskraftinvandrade har vägen till språket gått via arbetsplatsen.

I motion Sf30 yrkande 2 av Ulla Hoffmann m.fl. (v) anförs att lagstiftningen bör förtydligas så att en asylsökande ges möjlighet att fortsätta svenskundervisningen till den dag han eller hon får ett slutgiltigt besked i ärendet så att han eller hon inte skall behöva avbryta undervisningen vid det första avslagsbeskedet.

#### *Utskottets ställningstagande*

Allvarlig kritik har tidigare riktats mot sfi, och utskottet noterar att regeringen i skrivelsen redovisar åtgärder som vidtagits för att förbättra svenskundervisningen för invandrare.

Utskottet vill påpeka att Skolverkets förslag till nya kursplaner innebär att sfi får en ny struktur med olika studievägar och olika kurser. Studietakt, arbetsformer och innehåll anpassas till individens behov, och den studerande kan byta studieväg. Kurserna kan integreras med annan verksamhet, t.ex. praktik, yrkesutbildning eller andra studier. Utgångar, där den studerande får både betyg och intyg, finns efter varje kurs. Utskottet vill också påpeka att kommunernas ansvar för svenskundervisningen nyligen har vidgats och öppnat möjligheter till en större differentiering av utbildningen med hänsyn till deltagarnas förutsättningar och behov.

Utbildningsutskottet har i yttrande avstyrkt ifrågasvarande följd-motioner och därvid anfört bl.a. följande.

Utbildningsutskottet har nyligen behandlat motioner om svenskundervisning för invandrare (bet. 2001/02:UbU10 Skolan m.m.) och föreslagit att



yrkandena skulle avslås med hänvisning till det arbete som pågår inom Regeringskansliet vad gäller nya kursplaner för svenskundervisning för invandrare.

Vad gäller möjligheterna att använda språket t.ex. på en arbetsplats hänvisar utbildningsutskottet till de regler om praktik som finns i 9 § förordningen om svenska för invandrare. Förordningen reglerar tillräckligt kommunernas skyldighet att i samarbete med arbetsförmedlingen verka för arbetsplatsorientering eller förvärvsarbete som ger deltagarna möjlighet att träna sig i att tala svenska.

Utbildningsutskottet har understrukit vikten av att deltagarna i sfi får delta i en meningsfull och språkutvecklande praktik. Praktik kan, förutom att ge ökade språkkunskaper, också ge inblick i arbetslivet och möjlighet till ett arbete.

Utbildningsutskottet anser inte att en sfi-check skall införas eller att sfi obligatoriskt skall konkurrensutsättas genom upphandling.

Socialförsäkringsutskottet noterar att även arbetsmarknadsutskottet (i bet. 2001/02:AU5 Arbetsmarknadspolitiska frågor) har avstyrkt motionsyrkanden om praktik i samband med svenskundervisning med hänvisning till att det redan i dag är möjligt att kombinera svenskundervisning och arbetspraktik. Arbetsmarknadsutskottet hänvisar även till ett pågående arbete inom Regeringskansliet vad avser möjlighet att anordna sfi inom ramen för arbetsmarknadsutbildningen.

När det gäller sfi och krav för att anses stå till arbetsmarknadens förfogande framhöll arbetsmarknadsutskottet i betänkande 2001/02:AU5 att vissa arbetsförmedlingar ställer krav på godkänd sfi för att stå till arbetsmarknadens förfogande. Arbetsmarknadsutskottet ansåg att man inte bör ställa upp generella regler utan se till bakgrund och förutsättningar i det enskilda fallet att komma ut på arbetsmarknaden.

Socialförsäkringsutskottet finner ingen anledning att ha någon annan uppfattning än den ovan redovisade. Motionerna Sf27 yrkandena 2 och 3, Sf28 yrkande 3, Sf31 yrkande 6 avstyrks. Även motion 2000/01:Sf645 yrkandena 27 och 28 avstyrks.

Vad gäller svenskundervisning under asylprövningen har utskottet i betänkande 2001/02:SfU8 påpekat att Migrationsverket enligt lagen om mottagande av asylsökande skall ge den asylsökande tillfälle att delta i svenskundervisning och att detta inte är begränsat till tiden för handläggning i första instans. Motion Sf30 yrkande 2 får därmed anses vara tillgodosedd.

## Validering

### **Utskottets förslag i korthet**

Riksdagen bör avslå motioner om validering.

*Jämför reservation 19 (m, kd, c).*

*Skrivelsen*

Utländsk arbetslivserfarenhet och utbildning skall tas till vara; det är av vikt för både individen och samhället. Det är angeläget att den kompetens en enskild person besitter kan dokumenteras både när det gäller kunskaper validerade mot specifika kompetenskrav i arbetslivet eller när det gäller det formella utbildningssystemet.

Regeringen tillsatte i november 1999 en utredning om validering av vuxnas kunskap och kompetens (dir. 1999:86), vars huvudsakliga uppdrag var att utveckla metoder och modeller för validering av utländsk yrkeskompetens på gymnasial nivå. Utredningen avlämnade sitt betänkande i oktober 2001. Regeringen behandlar nu frågorna kring validering och har för avsikt att presentera en proposition under riksmötet 2002/03.

*Motioner*

I motion Sf28 yrkande 4 av Margit Gennser m.fl. (m) framhåller motionärerna att personer med framför allt utomnordisk utbildning och yrkeserfarenhet har problem med att få sin utbildning och sina erfarenheter validerade. Invandrade personer möts ofta av okunskap och oförståelse för vilken kunskap de har inom sitt yrkesområde. Det gäller både högutbildade akademiker och de med gedigna yrkeskunskaper. Dessa personer förlorar sitt yrkeskunnande genom att hamna utanför yrkeslivet då de i stället för att arbeta blir placerade i långdragna grundläggande kurser i svenska.

I motion Sf32 yrkande 2 av Magda Ayoub m.fl. (kd) anförs att det måste skapas möjligheter för personer med utbildning från andra länder att få sin utbildning värderad för att så snart som möjlig kunna börja arbeta eller komplettera sin utbildning i Sverige. Arbets sökande med yrkeskunskaper utan formell utbildning har ett sämre utgångsläge på arbetsmarknaden, vilket måste förändras. Regeringen bör snarast återkomma med förslag på hur denna fråga skall lösas.

I motion Sf27 yrkande 4 av Birgitta Carlsson m.fl. (c) anförs att en bidragande orsak till att människor med utländsk bakgrund har svårt att ta sig in på arbetsmarknaden är att vissa arbetsgivare finner det svårt att översätta invandrarens kunskaper. Yrkeserfarenhet skall kunna översättas så att eventuella kompletteringar kan göras. Genom att förändra och sprida kunskap om valideringssystemet kan insatser göras på ett tidigt stadium.

I motion 2000/01:Sf619 yrkande 1 av Maud Ekendahl och Hans Hjortzberg-Nordlund (m) framförs behovet av ett program och förslag för att tillvarata migranters utbildning och yrkeskunskaper på ett effektivare sätt än i dag. Många av de flyktingar som kommit till Sverige är mycket välutbildade, och många har en bakgrund som småföretagare. Invandrare riskerar att få arbeten inom andra yrken än vad de är utbildade för. De som vill starta företag möter många hinder. Motionärerna anförs att dessa hinder måste undanröjas.

I motion 2000/01:Sf629 av Marie Granlund och Leif Jakobsson (s) anförs att akademiker med utländsk bakgrund skall tillvaratas på ett bättre sätt på ar-

betsmarknaden, bl.a. på grund av att det råder brist på arbetskraft inom vissa områden men även av humanitära skäl. Långa väntetider kan medföra att kunskap och erfarenhet blir inaktuella. En tidig kartläggning av personens utbildningsbakgrund och yrkeserfarenhet skall resultera i en handlingsplan. Motionärerna anför att det behövs åtgärder som validering av examina, särskilt studiestöd för kompletteringskurser, differentierad flyktingintroduktion samt arbetspraktik för att underlätta invandrade akademikers inträde på arbetsmarknaden.

#### *Utskottets ställningstagande*

Utbildningsutskottet framför i sitt yttrande över följdmotionerna att ett väl fungerande system för validering av utbildning och andra kunskaper är viktigt dels för individen, dels för samhället. Validering av en nyanländ invandrars kunskaper, framför allt om den genomförs omgående, kan bidra till att den enskilde får ett arbete kort efter ankomsten till Sverige. Validering kan också på så sätt leda till att samhället bättre kan ta till vara kunskaperna hos den som kommer till Sverige.

Vad gäller validering av högskolestudier vill utbildningsutskottet peka på den valideringsverksamhet som utförs av framför allt Högskoleverket. Verket bedömer utländsk högre utbildning för yrkesverksamhet i Sverige samt forskarutbildning som leder till doktorsexamen. Validering är avsedd att vara en vägledning för arbetsgivare och för svenska universitet och högskolor. Valideringsverksamhet bedrivs också av Sjöbefälsskolan, Sjöfartsverket, Socialstyrelsen, Jordbruksverket och Luftfartsverket. Validering av utländsk gymnasieutbildning görs av Verket för högskoleservice i samband med antagning till högskoleutbildning.

Vad avser validering av yrkeskunskaper hänvisar utbildningsutskottet till att regeringen har för avsikt att presentera en proposition under riksmötet 2002/03.

Utbildningsutskottet avstyrker ifrågavarande följdmotioner.

Med hänvisning till vad utbildningsutskottet anfört anser socialförsäkringsutskottet att motionsyrkandena Sf28 yrkande 4, Sf32 yrkande 2 och Sf27 yrkande 4 bör avslås. Även motionerna 2000/01:Sf619 yrkande 1 och 2000/01:Sf629 bör avslås.

## Utbildning och språk

### **Utskottets förslag i korthet**

Riksdagen bör avslå motioner om

- utbildning och språk
- gömda barns skolgång

*Jämför reservationerna 20 (kd), 21 (fp), 22 (mp) och 23 (mp).*

*Skrivelsen*

Andelen elever med utländsk bakgrund har ökat under de senare åren. Många av dem som kommit hit i skolåldern har bristfällig skolgång eller saknar skolgång och elever som har invandrat efter de första åren i grundskolan har sämre skolresultat än andra. Även elever med utländsk bakgrund, där också elever som är födda i Sverige ingår, uppvisar generellt sämre resultat i skolan. Ett flertal orsaker har lyfts fram som förklaring. På senare tid har det hävdats att social bakgrund och situation är en starkare bidragande orsak till problem i skolan än utländsk bakgrund.

Inom storstadssatsningen satsas medel för att genom förbättrade språkkunskaper nå målen i grundskolan. Bland annat anordnas språk- och studieverkstäder där eleverna får hjälp med läxläsning och att på sitt eget modersmål förstå innebörden i svenska ord. Antalet barn som inte klarar godkänt minskar i flera av dessa skolor.

Förskolesatsningen innebär att alla barn i åldern 3–5 år, i de bostadsområden som ingår i avtalet, erbjuds förskoleverksamhet. I samtliga dessa förskolor görs personalförstärkningar samtidigt som den språkliga kompetensen hos personalen höjs genom utbildning och metodutveckling. I skrivelsen betonas förskolans arbete med att utveckla både det svenska språket och modersmålet hos barnen. Språkutvecklingen är mycket aktiv åren närmast före skolstarten.

Modersmålet är viktigt för att barn och ungdomar skall kunna utveckla sin kulturella identitet och få en lyckad skolgång. När det gäller modersmålsundervisning är elever enligt grundskole-, gymnasie- och särskoleförordningen berättigade att få undervisning i sitt modersmål. Villkoret är att språket är ett dagligt umgängesspråk mellan eleven och minst en förälder eller vårdnadshavare.

Det finns en rad problem kring både modersmålsundervisning och studiehandledning på modersmål, bl.a. är det bara ungefär hälften av dem som är berättigade till modersmålsundervisning som deltar, och modersmålsstöd i förskolan bedrivs i begränsad omfattning. Med anledning av detta fick Skolverket i juni 2001 ett uppdrag att bl.a. kartlägga organisationen och omfattningen av modersmålsundervisningen samt studiehandledningen i grundskolan och gymnasieskolan. I uppdraget ingår även modersmålsstöd i förskolan. Skolverket skall lämna konkreta förslag på stimulansåtgärder samt eventuella förordningsändringar senast den 15 maj 2002.

Inom ramen för den särskilda lärarutbildningen (SÄL) kommer behovet av lärarutbildning för modersmåls lärare att beaktas. Lärarhögskolan i Stockholm har på regeringens uppdrag anordnat en fortbildningskurs för svenskfinska modersmåls lärare under år 2001.

Det märks inga större skillnader mellan infödda svenskar och de som invandrat vid jämförelse av utbildningsnivån. Stora skillnader finns däremot beroende på vilket land invandraren kommer ifrån. Skillnaderna i utbildningsnivå beror också på gruppernas olika ålderssammansättning. De utrikes födda kvinnorna har en något lägre andel med högre utbildning.

*Motioner*

I motion Sf32 yrkande 4 av Magda Ayoub m.fl. (kd) anförs att hemspråksundervisning är positivt både för den enskilde individen och en tillgång för samhället vad avser både språkkunskaper och kulturell kompetens på en mängd olika områden. Rätten till hemspråksundervisning skall stärkas ytterligare.

I motion Sf31 yrkande 14 av Kerstin-Maria Stalin m.fl. (mp) anförs att hemspråkslärares status måste höjas till samma nivå som andra språklärares.

I yrkande 13 anförs att förskolan skall förmedla kunskap om olika kulturer, språk och kunskaper.

I yrkande 16 framförs att det bör vara möjligt att erbjuda barn som gömmer sig för att undgå utvisning någon form av skolundervisning. Barn kan leva gömda under lång tid, och möjligheten till skolgång skulle förbättra deras psykiska hälsa och fortsatta utveckling, oavsett om de får stanna i Sverige eller inte.

I yrkande 28 anförs att många ungdomar med invandrarbakgrund inte tillåts delta i skolans sexualundervisning för sina föräldrar. Denna kunskap måste nå dessa ungdomar på annat sätt. Motionärerna menar att en möjlighet är att Integrationsverket tillsammans med ungdomsmottagningarna och skolorna startar ett samarbete för att nå ungdomarna. En dialog bör även föras med invandrarföreningarna.

Ana Maria Narti och Elver Jonsson (fp) anför i motion Sf33 yrkande 2 att skolan riskerar att bli en segregerad del av det svenska samhället där eleverna med utländsk bakgrund missgynnas. Motionärerna menar att Sverige behöver en ny skolpolitik och skola som kan ge kunskaper till varje elev utifrån individens behov och förutsättningar. Med särskild satsning på läsning och skrivning redan från förskolan kan barn med utländsk bakgrund nå lika goda resultat i svenska som barn med helsvensk bakgrund. Skolan kan bli ett verktyg för att motverka segregation. Bostadssegregationens effekter kan brytas om elever från olika områden integreras i en skola genom att elever får större möjligheter att gå på en skola i ett annat område än där de bor. Grund- och gymnasieskolor i utsatta bostadsområden bör profileras och genomgå en kvalitets-säkring. Varje skola skall forma sin speciella inriktning utifrån lokala förutsättningar och lärarnas intressen och kompetens.

*Utskottets ställningstagande*

Utskottet framhåller liksom regeringen att kunskaper i svenska språket är av stor betydelse för integrationen. Goda kunskaper både i svenska och i modersmålet är viktiga för elevens möjligheter att få bra skolgång och kunna utveckla sin kulturella identitet.

Utskottet noterar att det pågår åtgärder för att stärka det svenska språket och utbildningen ur ett integrationsperspektiv.

Utbildningsutskottet har i yttrandet beträffande modersmålets ställning angivit att det ligger ett värde i att modersmålsundervisningen integreras med den

övriga verksamheten i skolan och ses som en del av skolans språkprogram samt att det är viktigt att modersmållärarna är en del av skolornas lärarlag. Utbildningsutskottet menar dock att det är viktigt att invänta resultatet av Skolverkets utredning innan eventuella förändringar vad gäller modersmål i skolan kan bli aktuella.

Utbildningsutskottet skriver i sitt yttrande att det är en mycket viktig uppgift för såväl förskola som skola att stimulera och stödja språkinläringen hos barn och ungdomar med utländsk bakgrund. Situationen för de ungdomar som nyligen kommit till Sverige med svårigheter att lära sig svenska och att klara skolan måste naturligtvis mötas med aktiva åtgärder. Utbildningsutskottet framhåller storstadssatsningen som ett bra exempel. Även kommuner och stadsdelar bör kunna använda sig av de metoder som används inom satsningen. Varje kommun bör överväga lämpliga åtgärder för de elever som behöver extra stöd i skolan. Satsningen på personalförstärkningar i skola och fritidshem gör det möjligt att öka insatserna.

Utbildningsutskottet understryker i sitt yttrande betydelsen av en väl fungerande sexualundervisning i skolan. När det gäller frågan om undervisningen för ungdomar med invandrarbakgrund menar utbildningsutskottet att det är viktigt att de rättigheter som tillkommer elever i grund- och gymnasieskolan självfallet gäller för alla. Det framstår således självklart att samtliga elever också bör delta i sexualundervisningen i skolan. Utbildningsutskottet menar också att det är viktigt att lärarna informerar de föräldrar som motsätter sig att deras barn deltar i sexualundervisning om syftet med undervisningen och så långt det är möjligt samverkar med föräldrarna när det gäller genomförandet av undervisningen. Utskottet anser att det ankommer på kommunen och skolan att besluta om hur undervisningen skall genomföras så att den når alla.

När det gäller profilskolor behandlade utbildningsutskottet frågan i betänkande 2001/02:UbU1, och utskottet framhöll att det ankommer på kommunerna själva att besluta om t.ex. eventuella profileringar av sina skolor. När det gäller möjligheten att välja skola inom en kommun är detta också en fråga för kommunen att besluta om.

Utbildningsutskottet avstyrker ifrågavarande följdmotioner. Socialförsäkringsutskottet delar utbildningsutskottets uppfattning och avstyrker därmed motionerna Sf32 yrkande 4, Sf31 yrkandena 13, 14 och 28 samt Sf33 yrkande 2.

Socialförsäkringsutskottet har vid behandlingen av proposition 2000/01:115 om asylsökande barns skolgång m.m. (yttrande 2000/01:SfU8y) uttalat sig om gömda barns möjligheter till bl.a. skolgång. Enligt utskottet var det ett särskilt allvarligt problem att barn antas hålla sig gömda med hänsyn till riskerna för att barnen skadas i sin hälsa och utveckling. Utskottet underströk betydelsen av väl motiverade beslut för att skapa förståelse för att ansökningar om uppehållstillstånd avslås, när sökandena inte har tillräckliga skäl att stanna i landet. Utskottet konstaterade att möjligheten till utbildning är av stor betydelse även för barn som inte har rätt att vistas i Sverige. Utskottet var dock inte berett att

förorda att även gruppen gömda barn skall ges en uttrycklig rätt till utbildning m.m. Socialförsäkringsutskottet vidhåller sin tidigare intagna uppfattning.

Även utbildningsutskottet menar i sitt yttrande att rätt till utbildning inte bör gälla barn som hålls gömda inför verkställighet av ett beslut om avvisning eller utvisning.

Med det anförda avstyrker utskottet motion Sf31 yrkande 16.

## Utvecklingen i storstadsregionerna

### Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motioner om utvecklingen i storstadsregionerna.

*Jämför reservationerna 24 (v), 25 (kd) och 26 (c).*

### *Skrivelsen*

Regeringen skriver att i segregerade bostadsområden i storstadsregionerna pågår inom storstadspolitiken långsiktiga satsningar för att åstadkomma en mer positiv utveckling. Satsningarna inriktas på tillväxt, sysselsättning och språkutveckling. Metoder och erfarenheter som vuxit fram inom storstadsarbetet är viktiga att ta till vara. Insatser och åtgärder sker för att öka möjligheterna till inflytande och delaktighet i samhällsutvecklingen för personer med utländsk bakgrund.

Regeringen fastställde i den integrationspolitiska propositionen att det är viktigt att satsa på utsatta bostadsområden. En helhetssyn på bostadsområdenas utveckling som tar fasta på de boendes eget engagemang samt ökad sysselsättning lyftes fram. Vidare konstaterade regeringen att segregerat boende har uppstått trots en ambitiös välfärdspolitik. En nationell samling, där särskilda medel anslogs genom de s.k. Blommanpengarna för att stoppa den negativa utvecklingen i utsatta bostadsområden, hade inletts när propositionen lades fram. Med propositionen följde utvärderingar av denna satsning samt ytterligare medel för att stimulera en positiv utveckling i utsatta områden, bl.a. genom utvecklandet av nationella utvecklingsområden.

Flera studier visar att segregation i första hand är en klassfråga. Boendet är en del av den materiella välfärden. Boendet är också en mätare på den socioekonomiska statusen. Det märks bl.a. genom att åtskilliga höginkomsttagare väljer att bo segregerat. En annan sak är att många bor i s.k. utsatta områden beroende på låg inkomst eftersom tillgången till bostäder till rimligt pris är begränsad. Andra väljer att bo där för att vara nära anhöriga och landsmän. Därtill finns de som diskrimineras på bostadsmarknaden, t.ex. på grund av sitt ursprung, och inte har möjlighet att välja boende på samma premisser som andra. Det är enligt svensk lag inte tillåtet att diskriminera bostadssökande i något avseende på grund av ekonomisk, social eller etnisk bakgrund.

Många nyanlända bosätter sig i storstadsregionerna och de större städerna. Merparten har ordnat boendet på egen hand och vill bo kvar på samma ort när

de väl fått beslut om uppehållstillstånd. I storstadsområdena råder bostadsbrist och konkurrens med nyinflyttade som fått arbete i den aktuella regionen. Det finns fler arbetstillfällena i storstadsregionerna, och ofta finns släkt och vänner där. I Integrationsverkets rapport *Storstad eller småstad – hur väljer man?* (Integrationsverkets rapportserie 2000:11) bekräftas att boendet har stor betydelse för flyktingarnas introduktion. Boendeformen är också förknippad med vissa problem som kan påverka förutsättningarna för integrationen. I de kommuner som inte kan anvisa en bostad blir lösningen ofta andrahandskontrakt eller inneboende hos släktingar och vänner. Därmed saknas en viktig grundförutsättning för introduktionen, nämligen ordnad bostad.

Integrationsverket har som en försöksverksamhet ekonomiskt kompenserat kommuner utanför storstäderna för att de skall ta emot personer som först bosatt sig i storstäderna. Information ges om andra kommuner med tillgång till bostäder och försörjningsmöjligheter. I Stockholms kommun har ca 200 personer flyttat vidare till andra kommuner. Det går inte att säkert säga något om effekterna, men erfarenheterna hittills är positiva.

Riksdagen beslöt i december 1998 om mål för storstadspolitiken. Ett viktigt mål, som i hög grad berör också de integrationspolitiska målen, är att bryta den sociala, etniska och diskriminerande segregationen i storstadsregionerna och att verka för jämlika och jämställda levnadsvillkor för storstädernas invånare. De integrationspolitiska aspekterna av storstadspolitiken redovisas i skrivelsen. Storstadspolitikens utveckling kommer att redovisas vid ett annat tillfälle.

För att uppnå långsiktiga och samordnade insatser har staten tecknat lokala utvecklingsavtal med sju kommuner i storstadsregionerna om vilka åtgärder som skall vidtas. De sju kommunerna är Botkyrka, Göteborg, Haninge, Huddinge, Malmö, Stockholm och Södertälje. Sammanlagt omfattar de lokala utvecklingsavtalen 24 stadsdelar. De lokala utvecklingsavtalen löper i de flesta fall från 1999 till och med 2003, eller längre.

De lokala utvecklingsavtalen bygger på delad finansiering mellan stat och kommun. Sammanlagt har regeringen anvisat två miljarder kronor för perioden 1999–2003 och kommunerna förutsätts bidra med motsvarande belopp. Åtgärderna inom de lokala utvecklingsavtalen är i stor utsträckning riktade mot målet att bryta segregationen i storstäderna.

Målet med storstadspolitiken är att öka sysselsättningen och minska socialbidragsberoendet. Merparten av de hittills fördelade medlen har också använts för dessa målområden. Därtill disponerar Arbetsmarknadsverket (AMV) medel i samverkan med kommunerna inom ramen för de lokala utvecklingsavtalen. Rapporter hittills visar på att storstadspolitiken medverkat till att arbetslösheten minskar snabbare i de områden där utvecklingsarbete har bedrivits än i kommunen som helhet.

Regeringen betonar att det fortsatta arbetet är att långsiktigt och systematiskt följa utvecklingen i utsatta bostadsområden. För närvarande pågår ett arbete med att löpande utvärdera insatserna inom de lokala utvecklingsavtalen. Integrationsverket har fått regeringens uppdrag att koordinera en nationell



utvärdering av insatserna. Uppdraget skall slutredovisas senast i juni 2002. I detta uppdrag ingår att samverka med Mångkulturellt Centrum (MKC) kring ett visst lokalsamhälles långsiktiga utveckling.

En avstämning och utvärdering kommer att redovisas till riksdagen i särskild ordning vid ett senare tillfälle.

Preliminära utvärderingar visar att insatser som skett inom ramen för storstadssatsningen hittills varit positiva. Avtalen har bland annat medfört ett ökat samarbete mellan kommuner och myndigheter på lokal nivå, främst arbetsförmedlingar, försäkringskassor och polisen, vilket i förlängningen kommer de boende till godo.

Preliminära uppföljningar visar att sysselsättningen ökar och att behovet av socialbidrag därmed minskar. Samtidigt innebär det att alltfler söker sig till arbetsförmedlingen i dessa områden, så att arbetslöshetstalen inte sjunker i samma takt som sysselsättningen ökar.

Det är för tidigt att dra slutsatser om vad som beror på den allmänna konjunkturutvecklingen och vad som är resultat av storstadspolitiken. Av de delrapporter som hittills redovisats kan vidare noteras att deltidsförskolor engagerar både barn och föräldrar till en positiv språkutveckling, och fler människor deltar i aktiviteter.

#### *Motioner*

I motion Sf399 yrkande 31 av Magda Ayoub m.fl. (kd) anförs att utlokalisering av myndigheter och institutioner skall ske till invandrartäta områden.

I motion 2000/01:Sf611 yrkande 6 av Lennart Daléus m.fl. (c) anförs att ett ökat lokalt inflytande med aktiva medborgare som ansvarar för lokal omsorg begränsar segregationens avigsidor. Människor som går samman i lokala utvecklingsgrupper för att lösa gemensamma problem stärker det demokratiska inflytandet och det lokala självbestämmandet. De lokala utvecklingsgruppernas arbetssätt passar bra i de stora städernas förorter, och det lokala utvecklingsarbetet bör stimuleras.

I yrkande 7 anförs att brukarinflytande är ett sätt att öka medborgarnas inflytande och medbestämmande i samhället. Föräldrar och elever skall ha rätt att vara med och fatta besluten i lokala styrelser, som t.ex. i skolan. Medborgarinflytande har stor betydelse för engagemanget i samhället i stort. Motionärerna anser att brukarna skall ha direkt inflytande och ansvar över verksamheten. Brukarinflytandet bör öka.

I yrkande 12 anförs att utvecklingszoner i förorter är ett sätt att ta till vara den tillväxtkraft som finns. För att stödja utvecklingen i utsatta förorter vill Centerpartiet inrätta ekonomiska utvecklingszoner, enligt liknande modell som prövas i vissa glesbygdsområden i Sverige. Detta möjliggör för människor att få tillträde till arbetsmarknaden och stimulerar företagandet. Förslag om en lagstiftning för ekonomiska frizoner bör utredas. Ett liknande yrkande finns i motion 2000/01:Bo223 yrkande 10 av Lennart Daléus m.fl. (c).

I motion Ju237 yrkande 18 av Agne Hansson m.fl. (c) anför motionärerna att segregerade bostadsområden och skolor medför att människor känner sig

utanför samhället. Politiken har hindrat människor från att komma in på arbetsmarknaden och ta en aktiv del i samhällsarbetet. För att komma till rätta med problem som utanförskap och segregation skall integrerade bostadsområden och skolor skapas. Ett liknande yrkande finns i motion A226 yrkande 1 av Agne Hansson m.fl. (c).

I motion 2000/01:Sf613 av Carina Moberg m.fl. (s) anføres att ett nytt steg i storstadspolitiken bör tas. Denna strategi bör bygga på den generella välfärdens grund och beskriva hur de utsatta bostadsområdena kan ges möjlighet till en långsiktig, positiv utveckling och motverka ökade samhällsklyftor och segregation i storstadsområdena.

I motion 2000/01:Sf637 av Nalin Peggul m.fl. (s) anføres att särskilt barnens situation i utsatta bostadsområden i storstäderna skall uppmärksammas och att olika insatser skall vidtas för att förbättra barnens möjligheter.

I motion Sf27 yrkande 5 av Birgitta Carlsson m.fl. (c) anför motionärerna att lokalhyreslagstiftningen bör ses över så att mindre serviceföretag inte drabbas av oskäligen hyreshöjningar som i sin tur medför att tillgång till service går förlorad.

I motion Sf30 yrkande 7 av Ulla Hoffmann m.fl. (v) föreslår motionärerna att det införs krav på obligatoriska boendeplaneringsprogram. Särskild hänsyn skall tas till den befintliga sammansättningen av upplåtelseformer för att motverka segregation såväl i miljonprogrammets områden som i homogent segregerade områden. En av boendeplaneringens mest centrala uppgifter bör vara att öka den andel av upplåtelseformerna som är underrepresenterad, för att undvika ett segregerat boende.

I yrkande 1 anføres att en plan för integrering av människor från etniskt segregerade områden skall upprättas för att bryta ett homogent mönster t.ex. i Danderyd.

#### *Utskottets ställningstagande*

En förutsättning för att nå de integrationspolitiska målen är att bryta den sociala, etniska och diskriminerande situationen i storstadsregionerna och verka för jämlika och jämställda levnadsvillkor för storstädernas invånare.

Utskottet kan konstatera att olika insatser för att förbättra situationen har vidtagits och att det finns tendenser till positiv utveckling. Utskottet vill i likhet med regeringen betona värdet av att långsiktigt och systematiskt följa utvecklingen i utsatta bostadsområden. För närvarande pågår ett omfattande arbete med att utvärdera insatserna inom de lokala utvecklingsavtalen. Integrationsverket har fått regeringens uppdrag att koordinera en nationell utvärdering av insatserna som skall redovisas i juni 2002.

Riksdagen har nyligen fattat beslut om proposition 2001/02:80 Demokrati för det nya seklet (bet. 2001/02:KU14, rskr. 2001/02:190). Beslutet innebär att regeringens förslag om ändringar i kommunallagen (1991:900) stärker möjligheterna till brukarinflytande. Mot bakgrund av det anförda avstyrks motion 2000/01:Sf611 yrkandena 6 och 7.

Utskottet motsätter sig en ytterligare differentiering av socialavgifter i vissa områden. Utskottet anser att motionerna 2000/01:Sf611 yrkande 12 och 2000/01:Bo223 yrkande 10 bör avslås.

Mot bakgrund av den pågående utvärderingen av utvecklingsavtalen avstyrks motionerna Sf399 yrkande 31, Sf613, Sf637, Ju237 yrkande 18 och A226 yrkande 1.

I betänkande 2001/02:BoU3 har bostadsutskottet behandlat en proposition med förslag till ändringar i bl.a. hyreslagen (12 kap. jordabalken). Med anledning av motionsförslag om lokalhyreslagstiftningen och effekten av oskäliga hyreshöjningar för mindre serviceföretag framhåller bostadsutskottet att lokalens marknadshyra, dvs. den hyra som lokalen vid hyrestidens utgång kan antas betinga på öppna marknaden, skall utgöra norm för vad som skall anses som skälig hyra (12 kap. 57 a § jordabalken). Bostadsutskottet anger att ingen av remissinstanserna har ifrågasatt detta och att inte heller regeringen har ansett att det finns anledning att ändra denna ordning. Bostadsutskottet ansluter sig till regeringens bedömningar och vill för sin del inte ställa sig bakom särlösningar av det slag som förespråkas i motionerna. Socialförsäkringsutskottet anser inte heller att det finns skäl att ändra på denna ordning och avstyrker därmed motion Sf27 yrkande 5.

Enligt 1 § lagen (2000:1383) om kommunernas bostadsförsörjningsansvar skall varje kommun planera bostadsförsörjningen i syfte att skapa förutsättningar för alla i kommunen att leva i goda bostäder och för att främja att ändamålsenliga åtgärder för bostadsförsörjningen förbereds och genomförs. Vid planeringen av bostadsförsörjningen skall kommunen, om det behövs, samråda med andra kommuner som berörs av planeringen. Riktlinjer för bostadsförsörjningen skall antas av kommunfullmäktige under varje mandatperiod. Bostadsutskottet har i betänkande 2001/02:BoU1 behandlat liknande förslag och fann inga skäl att ålägga kommunerna ytterligare obligatoriska uppgifter. Socialförsäkringsutskottet har inte någon annan uppfattning. Motion Sf30 yrkande 7 avstyrks.

Utskottet noterar att regeringen i skrivelsen även framhåller att boendet är en mätare på den socioekonomiska statusen. Det märks bl.a. genom att åtskilliga höginkomsttagare väljer att bo segregerat. Utskottet avstyrker motion Sf30 yrkande 1.

## Inflytande och delaktighet

### Utskottets förslag i korthet

- Riksdagen bör avslå motioner om
- inflytande och delaktighet i samhället
  - valdeltagande och rösträtt

*Jämför reservationerna 27 (kd, mp), 28 (c), 29 (v, mp) och 30 (kd).*

*Skrivelsen*

De formella rättigheterna är av grundläggande betydelse för människors delaktighet och inflytande i Sverige. Utländska medborgare med uppehållstillstånd i Sverige har också i stort sett samma rättigheter som svenska medborgare. Men inflytande och delaktighet handlar inte bara om att rösta utan det kan också röra sig om arbete inom politiska partier, kontakt med makthavare eller att vara aktiv inom föreningar eller organisationer. Organisationer som verkar för integration har en stor roll för människors känsla av delaktighet. För att kunna vara aktiv i samhällslivet och kunna ha inflytande krävs inte bara formella rättigheter, utan också reella möjligheter att utnyttja dem. Riktad samhällsinformation och tolk är av stor vikt.

Den som upplever ett utanförskap i samhället utnyttjar heller inte de formella rättigheterna som samhället erbjuder för delaktighet och inflytande. Insatser som främjar människors möjligheter att påverka och vara delaktiga görs på flera områden det gäller framför allt inom arbetsmarknads- och utbildningsområdet, men också inom exempelvis kulturpolitiken och i arbetet med att motverka diskriminering och bekämpa främlingsfientlighet och rasism.

Rösträtten vid riksdagsval är förbehållen svenska medborgare. Däremot får utländska medborgare som uppfyller vissa villkor vad gäller bosättningen i landet rösta i kommunala val. Den som har rösträtt är också valbar.

Valdeltagandet i 1998 års allmänna val till riksdagen var 81,4 %. Valdeltagandet gick i stort sett tillbaka i samtliga väljargrupper jämfört med 1994 års val. Bland vissa sociala grupper var valdeltagandet emellertid markant lägre, och tillbakagången var bl.a. särskilt stor bland förstagångsväljare. Bland naturaliserade svenskar var valdeltagandet 67 %. Deras valdeltagande minskade mellan riksdagsvalen år 1994 och år 1998 med 10 procentenheter vilket är en kraftigare tillbakagång än bland övriga svenskar. Av dem som under åren 1991–1998 blivit svenska medborgare deltog endast 58 %, att jämföra med 81 % av dem som blivit svenska medborgare före år 1971. I valen till kommun- och landstingsfullmäktige har valdeltagandet bland utländska medborgare minskat kontinuerligt sedan år 1976. I 1976 års val deltog 60 % att jämföra med 40 % i valet år 1994 och 35 % i valet år 1998.

De utländska medborgarna följer samma åldersmönster vad gäller röstning som den övriga befolkningen, dvs. att de unga röstar i mindre utsträckning än de äldre. Personer som har blivit svenska medborgare röstar i större utsträckning i de kommunala valen än de som inte har svenskt medborgarskap. Det är en mycket angelägen uppgift att öka människors delaktighet både generellt och i den politiska processen.

Integrationsverket har i en rapport i november 2000 konstaterat att valdeltagandet för personer med utländsk bakgrund varierar beroende på från vilken del av världen man kommer. Vidare ökar valdeltagandet med den tid personen bott i Sverige. Ett annat resultat är att det inte finns några tecken på att invandras politiska utanförskap förstärks av att bo i så kallade utsatta bostadsområden.

Ett särskilt fokus för regeringens arbete är att nå ut till de grupper som i dag är mindre delaktiga, som unga, arbetslösa och personer med utländsk bakgrund. I proposition 2001/02:80 Demokrati för det nya seklet presenterar regeringen bl.a. några förslag som särskilt kan främja deltagande av personer med utländsk bakgrund. Ett sådant förslag är medborgerlig förslagsrätt.

När det gäller information om de allmänna valen har regeringen givit Valmyndigheten i uppdrag att bl.a. rapportera om vilka informationsinsatser som planeras inför valet hösten 2002 för att nå grupper med ett lågt valdeltagande. Myndigheten skall informera väljarna om de allmänna valen, beskriva och förklara de administrativa rutinerna kring valen och se till att de som är röstberättigade får denna information på lämpligt språk.

Den integrationspolitiska maktutredningen tillsattes av regeringen i september 2000. Utredningen skall beskriva och analysera fördelningen av makt och inflytande ur ett integrationspolitiskt perspektiv liksom politiskt deltagande. Senast den 31 december 2004 skall uppdraget redovisas.

#### *Motioner*

I motion 2000/01:Sf611 yrkande 5 av Lennart Daléus m.fl. (c) anförs att beslutsfattarna skall spegla och representera hela landets befolkning. Många av dem med utländsk bakgrund har inte samma möjligheter och förutsättningar att medverka i samhällsarbetet eftersom det tar tid att lära sig språket och att finna de formella och informella vägarna i det politiska arbetet. De politiska partierna har tillsammans ett ansvar för att engagera inflyttade svenskar i det demokratiska samhällsarbetet. Genom att fler invandrare deltar i politiken uppkommer ökad delaktighet och inflytande.

I motion Sf32 yrkande 6 av Magda Ayoub m.fl. (kd) anförs att det krävs särskilda insatser för att öka valdeltagandet bland invandragrupper eftersom det är val i år.

I motion Sf31 yrkande 18 av Kerstin-Maria Stalin m.fl. (mp) anförs att folkbokförda personer bör få rösträtt.

I yrkande 19 framförs att satsningar skall ske på etniska organisationer men även på svenska frivilligorganisationer. I yrkande 20 anförs att projekten minst bör vara på 3–5 år för att ge möjlighet till långsiktigt arbete.

I motion 2000/01:Sf624 av Carina Hägg (s) begärs ett tillkännagivande om behovet av en utredning för att belysa traditionella afrikanska religioner i vårt samhälle.

#### *Utskottets ställningstagande*

Utskottet instämmer i att det är viktigt att stimulera ett ökat deltagande i politiken och på olika sätt stärka den lokala demokratin. Människors förmåga och vilja att delta i och påverka samhällsutvecklingen hänger nära samman med deras möjligheter att ha makt över sin egen tillvaro. Det är önskvärt att samhällsmedborgarna i ökad utsträckning har möjlighet att påverka och vara delaktiga i beslutsfattandet. Utskottet anser att de långsiktiga mål för demokratipolitiken som riksdagen nyligen godkänt (prop. 2001/02:80, bet.

2001/02:KU14, rskr. 2001/02:190), som innebär bl.a. att andelen personer med utländsk bakgrund som deltar i den politiska processen skall öka, uppfyller det som anförs i motion 2000/01:Sf611 yrkande 5. Även den integrationspolitiska maktutredningen som pågår för närvarande är av betydelse. Motionen avstyrks.

I 2002 års ekonomiska vårproposition skriver regeringen att man, för att öka det tidigare låga valdeltagandet bland invandrargrupper, inför höstens val kommer att göra en särskild satsning till riksdagspartierna för en förbättrad valinformation för invandrare. Inför 1998 års val anvisades 12,4 miljoner kronor som fördelades till riksdagspartierna för information till invandrare. Valdeltagandet sjönk ändå för kategorin röstberättigade med utländskt medborgarskap. Regeringen anser därför att 30 miljoner kronor bör tillföras för ändamålet inför 2002 års val. Motion Sf32 yrkande 6 avstyrks.

Konstitutionsutskottet har i betänkande 2001/02:KU14 Demokrati för det nya seklet behandlat motionsyrkanden om utökad rösträtt för utländska medborgare som är folkbokförda i landet.

Konstitutionsutskottet vidhåller att sambandet mellan medborgarskap och rösträtt vid riksdagsval inte bör brytas. Såvitt avser rösträtt vid övriga val och vid folkomröstningar erinrar utskottet om att förslaget från Kommittén om medborgarskapskrav (SOU 2000:106) att samtliga utländska medborgare skall ges rösträtt vid de kommunala valen och vid kommunala folkomröstningar, om de är folkbokförda i kommunen respektive landstinget och senast på valdagen fyller 18 år, inte har resulterat i någon proposition inför årets val utan bereds enligt uppgift från Regeringskansliet vidare. Denna beredning bör enligt konstitutionsutskottets mening avvaktas.

Det finns ingen anledning för socialförsäkringsutskottet att inta en annan uppfattning i denna fråga. Motion Sf31 yrkande 18 avstyrks.

Utskottet vill påpeka att ett av integrationspolitikens mål är lika rättigheter och att det arbetet innefattar stödet till organisationer med etnisk anknytning. Organisationer som bildas av människor som har invandrat eller som har en gemensam etnisk och kulturell bakgrund spelar en roll i integrationsarbetet. En av Integrationsverkets uppgifter är att ge ekonomiskt stöd till organisationer och projekt som främjar integration. Motion Sf31 yrkandena 19 och 20 avstyrks.

För att främja integrationsprocesserna i ett mångkulturellt samhälle är det också viktigt att tillgänglig kunskap finns om olika religioner och att informationen hålls aktuell. Utskottet avstyrker motion 2000/01:Sf624.

## Arbete och försörjning

### **Utskottets förslag i korthet**

Riksdagen bör avslå motioner om arbete och försörjning.

*Jämför reservation 31 (m), 32 (kd), 33 (fp) och 34 (mp).*

*Skrivelsen*

Regeringen skriver att utvecklingen visar att arbetslösheten bland invandrare har minskat och att färre invandrare är beroende av socialbidrag. Trots omfattande insatser för att öka invandrades sysselsättning och för att ta till vara den etniska mångfalden i arbetslivet finns skillnaderna kvar i sysselsättning mellan utrikes födda och infödda svenskar.

I vårpropositionen 2000 avsatte regeringen 100 miljoner kronor per år för perioden 2001–2003 för att öka sysselsättningen bland invandrare. Merparten av dessa medel skulle användas för att genomföra kompletterande utbildning för arbetslösa personer med utländsk högskoleexamen inom olika bristyrken, och för arbetslösa invandrare.

En central överenskommelse träffades i april 2001 mellan AMS, Integrationsverket, Migrationsverket, Skolverket och Svenska Kommunförbundet om samverkan för ökad sysselsättning bland invandrare och för en förbättrad introduktion. Regeringen avser att återkomma med en proposition hösten 2002.

Sysselsättningsintensiteten bland invandrare har ökat varje år sedan år 1997. För personer födda i Europa utanför EU/ EES uppgick ökningen till 18 % 1997-2001 och för personer födda utanför Europa till 12 %. För personer med helt svensk bakgrund liksom för personer födda i EU/ EES uppgick ökningen till 4 %.

Sysselsättningsintensiteten bland dem som invandrat uppgick 2001 till 70 % för personer födda i EU/EES, 61 % för personer födda i övriga Europa och 54 % för personer födda utanför Europa. Sysselsättningsintensiteten för personer med helt svensk bakgrund uppgick till 77 %. Det råder stora skillnader mellan könen. För dem födda utanför Europa är 60 % av männen och 48 % av kvinnorna sysselsatta. För dem födda i länder i Europa utanför EU/EES är 65 % av männen och 56 % av kvinnorna sysselsatta.

Arbetslösheten har sedan 1996 sjunkit kraftigare för invandrare än för personer födda i Sverige. Den har gått ned med 15 procentenheter för personer födda i Europa utanför EU/EES och med 14 procentenheter för personer födda utanför Europa. Minskningen har varit 4 procentenheter för personer med helt svensk bakgrund. För personer födda i EU/EES var minskningen 5 procentenheter, men arbetslösheten har därefter stigit något.

Den öppna arbetslösheten bland utrikes födda uppgick till 5,3 % för personer födda inom EU/EES, 9,5 % för personer födda i övriga Europa och 14,2 % för personer födda utanför Europa. Den öppna arbetslösheten för personer med helt svensk bakgrund uppgick till 3,2 %. För alla grupper utom personer födda i Europa utanför EU eller EES-området är arbetslösheten högre för män än för kvinnor. Skillnaderna mellan könen ligger mellan 0,5 och 1,3 procentenheter.

Trots den positiva utvecklingen under de senaste åren är situationen långt ifrån tillfredsställande. Skillnaderna mellan invandrare och personer födda i Sverige, såväl när det gäller sysselsättning och arbetslöshet som i fråga om arbetskraftsdeltagande, är fortfarande stora. Skillnaderna mellan olika in-

vandrargrupper blir än tydligare om man studerar enskilda världsdelar och länder. Arbetslösheten var exempelvis högre och sysselsättningen lägre för invandrare från afrikanska och asiatiska länder än för övriga invandrare. Invandrare är också i högre grad egna företagare.

De med utländsk bakgrund arbetar oftare i mindre kvalificerade och tyngre yrken, med lägre lön, sämre arbetsmiljö och sämre karriärmöjligheter. Endast 39 % av de invandrade akademikerna har ett arbete som motsvarar deras utbildningsnivå jämfört med 85 % av dem som är födda i Sverige.

Forskning tyder på att den relativt underordnade ställning som invandrare generellt har till stor del går i arv till deras barn. Detta gäller även barn som vuxit upp och utbildats i Sverige.

Regeringen skriver att bristande kunskaper i svenska är en viktig orsak till att särskilt nyanlända invandrare har svårigheter på arbetsmarknaden. Det är dock ingen tillräcklig förklaring till varför invandrare fortfarande efter en lång tid i Sverige har högre arbetslöshet. De som invandrat är både lågutbildade och högutbildade med kvalificerad yrkeserfarenhet. Den genomsnittliga utbildningsnivån bland invandrare är ungefär i nivå med utbildningsnivån bland den övriga befolkningens.

Arbetsmarknadspolitiken skall vara generell men skall även tillgodose behov som kan vara specifika för invandrare. Även individuella handlingsplaner för arbetssökande på arbetsförmedlingen skall utvecklas till att bli ett mer effektivt instrument i sökprocessen efter ett nytt jobb. AMS har fått i uppdrag av regeringen att genomföra ett projekt där bemanningsföretag utgör ett komplement till ordinarie verksamhet. Syftet är att öka möjligheten för invandrare som saknar kontakt med det svenska arbetslivet att få reguljärt arbete. Uppdraget kommer att redovisas under senvåren 2002.

I det arbetsmarknadspolitiska regelverket finns ett antal särregleringar för att tillgodose de särskilda behov som invandrare kan ha. Utbildning i svenska språket, med undantag för sfi, får exempelvis ges till invandrare i form av arbetsmarknadsutbildning. Även för arbetspraktik och stöd till näringsverksamhet (starta-eget-bidrag) finns särskilda möjligheter för invandrare.

Regeringen uppdrog i februari 2002 åt Statskontoret att genomföra en utvärdering av insatserna för integration av invandrare på arbetsmarknaden. Syftet är att kartlägga hur program, insatser och aktörer inom det arbetsmarknadsrelaterade integrationsområdet kompletterar och överlappar varandra och försöka bedöma mervärde samt lämna förslag till hur uppföljning och utvärdering kan förbättras. Uppdraget omfattar också att redovisa och analysera brister när det gäller ansvarsfördelning, samordning och inriktning på arbetsmarknadsområdet. Uppdraget skall redovisas senast den 31 december 2002.

Inom EU-samarbetet skall varje medlemsstat inkomma med årliga handlingsplaner för sysselsättning till Europeiska kommissionen. Den sjunde av sysselsättningsriktlinjerna är den som är av störst intresse i ett integrationspolitiskt perspektiv. Den tar sikte på att motverka diskriminering och främja social integrering genom möjlighet till sysselsättning. Sverige har för år 2002, i en s.k. länderspecifik rekommendation, bl.a. förordats att särskilt uppmärk-



samma långtidsarbetslösheten och speciellt etniska minoriteters och invandrade arbetstagares behov.

#### *Motioner*

I motion Sf28 yrkande 2 av Margit Gennser m.fl. (m) anförs att regeringens integrationspolitik har låg måluppfyllelse. Arbetslösheten är högre för dem med utländsk bakgrund. För dem med arbete är anställningsvillkor och lön i förhållande till utbildningsbakgrund och arbetslivsefarenhet sämre än för infödda svenskar. Den underordnade ställningen går i arv till barnen. Bidragsberoendet är fortfarande högre bland utrikes födda personer.

I yrkande 5 anförs att förutsättningarna för företagande skall förbättras genom skattesänkningar på företagande och en avreglering på arbetsmarknaden. Förutsättningarna för egenförsörjning förbättras för såväl infödda som invandrade svenskar. Motionärerna menar att det behövs en radikal förändring av politiken för arbete och företagande för att det skall löna sig att arbeta och få möjlighet att leva på sin lön.

I motion Sf31 yrkande 11 av Kerstin-Maria Stalin m.fl. (mp) påtalas behovet av språkkunniga studievägledare och arbetsförmedlare med kunskap om andra kulturer. De skall medverka till att tillvarata invandrade personers utbildningar och eventuella kompletteringar av utbildningar.

I yrkande 12 framhålls att starta ett eget företag inte skall vara enda möjligheten att inträda på arbetsmarknaden utan beslutet skall baseras på ett eget val.

I yrkande 21 anförs att kvinnliga kulturarbetare skall få ett särskilt ekonomiskt och praktiskt stöd.

I motion Sf33 yrkande 3 av Ana Maria Narti och Elver Jonsson (fp) anförs att arbetsmarknadspolitiken behöver reformeras. Arbetslösa skall genom en "omställningspeng" få möjlighet att välja mellan flera arbetsförmedlingar, bemanningsföretag och utbildningsföretag. För personer som utförsäkrats från arbetsförmedlingen skall jobbgaranti införas. Resurser skall inriktas på att ge fler med invandrarbakgrund möjlighet att arbeta inom områden som de har utbildning för.

I yrkande 4 anförs att AMS bör ersättas av ny myndighet vars roll blir myndighetsutövning och tillsyn. Servicefunktioner som arbetsförmedling och yrkesutbildning kan privatiseras och övertas av andra aktörer, som privata arbetsförmedlingar, arbetsförmedlingar för olika verksamhetsområden, privata utbildningsföretag och nya bemanningsföretag. Någon form av statlig förmedling bör dock finnas i glest befolkade eller arbetsmarknadssvaga områden i Sverige.

I motion 2000/01:Sf617 yrkande 3 av Ana Maria Narti m.fl. (fp) anförs att ersättningar till långtidsarbetslösa och socialbidragstagare är låga. Få människor orkar etablera nya verksamheter med den stress som växer av en svag ekonomi. Många myndigheter saknar fortfarande anvisningar för en övergång från bidrag till betalda uppdrag. Särskilda kompetenskonton på vilka socialbidragstagare skall kunna samla inkomsterna från olika betalda uppdrag kan

vara en möjlig väg ut ur bidragsberoendet. Kompetenskontona skall användas för uppbyggnad av ett nytt yrkesliv.

I motion Sf334 yrkande 6 av Margit Gennser m.fl. (m) anförs att nätverk av s.k. inkubatorer har provats utomlands med goda resultat. Det är nätverk av institutioner som tar tillvara och utvecklar kompetensen hos såväl infödda som invandrade innovatörer för att t.ex. utveckla högteknologiska exportprodukter.

I motion 2000/01:Sf645 yrkande 29 av Magda Ayoub m.fl. (kd) anförs att det skall vara lättare att starta eget företag. Det skall finnas ekonomiska incitament att lämna ett bidragsberoende. Motionärerna menar att ett förslag är att ge människor anpassade lärlings- och praktikplatser.

#### *Utskottets ställningstagande*

Frågan om invandrares integration i arbetslivet är central. Alla bör ha möjligheter till egenförsörjning. Den utbildning och kompetens som personer med utländsk bakgrund har måste tas till vara, vilket är en förutsättning för att säkra en långsiktigt hållbar tillväxt och välfärd. För individen innebär ett arbete försörjning, ett socialt nätverk och möjlighet att utveckla kunskaper i svenska och om samhället. Såväl generella som mer riktade åtgärder har vidtagits för att öka invandrares sysselsättning på arbetsmarknaden.

Enligt utskottet är det av stor vikt att arbetskraftens samlade kompetens tas till vara oavsett sådana faktorer som kön, ålder, etniskt ursprung, funktionshinder och sexuell läggning. Att varje individ ges lika möjligheter i arbetslivet är en rättvisefråga.

Det finns en tendens till att tala om människor med utländsk bakgrund som en enda homogen grupp i förhållande till infödda svenskar. Förhållanden på arbetsmarknaden visar att människor med utländsk bakgrund inte är någon homogen grupp. Det råder stora skillnader i situationen på arbetsmarknaden för människor med olika etnisk härkomst. Personer från afrikanska och asiatiska länder har exempelvis generellt sett högre genomsnittlig arbetslöshet och lägre sysselsättningstal än övriga födda utanför Sverige.

Beträffande kritiken i motion Sf28 yrkande 2 av den låga måluppfyllelsen i integrationspolitiken ur ett arbetsmarknadsperspektiv vill utskottet anföra följande.

I arbetsmarknadsutskottets budgetbetänkande hösten 2001 (bet. 2001/02:AU1) konstateras att arbetsmarknadspolitiken de senaste fem åren lagts om mot en tydligare tillväxtfrämjande inriktning och att insatserna för dem som har svårast att få ett arbete har stärkts. De arbetsmarknadspolitiska insatserna måste inriktas på kärnuppgifterna, exempelvis matchning.

Vidare har regeringen vidtagit ett flertal åtgärder för att t.ex. motverka problemen på arbetsmarknaden för dem med invandrarbakgrund. Under 2002 får AMS använda 70 miljoner för kompletterande utbildning för personer med utländsk högskoleutbildning inom olika bristyrken. En särskild satsning med 30 miljoner kronor under 2002–2004 sker för att anordna kompletterande utbildning vid universitet och högskolor för utrikesfödda med utländsk exa-

men. Integrationsverket förfogar över 30 miljoner kronor år 2001 och 2002 för att förbättra introduktionen av nyanlända och främja etnisk och kulturell mångfald inom såväl privat som offentlig verksamhet. Utskottet vill även peka på att det inom ramen för storstadspolitiken satsas ytterligare 600 miljoner kronor under perioden 2002–2004. Fokus skall ligga på tillväxt, sysselsättning och språkutbildning.

Regeringen överlämnade till Europeiska kommissionen den 2 maj 2002 en handlingsplan för sysselsättning och särskilda insatser för att den arbetskraft som inte deltar fullt ut på arbetsmarknaden skall få möjlighet att göra det. Det gäller särskilt invandrare, arbetshandikappade och äldre personer.

Utskotten kan konstatera att det sker en positiv utveckling på arbetsmarknaden men att det fortfarande behövs ytterligare åtgärder för att uppnå de integrationspolitiska målen. Motion Sf28 yrkande 2 avstyrks.

I dag startas vart femte företag av en person med utländsk bakgrund. Uppskattningsvis finns det ca 70 000 företag som drivs av en person med utländsk bakgrund, vilket motsvarar ungefär vart åttonde företag. Detta utgör en viktig del av den svenska ekonomin. Det finns också ett stort intresse av att starta eget bland många med utländsk bakgrund och intresset skall tillvaratas och vägledning och information till dem som vill starta eget skall förbättras.

Utskottet vill erinra om att det har vidtagits en rad åtgärder för att öka företagandet. Förutom de mer generella insatserna har särskilda åtgärder satts in för att stimulera invandras företagande, bl.a. har särskilda medel avsatts för ändamålet. Invandrare tillhör också de grupper som kan få en förlängd anvisningstid vid stöd till start av näringsverksamhet. Utskottet avstyrker med hänvisning till vad som anförts motion Sf28 yrkande 5.

Utskottet förutsätter att valet att starta eget baseras på individens intresse och motion Sf31 yrkande 12 bör avslås.

Med hänvisning till det ovan anförda avstyrks även motion Sf645 yrkande 29.

Vad gäller motion Sf31 yrkande 11 om studievägledning och arbetsförmedling har liknande förslag behandlats i betänkande 2001/02:AU5 under avsnittet Invandrare. Arbetsmarknadsutskottet betonar att decentralisering och lokal anpassning av verksamheten är ledstjärnor i den praktiska utformningen av arbetsmarknadspolitiken. AMV har även fått ökade resurser för att genom personalförstärkningar stärka ställningen på arbetsmarknaden för personer med utländsk bakgrund.

Socialförsäkringsutskottet vill påpeka att AMS har utarbetat en handlingsplan för myndighetens arbete med mångfaldsfrågor och att det på flertalet länsarbetsnämnder finns s.k. mångfaldsspecialister. AMS skall även vidta åtgärder för att motverka diskriminering i arbetsförmedlingarnas verksamhet. Uppdraget är en del i uppföljningen av skrivelsen En nationell handlingsplan mot rasism, främlingsfientlighet, homofobi och diskriminering (skr. 2000/01:59). I nyss nämnda skrivelse framhålls att Integrationsverket och DO våren 2000 fick i uppdrag att utbilda nyckelpersoner, företrädare för myndigheter och branschorganisationer, om diskriminering och gällande regler.

Med det anförda avstyrker utskottet motion Sf31 yrkande 11.

Vad avser stöd för kvinnliga kulturarbetare kan utskottet erinra om att Statens kulturråd årligen har ca 1,3 miljarder kronor att fördela i olika former av kulturstöd. Yrkesverksamma konstnärer med utländsk bakgrund får statligt kulturstöd på samma grunder som gäller för konstnärer med svensk bakgrund.

Med hänvisning till det ovan anförda får motion Sf31 yrkande 21 anses vara tillgodosedd.

Arbetsmarknadsutskottet har nyligen behandlat och avstyrkt liknande motionsförslag som i motion Sf33 yrkandena 3 och 4 i betänkande 2001/02:AU1, under avsnittet Arbetsmarknadsverkets organisation m.m. Arbetsmarknadsutskottet påminde om att en av arbetsmarknadspolitikens viktigaste uppgifter är att stödja dem som har svårast att få arbete och avstyrkte förslagen med angivande av att en så drastisk förändring kan vara svårförenlig med arbetsmarknadspolitikens fördelningspolitiska mål.

Arbetsmarknadsutskottet ansåg det heller inte realistiskt att tro att offentlig arbetsförmedlingsverksamhet kan bedrivas på ett effektivt sätt enbart i glest befolkade eller arbetsmarknadssvaga regioner. Därmed inte sagt att specialistförmedlingar eller privata arbetsförmedlingar skulle sakna betydelse för utvecklingen på arbetsmarknaden.

Arbetsmarknadsutskottet skriver i betänkande 2001/02:AU5 under avsnittet Arbetsförmedlingsverksamhet m.m. att bemanningsföretag redan i dag används inom förmedlingsverksamheten och kan ha en kompletterande funktion inom verksamheten. Arbetsmarknadsutskottet erinrade i det sammanhanget om den arbetsgrupp som tillsatts inom Regeringskansliet för att se över olika frågor som rör bemanningsföretagens verksamhet. Den arbetsmarknadspolitiska verksamheten måste utformas så att man beaktar lokala förutsättningar.

Som tidigare nämnts konstaterades det i betänkande 2001/02:AU1 att arbetsmarknadspolitiken de senaste fem åren lagts om mot en tydligare tillväxtfrämjande inriktning, samtidigt har insatserna för dem som har svårast att få ett arbete stärkts. De arbetsmarknadspolitiska insatserna måste inriktas på kärnuppgifterna, exempelvis matchning.

Med hänvisning till det anförda avstyrker socialförsäkringsutskottet motion Sf33 yrkandena 3 och 4.

Utskottet kan inte ställa sig bakom förslaget om kompetenskonton för socialbidragstagare. Socialtjänstlagens grundläggande syfte är att garantera att medborgarna får sina behov av bistånd tillgodosedda. Utgångspunkten är därvid att alla personer skall ha rätt till insats efter behov. Ingen grups behov skall vara starkare än andras. Den enskildes eget ansvar är att efter sin egen förmåga bidra till sin försörjning. Försörjningsstödet syfte är att vara en yttersta garanti för livsföring i olika avseenden. Långvarig arbetslöshet skall, förutom genom den generella politiken, främst avhjälpas via arbetsmarknadspolitiska insatser.

Motion 2000/01:Sf617 yrkande 3 avstyrks.

Näringsutskottet behandlade i betänkande 2000/01:NU7 motioner beträffande förslag om en utveckling av inkubatorer. Näringsutskottet hänvisade till att översynen av lagstiftningen om värdepappersfonder syftar till att generellt förbättra de institutionella förutsättningarna för etablering och uppbyggnad av fonder, vilket bör underlätta privata satsningar inom detta område. Det fanns då ett antal privata företag som bedrev verksamhet som liknar den som beskrivs i motionerna.

Socialförsäkringsutskottet intar inte någon annan uppfattning. Med anledning av det anförda avstyrks motion Sf334 yrkande 6.

## Etnisk diskriminering

### Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motioner om etnisk diskriminering.

*Jämför reservation 35 (v), 36 (kd), 37 (c) och 38 (fp).*

### *Skrivelsen*

Lagen (1999:130) om åtgärder mot etnisk diskriminering i arbetslivet trädde i kraft den 1 maj 1999 i syfte att få till stånd en effektivare lagstiftning på området. Lagens tillämpningsområde när det gäller arbetslivet är vidare än den tidigare lagen och ställer bl.a. krav på arbetsgivarna att aktivt främja etnisk mångfald i arbetslivet. Samtidigt fick Ombudsmannen mot etnisk diskriminering (DO) en kraftig förstärkning av sina resurser. DO fick genom den nya lagstiftningen en helt ny uppgift att utöva tillsyn över arbetsgivarnas arbete med att aktivt främja etnisk mångfald i arbetslivet. Myndigheten tar även initiativ till åtgärder mot etnisk diskriminering i form av bl.a. överläggningar, information och opinionsbildning.

Uppbyggnad av lokal verksamhet mot diskriminering sker bl.a. genom s.k. lokala antidiskrimineringsbyråer som har etablerats på olika orter i landet och bygger på frivilliga krafter. Integrationsverket och DO har en aktiv roll när det gäller att ge stöd och råd till byråerna och stimulera uppbyggnaden av ett nätverk mellan de olika antidiskrimineringsbyråerna.

Regeringen anvisade 4 miljoner kronor i statsbudgeten för år 2002 för att stimulera och utveckla lokala initiativ, och i februari beslutades om riktlinjer för försöksverksamheten med lokal och regional antidiskrimineringsverksamhet. Integrationsverket fördelar stödet och skall senast den 1 april 2004 redovisa en utvärdering av insatserna. DO, HomO, JämO och HO har fått i uppgift att bistå verksamheterna med informations- och utbildningsinsatser samt rådgivning.

Regeringen ser mycket positivt på denna form av verksamheter. De kan spela en viktig roll i lokalsamhället när det gäller att uppmärksamma och synliggöra olika former av diskriminering samt sprida kunskap om t.ex. gällande lagstiftning. Mot denna bakgrund finns det anledning att stimulera ytterligare och utveckla lokala initiativ med denna inriktning.

Uppdelningen av den svenska lagstiftningen mot diskriminering i olika lagar ger anledning att se över möjligheterna till en generell lagstiftning mot diskriminering som omfattar alla eller ett flertal diskrimineringsgrunder och samhällsområden. Riksdagen har även vid ett flertal tillfällen uttalat att en sådan samordning bör övervägas.

Regeringen tillsatte i juni 1999 en utredning, vilken bl.a. fick i uppdrag att ta ställning till om lagstiftningen om olaga diskriminering har en lämplig omfattning och utformning för att kunna utgöra ett effektivt medel mot diskriminering. Genom tilläggsdirektiv begränsades utredningens uppdrag så att den endast övergripande skulle redovisa sina resultat och ställningstaganden samt lämna förslag på inriktningen på det fortsatta arbetet med de aktuella frågorna. Avsikten var att utredningen skulle lämna ett användbart underlag för arbetet med en bredare översyn av diskrimineringsfrågorna.

Den 31 januari 2002 beslutade regeringen att tillsätta en parlamentarisk kommitté med uppdrag att överväga en gemensam lagstiftning mot diskriminering som omfattar alla eller flertalet diskrimineringsgrunder och samhällsområden. Vidare skall kommittén överväga om regler om positiv särbehandling på grund av etnisk tillhörighet bör införas i arbetslivet samt överväga om det är möjligt att utmönstra termen ras ur de författningar där det förekommer.

Europeiska unionens ministerråd antog under år 2000 två direktiv som syftar till att främja likabehandling och motverka diskriminering. Direktivet om likabehandling oavsett ras eller etniskt ursprung och direktivet om likabehandling i arbetslivet utgör en del av ett anti-diskrimineringspaket som består av direktiven och dessutom ett handlingsprogram mot diskriminering. Direktiven skall vara genomförda under 2003. Regeringen beslutade i december 2000 att en särskild utredare skulle lämna förslag till hur direktiven skall genomföras i Sverige.

Den 2 maj 2002 överlämnade utredaren betänkandet Ett utvidgat skydd mot diskriminering (SOU 2002:43). Skyddet mot diskriminering på grund av etnisk tillhörighet, religion, funktionshinder och sexuell läggning skall utökas. Trakasserier och annan diskriminering skall vara förbjudna bl.a. i arbetslivet, hos den fackliga organisationen, hos arbetsförmedlingen, när någon vill starta ett eget företag, inom skola och annan utbildning, hälso- och sjukvården, sociala förmåner och handel med varor, tjänster och bostäder. Den som diskriminerar någon annan på dessa områden skall kunna dömas att betala skadestånd. Diskriminerande avtal skall kunna förklaras ogiltiga. Förslaget innebär att lagstiftningen mot diskriminering utökas väsentligt.

Regeringen gav i oktober 1999 ett uppdrag till samtliga myndigheter som lyder direkt under regeringen att upprätta handlingsplaner för att främja etnisk mångfald bland sina anställda. År 2001 hade drygt 70 % av myndigheterna redovisat att de vidtagit någon typ av åtgärd för att främja etnisk mångfald bland personalen. År 2000 hade drygt hälften av myndigheterna vidtagit åtgärder jämfört med knappt 10 % året innan.

Regeringen har för avsikt att följa upp myndigheternas arbete för att stimulera den etniska mångfalden och för att öka medvetenheten hos myndigheterna om de kvaliteter som bl.a. etnisk mångfald kan tillföra verksamheten. Myndigheterna skall även uppmärksammas på skyldigheterna enligt lagen (1999:130) om åtgärder mot etnisk diskriminering i arbetslivet.

Regeringen har uppdragit åt Integrationsverket att etablera samråd och dialog med aktörer som är verksamma mot rasism, främlingsfientlighet och etnisk diskriminering. I en rapport i augusti 2001 redovisar verket förslag, synpunkter och idéer från ett trettiotal olika frivilligorganisationer.

Regeringen uppdrog vidare åt Integrationsverket att bygga upp en nationell kunskapsbank om arbetet mot rasism, främlingsfientlighet och etnisk diskriminering. Integrationsverket har öppnat en webbsida med information bl.a. om olika metoder för och erfarenheter av sådant arbete.

Regeringen har beslutat att en särskild arbetsgrupp skall tillsättas för att utarbeta ett förslag till hur det framtida antirasistiska arbetet skall utformas och bedrivas. Arbetet skall avse åtgärder mot rasism, främlingsfientlighet och homofobi samt andra former av antidemokratiska yttringar som t.ex. nazism, antisemitism, islamofobi eller antiziganism. Arbetsgruppen skall avrapportera sitt uppdrag senast den 31 maj 2002.

DO etablerade i början av år 2001 ett samarbete med AMS. Det har resulterat i bl.a. att AMS har beslutat om en kvalitetssäkrad handlingsplan för myndighetens arbete med mångfaldsfrågor och särskilda mångfaldsspecialister som genomgått särskild utbildning.

Regeringen uppdrog i januari 2002 åt AMS att vidta åtgärder för att motverka diskriminering i arbetsförmedlingarnas verksamhet. AMS skall bl.a. analysera och bedöma riskerna för diskriminering inom olika delar av arbetsförmedlingens verksamhet och skall bl.a. försäkra sig om att arbetsförmedlare har kunskaper om diskriminering samt om gällande regler på området.

#### *Motioner*

I motion Sf400 yrkande 8 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) anförs att lagstiftningen mot etnisk diskriminering i arbetslivet är ett steg på vägen mot en effektivare och mer rättssäker lagstiftning. Tillämpningen av lagen har inte åstadkommit några större förändringar i arbetslivets strukturer. Antalet anmälningar och klagomål har dock ökat. DO är en liten myndighet och kan trots förstärkningar inte hantera antalet anmälningar. Motionärerna föreslår att problemet skall lösas med ett nätverk av organisationer som skall försvara de invandrades och de arbetslösas rättigheter.

I motion 2000/01:Sf611 yrkande 2 av Lennart Daléus m.fl. (c) anförs att människor skall bli medvetna om att det förekommer etnisk diskriminering, på samma sätt som jämställdhetsarbetet tydliggör diskriminering på grund av kön. Förändringar krävs inom alla områden på olika samhällsnivåer. Ökad kunskap och medvetenhet bland majoritetsbefolkningen medför naturlig mångfald och framhäver fördelarna med mångkulturellt arbete. Minoritetsgrupper behöver ökad kunskap om varandra för att minska risken för motsätt-

ningar. Integration består av en process där alla invånarna tar till sig, förändras och tillsammans skapar något nytt.

I motion Sf32 yrkande 1 av Magda Ayoub m.fl. (kd) anförs att en utvärdering bör göras av DO:s och Arbetsmarknadsverkets samarbete för att undersöka uppgifter om att det förekommer etnisk diskriminering bland arbetsförmedlare.

I yrkande 3 anförs att arbetet för myndigheterna att upprätta handlingsplaner för att främja etnisk mångfald skall påskyndas. Alla myndigheter har inte fastställt någon plan med åtgärder och således inte genomfört uppdraget från regeringen.

I yrkande 8 begärs ett tillkännagivande om att avveckla Integrationsverket och att ge DO ett särskilt ansvar som motor i opinionsbildningen mot diskriminering, främlingsfientlighet och rasism.

I motion A317 yrkande 32 av Gudrun Schyman m.fl. (v) anförs att statens roll i det antirasistiska arbetet skall ändras. En ansvarsfördelning och uppdelning bör ske mellan staten och partier, organisationer och enskildas uppgifter i arbetet mot rasism. Staten skall genom sina myndigheter direkt motarbeta diskriminering, och partier, organisationer m.m. skall leda det opinionsbildande arbetet.

I yrkande 33 anförs att ett antirasistiskt center bör bildas. Frivilligorganisationerna utformar verksamheten och Integrationsverket ger ekonomiskt stöd. Motionärerna föreslår att det antirasistiska centrets uppgifter skall vara att sprida kunskap, förebygga och direkt motarbeta rasism och främlingsfientlighet.

I motion Sf30 yrkande 5 av Ulla Hoffmann m.fl. (v) anförs att t.ex. små invandrarföreningar i mindre orter eller föreningar för homosexuella kulturarbetare har svårare att hitta medfinansierare. ESF-rådet skall tilldelas särskilda medel för att stödja små och resurssvaga projekt som har svårt att få medfinansiering.

I motion Sf400 yrkande 12 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) anförs att invandrargrupper kan bli delaktiga i samhället genom stöd från EU:s sociala fonder. Dessa program kan skapa nya möjligheter för s.k. utsatta grupper genom att invandrarorganisationer kan komma med egna initiativ, och ekonomiska resurser skall ställas till deras förfogande så att de själva kan finna lösningar på sina problem. Ett liknande förslag finns i motion U347 yrkande 7 av Ana Maria Narti m.fl. (fp).

#### *Utskottets ställningstagande*

Regeringen uppdrog åt AMS i januari 2002 som ett komplement till pågående arbete mot etnisk diskriminering att vidta åtgärder för att motverka diskriminering i arbetsförmedlingarnas verksamhet. AMS skall bl.a. analysera och bedöma riskerna för diskriminering inom arbetsförmedlingens verksamhet. AMS skall försäkra sig om att arbetsförmedlare och annan personal inom AMV har kunskaper om mekanismer bakom diskriminering från arbetsgivare



som efterfrågar AMS tjänster och om gällande regler på området och frågor om mångfald i arbetslivet. AMS skall senast den 1 november 2002 redovisa vilka åtgärder som vidtagits till följd av uppdraget och vad som för övrigt görs för att motverka diskriminering samt presentera en plan för det fortsatta arbetet. Utskottet anser att nämnda redovisning bör avvaktas och avstyrker därmed motion Sf32 yrkande 1.

Det finns all anledning för de statliga arbetsgivarna att tillvarata mångfald och undvika alla former av diskriminering i sina organisationer. Som framgår av skrivelsen pågår arbetet med att samtliga myndigheter under regeringen skall utarbeta handlingsplaner för att främja mångfalden bland de anställda. Utskottet förutsätter att samtliga myndigheter upprättar handlingsplaner för att påskynda arbetet med etnisk mångfald. Motion Sf32 yrkande 3 avstyrks.

Integrationsverket är central förvaltningsmyndighet för integrationsfrågor. Verket har ett övergripande ansvar för att integrationspolitiska mål och synsätt får genomslag inom olika samhällsområden och för att aktivt stimulera integrationsprocesserna i samhället. Det kan i dagsläget vara svårt att mäta effekterna av verkets arbete men regeringens skrivelse redovisar en del av utvecklingen sedan verket startade 1998. Integrationsverkets första årsrapport, Rapport Integration 2001, publicerades i februari 2002 och redovisade en del av utvecklingen på verkets område.

Utskottet har nyligen föreslagit att Riksdagens revisorer inom ramen för sitt granskningsarbete granskar Integrationsverkets verksamhet för att se i vilken omfattning myndigheten fyller det syfte som avsetts.

Utskottet avstyrker motionerna Sf400 yrkande 8 och Sf32 yrkandena 1 och 8.

Utskottet kan konstatera att ett antal lokala diskrimineringsbyråer som bygger på frivilliga krafter har etablerats på olika orter i landet och att DO bl.a. svarar för utbildning av nyckelpersoner i antidiskrimineringsarbetet. Utskottet noterar att DO har haft och kommer att ha en central roll i arbetet med handlingsplanen mot rasism m.m. För arbetet med handlingsplanen utökades DO:s anslag budgetåret 2001 med 4 miljoner kronor. För 2002 tillfördes försöksverksamheten med regionala och lokala diskrimineringsombudsmän 4 miljoner kronor.

Utskottet ser positivt på den rollfördelning som tydliggjorts mellan myndigheter och frivilligorganisationer när det gäller det antirasistiska arbetet. Frivilligorganisationerna kan söka ekonomiskt stöd från Integrationsverket och är ett led i en målsättning som innebär att frivilligorganisationerna skall sköta det konkreta arbetet mot rasism och främlingsfientlighet. Med anledning av det anförda avstyrks motion A317 yrkande 32.

En utgångspunkt för regeringens arbete är att samhällsproblem som rasism, främlingsfientlighet, homofobi och diskriminering skall angripas på bredast möjliga vis, och särskilt viktigt är arbetet på den lokala nivån.

För närvarande pågår ett arbete med en särskild arbetsgrupp som regeringen tillsatt för att utarbeta ett förslag till hur det framtida arbetet mot rasism

skall utformas och bedrivs. Arbetet skall avse åtgärder mot rasism, främlingsfientlighet och homofobi samt andra former av antidemokratiska yttringar som t.ex. nazism, antisemitism, islamofobi eller antiziganism. Arbetsgruppen skall avrapportera sitt uppdrag senast den 31 maj 2002.

Utskottet anser att arbetsgruppens redovisning bör inväntas och avstyrker motion A317 yrkande 33.

Vad gäller EFS-medel för små projekt som har svårt att finna nationell medfinansiering anser utskottet att Rådet för Europeiska socialfonden, ESF-rådet, har en viktig roll när det gäller att bistå frivilligorganisationer som ansöker om bidrag enligt programmet.

I betänkande 2000/01:SfU11 En nationell handlingsplan mot rasism, främlingsfientlighet, homofobi och diskriminering anförde utskottet att drygt 86 miljoner euro från Europeiska socialfonden, jämte nationell medfinansiering till motsvarande belopp under perioden 2001–2006 kommer att satsas på projekt med syfte att motverka diskriminering i arbetslivet inom ramen för Equal. Verksamheten skall bedrivs i form av utvecklingsprojekt som omfattar ett flertal aktörer, såsom myndigheter, arbetsmarknadens organisationer, företag och frivilligorganisationer.

Utskottet kan erinra om att t.ex. Växtkraft mål 3 har till uppgift att stärka individens ställning på arbetsmarknaden genom kompetensutveckling för att bidra till tillväxt och ökad sysselsättning. Det finns fyra insatsområden, av vilka insatsområde fyra, Lokal utveckling, inte kräver någon medfinansiering. Syftet är att stödja kompetensutveckling inom mindre lokala organisationer och att stärka de lokala aktörerna så att de kan åta sig vidgade uppgifter inom sysselsättningsområdet. Lokala aktörer är t.ex. föreningar, kooperativ, stiftelser och lokala utvecklingsgrupper med små ekonomiska förutsättningar.

Utskottet avstyrker med det anförda motionerna Sf30 yrkande 5, Sf400 yrkande 12, U347 yrkande 7 och 2000/01:Sf611 yrkande 2.

## Folkhälsa

### **Utskottets förslag i korthet**

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden om folkhälsa.

*Jämför reservation 39 (mp).*

### *Skrivelsen*

I skrivelsen redovisas att insatser skall inriktas på att förebygga ojämlikheter i folkhälsan. Integrationsperspektivet kommer att få en mer framträdande plats i folkhälsoarbetet och för de insatser som skall förbättra hälsan hos invandrare. Det handlar om förverkligande av målen lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund och om att ge förutsättningar till individens delaktighet i samhället. Detta förutsätter en god

hälsa. I den integrationspolitiska propositionen finns inget separat avsnitt om folkhälsa men regeringen bedömer att området bör lyftas fram.

Flera studier visar att de som har invandrat har sämre hälsa än genomsnittsbefolkningen i Sverige. Det kan bero på att de befinner sig i utsatta situationer, avseende sociala och materiella villkor, som en följd av att de har invandrat. Det kan t.ex. handla om diskriminering, bristande kunskaper i svenska och anledningen till migrationen.

Studier visar att det förekommer hälsoskillnader mellan kvinnor och män med utländsk bakgrund. Enligt Socialstyrelsens rapport *Olika villkor – olika hälsa* (1998) har kvinnor från en och en halv till tre gånger större risk än män att drabbas av ohälsa.

Regeringen bereder för närvarande förslagen från Nationella folkhälsokommittén om mål för folkhälsan (SOU 2000:91) och avser att under hösten 2002 lägga fram en proposition. Ojämligheter i hälsa på grund av etnisk tillhörighet uppmärksammas som en viktig del i arbetet.

I propositionen om narkotika, Nationell narkotikahandlingsplan (2001/02:91), föreslås bl.a. ett ökat fokus på sambanden mellan narkotikamissbruk och bakgrundsförklaringar såsom socioekonomisk bakgrund, etnisk tillhörighet, ålder och kön.

Åtgärder för att förbättra folkhälsan sker även inom storstadspolitiken. I storstadspropositionen (prop. 1997/98:165) anges folkhälsomål och folkhälso-läge i form av ohälsotal. I de lokala utvecklingsavtalen finns olika målformuleringar och åtgärder med inriktning på bättre folkhälsa.

Statens folkhälsoinstitut (FHI) arbetar med att ta fram en rapport om olika invandrargrupperns hälsa i Sverige. Rapporten skall vara klar under våren 2002 och bygger på tidigare studier av hälsa och ohälsa hos ett antal invandrargrupper.

Institutet för psykosocial medicin, IPM, har som verksamhetsmål att öka kunskapen om den psykosociala hälsan hos flyktingar och övriga invandrare.

De bägge myndigheterna FHI och IPM skall också beakta etnisk och kulturell mångfald i sitt arbete. Integrationsverket och Karolinska Institutet bedriver tillsammans ett fyraårigt projekt Hälsöfrämjande introduktion som skall belysa hur introduktionen för nyanlända invandrare bör vara för att stärka hälsa och välbefinnande. Projektet startade år 2001 och stöds av en internationell expertgrupp.

#### *Motionen*

I motion Sf31 av Kerstin-Maria Stalin m.fl. (mp) rör yrkandena 7 och 22–27 hälsoaspekter m.m. för flyktingar och invandrare. Motionärerna anför följande.

Vissa äldre invandrare kommer inte att lära sig svenska och en del yngre invandrare kommer att tappa svenska språket när de blir äldre. Regeringen bör återkomma med åtgärder för hur äldres behov skall mötas i samhället då de inte kan tala eller helt förstå svenska.

Det finns skillnader mellan mäns och kvinnors hälsa, t.ex. löper kvinnor en och en halv till tre gånger större risk än män att drabbas av ohälsa. Motionärerna efterlyser åtgärder för att minska kvinnors ohälsa.

I välfärdsboksutet SOU 2001:55 påpekas att barn och ungdomar med invandrarbakgrund har högre frekvens olycksfallsdödlighet. I utredningen Det gäller livet konstateras att ungdomar med invandrarbakgrund har sämre hälsa. Motionärerna efterlyser åtgärder för att förbättra invandrarungdomars hälsa.

Många nyanlända har ett stort behov av tandhälsa och de saknar de pengar som krävs för tandvård. Tandhälsa riskerar att bli en etnisk klassfråga. Motionärerna efterfrågar åtgärder för tandvård.

Kommuner bör anordna föräldrautbildningar och/eller pappautbildningar för dem med utländsk bakgrund. Kurserna bör ledas av dem med invandrarbakgrund.

När flyktingar anländer och genomgår en hälsoundersökning framkommer inte eventuella hälsoproblem på grund av rädsla. En ny läkarundersökning skall ske när personen erhållit uppehållstillstånd för då vågar personen berätta om eventuella hälsoproblem.

Det behöver byggas ett nätverk inom sjukvården för specialkunskap om flyktingars eventuella särskilda symptom. Särskilda utbildningsinsatser för sjukvårdspersonal bör genomföras.

#### *Utskottets ställningstagande*

Utskottet delar regeringens uppfattning att integrationsperspektivet bör få en mer framträdande plats i folkhälsoarbetet mot bakgrund av att flera studier på området visar på en sämre hälsa för invandrare och flyktingar än för infödda svenskar.

För att kunna uppnå integrationspolitikens mål, lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund, krävs en ökad medvetenhet om dessa frågeställningar.

Det fortsatta arbetet bör utgå från den folkhälsoproposition som regeringen aviserat till hösten 2002.

Utskottet behandlade i betänkande 1999/2000:SfU10 äldre invandrades behov och angav bl.a. att situationen för olika grupper av äldre invandrare skiljer sig markant åt, varför också behoven varierar. Enligt utskottets mening medför Sveriges alltmer mångkulturella karaktär att nya krav ställs på äldreomsorgen. Denna måste utformas med hänsyn till människors olika språk och ursprung. Utskottet såg positivt på att åtgärder vidtas för att öka antalet invandrare inom äldreomsorgen.

Socialutskottet har i betänkande 2001/02:SoU12 behandlat motioner om situationen för äldre invandrare och flyktingar. Socialutskottet hänvisar till att Äldreberedningen (dir. 1998:109) har i uppgift att skapa förutsättningar för en långsiktig utveckling av äldrepolitiken. Beredningen skall beakta det ökande antalet äldre med utländsk bakgrund och de konsekvenser detta kan medföra. Beredningen skall redovisa resultatet senast den 1 maj 2003.

Socialförsäkringsutskottet förutsätter att de äldre invandranas eventuella språksvårigheter beaktas inom ramen för utredningen. Utskottet noterar att det i SOU 2002:29 Riv ålderstrappan, ett diskussionsbetänkande av Äldreberedningen, bl.a. ingår frågor om etnicitet och åldrande.

Utskottet anser att motion Sf31 yrkande 7 är tillgodosedd med det anförda, varför motionen bör avslås.

Utskottet kan konstatera att regeringen i budgetpropositionen för 2002 (prop. 2001/02:1) utgiftsområde 9 skriver att målen för folkhälsan skall ha tydliga köns- och klassperspektiv. Dessutom skall Statens folkhälsoinstitut fr.o.m. 2001 utvärdera och arbeta med uppföljning för att ge bra beslutsunderlag på området.

Vad det gäller ungdomars hälsa kan utskottet påpeka att en barnsäkerhetsdelegation för närvarande arbetar med frågor om säkerhet och förebyggande av skador i barns och ungdomars miljö. Man skall bl.a. kartlägga vilka skador och olycksfall som drabbar barn och ungdomar och kartlägga vilka barn och ungdomar som drabbas beroende på bl.a. ålder, kön och bostadsform. Dessutom skall man överväga om det behövs några förändringar av lagstiftningen för att stärka barns och ungdomars skydd och säkerhet. Delegationen skall redovisa sitt uppdrag i slutet av 2003.

När det gäller stöd i föräldraskapet har Statens folkhälsoinstitut fått i uppdrag att samla in, analysera och sprida kunskap om hur föräldrastöd av olika slag kan utformas. Institutet har erhållit särskilda medel för detta uppdrag. Bakgrunden till utredningen är betänkandet Stöd i föräldraskapet (SOU 1997:161) som pekade på behov av att föräldrastödet stärks inom kommuner och landsting och att frivilligorganisationer får stöd i sitt arbete med att informera föräldrar. Arbetet skall ske i samverkan med Barnombudsmannen, Socialstyrelsen, Skolverket, Ungdomsstyrelsen, Landstingsförbundet och Svenska Kommunförbundet. Arbetet skall bedrivas i projektform och redovisas i slutet av 2004.

Socialutskottet behandlade i betänkande 2001/02:SoU1 bl.a. motioner om tandvård för vissa grupper och avstyrkte dessa med hänvisning till den pågående utvärderingen av tandvårdsreformen (dir. 2000:65). Bland annat skall tandvårdens kompetens- och resursbehov belysas utifrån ett integrationsperspektiv. Arbetet skall slutföras under våren 2002, och socialförsäkringsutskottet bedömer att yrkandet i motionen faller inom ramen för utredningsuppdraget.

För nyanlända finns som regel inte särskilda introduktionsinsatser när det gäller hälsoarbetet. Det är kommunerna som svarar för och samordnar introduktionen. Utskottet framhåller att det inte får förekomma att asylsökande bibringas uppfattningen att eventuella hälsoproblem negativt kan påverka beslut om uppehållstillstånd. Som framgår av skrivelsen bedriver Integrationsverket och Karolinska Institutet ett fyraårigt projekt Hälsöfrämjande introduktion, som kommer att belysa hur introduktionen för nyanlända in-

vandrare bör organiseras och genomföras för att den skall bidra till att stärka hälsa och välbefinnande.

Utskottet förutsätter att den fråga som tas upp i motionens yrkande 27 om nätverk och utbildning inom sjukvården kommer att behandlas utifrån ett integrationsperspektiv i propositionen om folkhälsa.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motion Sf31 yrkandena 22–27.

## Tolkfrågor

### **Utskottets förslag i korthet**

Riksdagen bör avslå motioner om tolkverksamheten.

*Jämför reservation 40 (kd, mp).*

### *Skrivelsen*

Många invandrare i Sverige har svårigheter att förstå och bli förstådda i komplicerade sammanhang som t.ex. i kontakterna med myndigheter och med sjukvården. Myndigheterna skall i sådana sammanhang använda tolk och det är en förutsättning för att de skall kunna utföra sina uppdrag. Ansvaret för att tolk anlitas ligger hos myndigheten, och klagomål mot att tolk inte anlitas eller att tolken saknade nödvändig kompetens skall framföras till myndigheten. Det finns alltså ingen central myndighet som ansvarar för tolkfrågor i allmänhet. Utvecklingen de senaste åren har inneburit att många tolkförmedlingar som tidigare drevs i kommunal regi har ersatts av förmedlingar som drivs i andra former. De kommunala tolkförmedlingarna dominerar marknaden, men de privata tolkförmedlingarna står för en växande del av det totala utbudet av tolkservice. Det förekommer också uppgifter om att förmedlingar anlitar okvalificerade tolkar för att kunna lämna så låga anbud på sina tolktjänster som möjligt.

Integrationsverket har i sin rapport Tillgång till tolk – en samhällsservice (1999:2) redogjort för olika problem när det gäller tillhandahållande av tolkservice till myndigheter och till personer som inte behärskar svenska språket. Verket pekar på problem som bl.a. rör bristande tillgång på kvalificerade tolkar samt tolkarnas ersättning och arbetsvillkor. Regeringen har tillsatt en utredning (dir. 2001:114) för att utreda behovet av tillsyn och kvalitetskontroll över tolkförmedlingarnas verksamhet och, om det finns behov, föreslå hur en sådan tillsyn och kvalitetskontroll kan utformas. Utredaren skall klarlägga om en branschorganisation kan utgöra lämpligt kontrollorgan över tolkförmedlingar eller om en myndighet bör få detta uppdrag. Utredaren skall även överväga om auktorisation av tolkförmedlare bör införas och i så fall vilka krav som bör ställas för bemyndigande. Utredningen skall redovisas den 31 oktober 2002.

*Motioner*

I motion Sf31 yrkande 8 av Kerstin-Maria Stalin m.fl. (mp) anføres att tolkservicen är eftersatt och att tillsyn och kvalitetskontroll saknas samt att myndigheterna av ekonomiska skäl underlåter att använda auktoriserade tolkar. Motionärerna vill även betona skillnaden mellan tolkar och översättare. Tolk och översättare skall finnas till hands för den nyanlände för att förhindra missförstånd. Användandet av barn som tolkar kan medföra risk för familjekonflikter.

I motion Sf32 yrkande 7 av Magda Ayoub m.fl. (kd) anføres att tillgången på auktoriserade tolkar och översättare varierar beroende på var i Sverige man bor. Myndigheterna baserar sina beslut på vad en tolk eller översättare har låtit översätta åt den asylsökande. En bristfällig eller dålig tolkning kan vara ödesdiger för den asylsökande personen. Det är av största vikt att tolkning och översättning är korrekt och kvalitetsmärkt genom en auktorisation. Rättssäkerheten hotas och känslig information kan komma i orätta händer om icke auktoriserade tolkar används, anför motionärerna.

Eva Arvidsson och Siw Wittgren-Ahl (s) anför i motionerna Sf280 och 2000/01:Sf622 att behovet av tolkservice vid myndighetsutövning är en samhällsservice för att trygga medborgarnas rätt att förstå och göra sig förstådda vid myndighetskontakter. Myndigheter och organisationer använder inte alltid auktoriserade tolkar. Risken för fel vid översättning blir därmed ett hot mot rättssäkerheten. Tolkanvändningen bekostas av allmänna medel och det är angeläget att få insyn i verksamheten för att garantera rättssäkerheten. Motionärerna anser att det bör övervägas om upphandling av tolktjänster vid myndighetsutövning är förenligt med rättssäkerhet och om det är lämpligt med privat tolkverksamhet. Barn användas i vissa fall som tolkar åt sina föräldrar och får ett för stort ansvar för familjens situation. Det behövs fler auktoriserade tolkar. Motionärerna anser att tolkverksamheten bör ses över.

I motion Sf284 av Bengt-Ola Rytting m.fl. (s) anføres att tolkservice är en viktig förutsättning för integrationsmöjligheterna för de nyanlända och dem med bristande språkkunskaper. I förvaltningslagen fastställs samhällets ansvar för tolkservicen. Upphandling utan kvalitetsgarantier är inte förenligt med rättssäkerheten. Motionärerna föreslår att, förutom förslagen i Integrationsverkets rapport från 1999 Tillgång till tolk – en samhällsservice, åtgärder vidtas för att förbättra tolkservicen. Bland annat behövs en samordning av tolkförmedlingen eftersom kommunen kan vara en för liten enhet för att klara behoven. Tolkarnas arbetsvillkor bör ses över och en tillsynsmyndighet bör inrättas, anför motionärerna.

I motion Sf287 av Nalin Pekgul (s) anføres att invandrare i dag har rätt till avgiftsfritt tolkstöd när de anländer till Sverige men detta får inte bli ett skäl till att inte lära sig svenska och på så sätt fördjupa utanförskapet. Motionären anser att rätten till avgiftsfri tolkhjälp bör begränsas till två år, och därefter skall tolkservicen beläggas med avgift. Regeringen bör överväga att införa avgift på tolkservice efter två år.

*Utskottets ställningstagande*

Utskottet framhåller att det är ett samhällsintresse att myndigheterna får tillgång till effektiv tolkservice som innebär att tolkar med rätt kvalifikationer får uppdraget. Tolkning är en viktig samhällsservice som ger möjlighet för personer som inte behärskar svenska att förstå vad som sägs och att komma till tals i kontakterna med myndigheter. Det är viktigt att myndigheterna använder tolk när behov föreligger. Vid ärendets beredning har SKTF och Tolkservicerådet informerat om situationen i tolkverksamheten, synpunkter som i huvudsak överensstämmer med uppgifterna i skrivelsen.

Utskottet anser att utredningens resultat, som skall redovisas den 31 oktober 2002, bör inväntas och avstyrker därmed motionerna Sf31 yrkande 8, Sf32 yrkande 7, Sf280, 2000/01:Sf622 och Sf284.

Vad gäller förslaget i motion Sf287 anser utskottet inte att tolkservicen generellt sett kan avgiftsbeläggas efter en viss tid. Bland annat kan problem uppkomma för vissa äldre nyanlända invandrare. Motion Sf287 bör därför avslås.

## Döva asylsökande och invandrare

### **Utskottets förslag i korthet**

Riksdagen bör avslå motioner om döva asylsökande och invandrare.

*Jämför reservation 41 (kd, mp).*

### *Motioner*

Det finns sex motioner som handlar om döva asylsökande och invandrare: Sf260 av Ulla Wester (s), Sf264 av Rose-Marie Frebran och Magda Ayoub (kd), Sf269 av Margareta Andersson och Lena Ek (c), Sf288 av Nils-Göran Holmqvist m.fl. (s), Sf315 av Sonja Fransson och Christina Nenes (s) och So631 yrkande 2 av Helena Hillar Rosenqvist m.fl. (mp). I motionerna anförs i huvudsak följande.

Vissa döva asylsökande kommer från länder där döva utsätts för diskriminering, där t.ex. döva barn förväntas lära sig tala och avläsa munrörelser utan någon tillgång till kommunikation på dövas villkor. Detta minskar människors möjligheter att förstå och göra sig förstådda i samhället, och därför behöver döva särskilt upplysas om dövas rättigheter i Sverige. Särskild hänsyn bör tas vid utplacering till förläggning. Döva asylsökande placeras ofta på olika förläggningar i Sverige och blir isolerade när omgivningen inte kan teckenspråk, varken det som invandraren använder eller det svenska teckenspråket. Resurserna för döva asylsökande bör samordnas till en förläggning.

Många döva asylsökande och invandrare kontakter Sveriges Dövas Riksförbund för att få information på teckenspråk om rättigheter och samhällsinformation. Kommunerna bör informera om förhållanden som underlättar inte-



grationen i samhället för döva asylsökande. Undervisning i tff, teckenspråk för invandrare, bör ske först och därefter kan den döve personen lära sig läsa och skriva på svenska. Situationen för döva asylsökande barn skall särskilt beaktas, och familjer med döva barn bör placeras i närheten av en teckenspråkig förskola eller dövskola. På dessa orter bör föräldrarna få möjlighet till undervisning på teckenspråk för invandrare.

#### *Migrationsverkets yttrande*

Migrationsverket har beretts tillfälle att yttra sig över motionerna. Enligt Migrationsverkets yttrande finns det i dag inga uppgifter om hur många döva eller hörselskadade asylsökande som är inskrivna i mottagningssystemet. Döva asylsökande har rätt till teckenspråkstolk när tolk behövs och kan användas. Är personen döv skall myndigheterna ordna tolk inom ramen för sitt uppdrag och huvudmannaskap. Det gäller landstinget om det gäller tand-, hälso- eller sjukvård och kommunerna när det gäller barnens undervisning.

Vad gäller döva vuxna och barn som söker asyl används en teckenspråkstolk i de fall det går. När den döve inte behärskar eller endast delvis kan kommunicera på teckenspråk men kan läsa och skriva sker asylutredningen med skriftlig kommunikation på personens hemspråk. För personer som har utvecklat en egen kommunikation med sin familj kan någon familjemedlem göra sig till tolk för den sökande. Verket skriver att de gör allt vad de kan för att lösa den uppkomna situationen utifrån individens perspektiv.

Asylsökande barn har från den 1 januari 2002 samma rätt till undervisning och vid behov specialskolor som barn som är bosatta i Sverige. Det är kommunerna som är huvudmän för skolan och som tillsammans med barnets föräldrar avgör vilken form av undervisning som bäst tillgodoser barnets behov. Statlig ersättning utgår till kommunerna i enlighet med bestämmelserna i förordningen (1990:927) om statlig ersättning för flyktingmottagande m.m. Migrationsverket bidrar med det stöd åt föräldrar till döva barn som behövs för att de skall kunna delta i barnets utveckling i den mån det är möjligt. Om barnet behöver undervisning i en specialskola som finns på annan ort, försöker verket ordna boende åt familjen i närheten av barnets skola. Migrationsverket erinrar om att det är föräldrarna som själva bestämmer om de vill acceptera verkets erbjudande om en annan bostad eller ej.

Migrationsverket har begränsade möjligheter att ordna tillrättalagd svenskundervisning för döva asylsökande och då framför allt för analfabeter. Asylsökande vuxna har ingen omedelbar rätt till samma förmåner som personer bosatta i landet. Det är individuella ställningstaganden som ligger till grund för vilka möjligheter som kan erbjudas en individ. När en döv person fått uppehållstillstånd försöker Migrationsverket att i samtal med individen och i samråd med Integrationsverket hitta en bosättning. I de fall personen har eget boende, Ebo, och inte vill flytta, detta oaktat framtida möjligheter i förhållande till sitt eller sitt barns handikapp, bosätts personen automatiskt på sin Ebo-adress en månad efter beviljat uppehållstillstånd.

*Utskottets ställningstagande*

Enligt utskottets mening tar motionerna upp mycket viktiga frågor. De förhållanden som beskrivs har utskottet fått bekräftade av Sveriges Dövas Riksförbund som informerat utskottet om situationen för döva asylsökande och invandrare. Utskottet kommer därför att för kännedom översända motionerna till utredningen om översyn av mottagande av och introduktion för flyktingar och andra invandrare (dir. 2001:87). Utskottet förutsätter att de frågor som tas upp i motionerna kommer att övervägas av utredningen.

Enligt utskottets mening bör utredningsarbetet därför avvaktas. Utskottet förutsätter vidare att Migrationsverket även fortsättningsvis uppmärksammar problemen när det gäller döva asylsökande. Med hänsyn till det anförda bör motionerna Sf260, Sf264, Sf269, Sf288, Sf315 och So631 yrkande 2 avslås.

## Begreppet invandrare

### **Utskottets förslag i korthet**

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden om begreppet invandrare.

*Jämför reservation 42 (c).*

*Skrivelsen*

Mer än en miljon av Sveriges befolkning har invandrat, vilket innebär att mer än var tionde invånare är född utomlands. Därtill finns det 800 000 personer som är födda i Sverige men har en eller två utrikes födda föräldrar.

Regeringen skriver att begreppet invandrare skall användas nyanserat och på ett relevant sätt. Regeringen angav i den integrationspolitiska propositionen att ingen skall bli klassificerad som invandrare när det saknar betydelse för sammanhanget och att begreppet inte bör användas så att det förstärker ett ”vi-och-dom-tänkande”. Enligt den arbetsgrupp som har sett över användningen av begreppet invandrare i lagar och förordningar och i myndigheters verksamhet (Ds 1999:48 och Ds 2000:43) bör begreppet invandrare användas endast när det gäller människor som själva har flyttat till Sverige och folkbokförts här. Personer med utländsk bakgrund avser såväl utrikes födda personer som har invandrat som personer födda i Sverige med minst en förälder född utrikes. Invandrarbegreppet är inte tillämpligt på asylsökande och andra som väntar på beslut om uppehållstillstånd.

*Motionen*

I motion 2000/01:Sf611 yrkande 8 av Lennart Daléus m.fl. (c) anføres att invandrarbegreppet inte är enhetligt och att statistiken därför blir missvisande. Motionärerna efterlyser en snävare användning av begreppet invandrare och att det endast bör användas när man beskriver invandring.

I yrkande 9 anføres att uppgift om bosättningslandet och inte födelseland skall anges på identitetshandlingar.

*Utskottets ställningstagande*

Utskottet delar regeringens uppfattning att begreppet invandrare skall användas nyanserat och på ett relevant sätt. I skrivelsen avser begreppet invandrare personer som själva har invandrat till Sverige.

Utskottet anser även att begreppet främst bör användas när detta förhållande har betydelse för det man vill beskriva. Av samma skäl bör som huvudregel inte heller födelseland anges på identitetshandlingar.

När det gäller begreppet invandrare i statistiken utformade Statistiska centralbyrån och Invandrarverket riktlinjer (MIS 1996:5) för redovisning i statistiken 1996. I riktlinjerna rekommenderas en grundläggande indelning antingen efter personers födelseland eller efter deras medborgarskap. I det första fallet görs en indelning efter utrikes födda eller födda i Sverige. I det andra fallet sker en indelning i svenska eller utländska medborgare. Kategorin utländska medborgare delas även in i kategorierna födda utomlands och födda i Sverige.

Det pågår ett arbete med att införa ett nationellt ID-kort som styrker identitet och medborgarskap och kan ersätta passet vid resa inom Schengenområdet.

I ett interpellationssvar (2001/02:290) från den 2 april 2002 anför justitieminister Bodström att införandet av eventuella identitetskort med nationalitetsangivelse så långt som möjligt skall kunna erbjudas alla som stadigvarande bor i landet. Hur detta skall lösas för de utländska medborgarna i Sverige är komplicerat. Ett fungerande identitetskort förutsätter godkännande från övriga EU-länder. Nästa steg i processen är därför att för övriga medlemsstater presentera ett förslag som innefattar identitetskort både för svenska medborgare och utländska medborgare som stadigvarande bor i Sverige.

Underlag till en sådan presentation kommer att tas fram inom kort. När övriga medlemsstaters uppfattning har inhämtats kommer ställning tas till den fortsatta beredningen.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motion 2000/01:Sf611 yrkandena 8 och 9.

## Kvinnor och flickor med utländsk bakgrund

### **Utskottets förslag i korthet**

Riksdagen bör avslå motioner om kvinnor och flickor med utländsk bakgrund.

*Jämför reservation 43 (kd, c, mp) och 44 (fp).*

### *Skrivelsen*

Målet för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män skall ha samma möjligheter, rättigheter och skyldigheter inom livets alla områden. Detta gäller

alla kvinnor och män, oberoende av bakgrund och härkomst. Därmed är jämställdhet en del av integrationspolitiken.

Regeringen avser att öka ansträngningarna för att uppnå jämställdhetspolitikens mål om lika rättigheter och möjligheter för kvinnor och män med utländsk bakgrund. Målen måste införlivas bättre i integrationsprocessen. Det handlar ytterst om rättvisa och fördelning av ekonomisk och politisk makt. Det är också en fråga om demokrati att värdera kvinnor och män lika. Jämställdhet skall fr.o.m. år 2003 vara ett prioriterat område vid fördelningen av stöd till organisationer bildade på etnisk grund.

Integrationsverket prioriterar projekt som syftar till jämställdhet mellan könen. Integrationsverket skall enligt regleringsbrevet för år 2002 särskilt beakta jämställdheten mellan könen för att förbättra livsvillkoren för utsatta flickor och kvinnor med utländsk bakgrund. Integrationsverket har nu beslutat att 2,7 miljoner kronor skall användas i projektstöd och särskilt skall uppmärksammas hur organisationer bildade på etnisk grund kan delta aktivt i detta arbete.

Integrations- och jämställdhetspolitiken är viktig i arbetet med att motverka förekomsten av patriarkala värderingar. Insatserna berör områden som t.ex. rättsväsende, socialpolitik, utbildningspolitik och ungdomspolitik. Regeringens åtgärder är huvudsakligen inriktade på förebyggande arbete och förbättrat skydd för individen.

Integrationsverket har på regeringens uppdrag utarbetat rapporten Låt oss tala om flickor... (rapport 2000:6) om situationen för vissa särskilt utsatta flickor. Verket föreslår i rapporten ett antal åtgärder för att på kort och lång sikt uppmärksamma och underlätta flickornas situation.

I Rapport om flickor med annan etnisk och kulturell bakgrund (maj 2000) redovisade Ungdomsstyrelsen de erfarenheter som finns av arbete för att stärka ställningen för flickor med annan etnisk och kulturell bakgrund. En slutsats är att arbetet med att synliggöra flickor med utländsk bakgrund bör ha sin utgångspunkt i ett generellt jämställdhetsperspektiv, där fokus måste flyttas från den enskilda individen till det omgivande samhället.

Under åren 1998–2001 har ca 2,3 miljoner kronor från anslaget Särskilda jämställdhetsåtgärder satsats på olika projekt som riktar sig till kvinnor och flickor med invandrarbakgrund.

I december 2001 avsatte regeringen 1,5 miljoner kronor för år 2002 för att stödja projekt som belyser problemställningar ur ett jämställdhets- och integrationsperspektiv och stöder utsatta flickor i patriarkala familjer.

Bland flera åtgärder som presenterades av regeringen i februari 2002 kan nämnas att 2 miljoner kronor har avsatts till skyddat boende för utsatta flickor i patriarkala familjer. Regeringen avser att i samarbete med länsstyrelserna i de tre storstadslänen finna en skyndsam lösning på frågan om behovet av jourbostäder särskilt avsedda för utsatta flickor. Vidare aviseras lagändringar så att den svenska lagens 18-årsgräns för äktenskap blir tillämplig även för utländska medborgare. Regeringen kommer också att tillsätta en expertgrupp med uppdrag att ge förslag på åtgärder och arbetsmetoder som kan skydda

och stödja utsatta flickor. Expertgruppen skall också ge förslag på åtgärder för att nå män och pojkar med starkt patriarkala värderingar.

Regeringen inrättade 2000 ett Nationellt råd för kvinnofrid. Rådet utgör ett rådgivande organ för frågor som rör våld mot kvinnor. Det är också ett forum där regeringen kan utbyta erfarenheter och idéer med företrädare för organisationer och forskare som är engagerade i frågor som rör våld mot kvinnor. Rådet skall uppmärksamma problemområden som behöver åtgärdas. Bland de arbetsområden som rådet särskilt beaktar finns våld mot invandrade kvinnor och insatser för män som misshandlar kvinnor.

#### *Motioner*

I motion Sf32 yrkande 9 av Magda Ayoub m.fl. (kd) anförs att man skall tillvarata kvinnojourernas kunskap om utsatta flickor och stödja dem i den fortsatta verksamheten.

I motion Sf33 yrkande 5 av Ana Maria Narti och Elver Jonsson (fp) anförs att många invandrarkvinnor lever ett segregerat liv och att en förutsättning för att bli delaktig i samhället är språkkunskaper. Motionärerna vill även belysa kulturkonflikter för unga kvinnor i invandrarfamiljer. Liknade yrkanden finns i motionerna Sf400 yrkande 9 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) och 2000/01:A812 yrkande 14 av Lars Leijonborg m.fl. (fp).

I motion 2000/01:Sf609 av Kalle Larsson m.fl. (v) anförs att kvinnor med utländsk bakgrund utsätts för trefaldig diskriminering i form av kön, klass och etnicitet. Detta leder till marginalisering och osynliggörande. Regeringen bör tillsätta en utredning för att belysa invandrade kvinnors situation samt utvärdera könsperspektivets genomslag i integrationspolitiken.

I motion 2000/01:Sf621 av Margareta Sandgren (s) krävs särskilda insatser för kvinnor med utländsk bakgrund, som har språksvårigheter, bristande utbildning eller är arbetslösa, för att öka deras delaktighet i samhället.

I motion Sf30 yrkande 6 av Ulla Hoffmann m.fl. (v) anförs att bestämmelser skall införas som innebär att de föräldrar som arrangerar barnäktenskap skall ställas till svars på samma sätt som vid könsstympning.

#### *Utskottets ställningstagande*

Utskottet delar regeringens uppfattning att större kraft måste läggas på arbetet med att utjämna skillnader i villkor mellan män och kvinnor och att jämställdhetsperspektivet måste införlivas i alla led av integrationsarbetet. I skrivelsen redovisas åtskilliga åtgärder i detta syfte. Bland annat har inom Regeringskansliet en arbetsgrupp tillsatts för att studera vilka konkreta insatser som kan göras för att underlätta situationen för utsatta flickor. Det krävs bättre kunskap hos myndigheterna och samarbete mellan myndigheter om flickornas speciella problem. Det utanförskap som drabbar vissa familjer kan bidra till att permanenta patriarkala värderingar rörande mäns och kvinnors roller i familjen och samhället. Insatser för att stärka flickors och unga kvinnors ställning bör riktas till båda könen.

Vidare kommer regeringens forum Nationellt råd för kvinnofrid att samråda med organisationer för invandrarkvinnor. Rådet skall utbyta erfarenheter med frivilligorganisationer och myndigheter, och i arbetet ingår även att göra en översyn av kvinnojourernas ekonomiska villkor.

Motion Sf32 yrkande 9 får därmed anses vara tillgodosedd.

Utskottet vill påpeka att regeringen i oktober 2001 påbörjade en tvåårig satsning som syftar till att utveckla ungdomars arbete med generationsövergripande frågor i föreningslivet. Bland annat skall projekt som syftar till dialog över generationsgränserna om värdegrundsfrågor kunna få stöd. 4 miljoner kronor skall avsättas ur Allmänna arvsfonden och fördelas av Ungdomsstyrelsen.

Mot bakgrund av det anförda avstyrks motionerna Sf33 yrkande 5, Sf400 yrkande 9 och 2000/01:A812 yrkande 14.

När det gäller information och kunskap om invandrade kvinnors situation vill utskottet betona att ett av målen med integrationspolitiken är jämställdhetsaspekter och att särskilda insatser i det fortsatta integrationspolitiska arbetet skall riktas mot invandrade kvinnor. Motion 2000/01:Sf609 avstyrks.

Även i storstadsarbetet pågår arbete med att stärka ställningen för kvinnor med utländsk bakgrund. Parallellt med språkförskolor anordnades t.ex. studier i svenska för mammor med barn i åldern noll till fem år. Mammorna får möjlighet till kontakt med det svenska samhället via de vardagsanknutna språkstudierna. Med anledning av det anförda får motion 2000/01:Sf621 anses vara tillgodosedd.

Utskottet vill erinra om att riksdagen i februari 2002 (bet. 2001/02:LU13, rskr. 2001/02:148), med anledning av motionsförslag, gav regeringen i uppdrag att återkomma med lagförslag som skall förhindra barnäktenskap och arrangerade äktenskap. Socialförsäkringsutskottet anser att lagstiftningsåtgärderna bör avvaktas. Motion Sf30 yrkande 6 avstyrks.

## Ungdomar med utländsk bakgrund

### **Utskottets förslag i korthet**

Riksdagen bör avslå motioner om ungdomar med utländsk bakgrund.

*Jämför reservation 45 (c).*

### *Skrivelsen*

I skrivelsen står att integrationspolitikens mål skall tydliggöras och de frågor som är förenade med den gemensamma värdegrunden skall ges ökad uppmärksamhet i integrationsprocessen liksom uppväxtvillkoren för barn och ungdomar med utländsk bakgrund.

En fråga som behöver uppmärksammas är att barn och ungdomar vars föräldrar har invandrat får sämre möjligheter i samhället. Forskning tyder på att

den relativt underordnade ställning som invandrare generellt har till stor del ärvs av deras barn. Detta gäller även barn som vuxit upp och utbildats i Sverige.

Förskolan och skolan skall förmedla grundläggande värden: om människolivets okränkbarhet, om individens frihet och integritet, om alla människors lika värde, om jämställdhet mellan kvinnor och män och om solidaritet med svaga och utsatta. Regeringen har uppdragit åt Skolverket att ta fram och sprida exempel på hur skolor och kommuner i samverkan med olika organisationer och myndigheter arbetar med jämställdhet och social och etnisk mångfald. Uppdraget skall redovisas senast den 30 april 2003.

Särskilda resurspersoner skall utbildas i jämställdhet och genuskunskap och arbeta med jämställdhetsfrågorna i förskolan och skolan. Målet är att det skall finnas minst en sådan utbildad person i samtliga 289 kommuner år 2004.

I oktober 2001 initierade regeringen en tvåårig satsning som syftar till att utveckla ungdomars arbete med generationsövergripande frågor i föreningslivet. Bland annat skall projekt som syftar till dialog över generationsgränserna om värdegrundsfrågor kunna få stöd. Totalt avser regeringen att avsätta 4 miljoner kronor. Projektmedlen fördelas av Ungdomsstyrelsen.

I Integrationsverkets uppgifter ingår att ur ett integrationsperspektiv analysera tillståndet och utvecklingen i samhället. Under år 2002 skall uppväxtvillkoren för barn och ungdomar med invandrarbakgrund särskilt belysas. Regeringen avser att uppdraga åt Integrationsverket att redovisa goda exempel och metoder för att förebygga konflikter mellan individen och familjen där orsakerna kan vara patriarkala normer.

#### *Motioner*

I motion 2000/01:Sf611 yrkande 4 av Lennart Daléus m.fl. (c) anförs att särskilda åtgärder behövs för att undvika att invandrarungdomar får problem med kulturkonflikter inom sin familj i samband integrationsprocessen i det svenska samhället.

I motion 2000/01:So451 yrkande 3 av Sofia Jonsson (c) anförs att Integrationsverket bör få i uppdrag att stärka invandrarungdomars ställning i samhället.

#### *Utskottets ställningstagande*

Utskottet noterar att regeringen i skrivelsen framhåller att uppväxtvillkoren för barn och ungdomar med utländsk bakgrund skall ges ökad uppmärksamhet i integrationsprocessen. Regeringen har därför ålagt Integrationsverket att särskilt följa upp och analysera uppväxtvillkoren för barn och ungdomar med utländsk bakgrund. Resultatet skall presenteras i Integrationsrapport 2002 den 15 mars 2003.

Utskottet vill även peka på att det är viktigt att det fokuseras mer på ungdomars introduktion och förutsättningar för integration än tidigare och noterar att det i översynen av mottagandet av och introduktionen för flyktingar och andra invandrare (dir. 2001:87) bl.a. ingår att se över hur nyanlända skall få

bättre kunskap och förståelse för grundläggande normer i samhället och det demokratiska systemet.

I skrivelsen anges att det de senaste åren har uppmärksammats att pojkar med utländsk bakgrund ofta får svårigheter såväl med kulturell tillhörighet som sin egen självbild och att regeringen har gett i uppdrag till Integrationsverket att se över hur ungdomar med annan etnisk och kulturell bakgrund och deras ställning i samhället kan stärkas.

Utskottet anser med hänvisning till det ovan framförda att motionerna Sf30 yrkande 6, 2000/01:Sf611 yrkande 4 och 2000/01:So451 yrkande 3 är tillgodosedda och bör avslås.

## Svenskt medborgarskap

### Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motioner om svenskt medborgarskap.

*Jämför reservationerna 46 (m) och 47 (mp).*

### *Skrivelsen*

Att få svenskt medborgarskap kan ses som ett viktigt steg i integrationsprocessen. Att ha svenskt medborgarskap är i hög grad en fråga om delaktighet och inflytande. I allt högre grad känner dock människor i dag nära anknytning till mer än ett land.

Knappt en halv miljon, drygt 5 % av befolkningen, var år 2000 inte svenska medborgare utan hade medborgarskap i något annat land. Majoriteten av dem med annat medborgarskap var födda utomlands, 83 %, medan 17 % var födda i Sverige. Samtidigt finns det många som inte är födda i Sverige, men som har blivit svenska medborgare. Av samtliga som invandrat till Sverige och som bodde här år 2000 var drygt 60 % naturaliserade. För att bli svensk medborgare krävs i princip att man har fyllt arton år och har varit bosatt i Sverige sedan fem år (två år för nordiska medborgare). Den som är flykting eller statslös skall ha bott fyra år i Sverige för att få medborgarskap. Därutöver ställs krav på ett hederligt levnadssätt. Enligt den nya lagen om svenskt medborgarskap som trädde i kraft den 1 juli 2001 är det möjligt att ha dubbelt medborgarskap.

Medborgarskap kan ha betydelse för enskilda människors integrationsprocess och känsla av inflytande och delaktighet. Utöver en känslomässig aspekt och formella rättigheter som rösträtt, medför medborgarskap andra fördelar som att det underlättar resandet och känsla av tillhörighet. Den nya lagen är ur integrationshänseende viktig då den markerar att en individ inte behöver välja en identitet och ett hemland, utan kan vara tillhörig mer än ett land samtidigt.

### *Motioner*

I motion Sf29 av Jeppe Johnsson (m) anføres att fler invandrare skulle känna sig motiverade att delta i svenskundervisningen om ett språkrav införs för



svenskt medborgarskap. Även kunskaper om det svenska samhället bör krävas. Bättre svenskkunskaper skapar också större delaktighet i samhället. Liknande förslag framförs i motionerna Sf228 av Marietta de Pourbaix-Lundin och Inger René (m) och Sf251 av Jeppe Johnsson och Elizabeth Nyström (m).

I motion Sf31 av Kerstin-Maria Stalin m.fl. (mp) yrkande 17 anförs att för att förtydliga att de som bor i Sverige ingår i det svenska samhället bör de erhålla svenskt medborgarskap efter tre års folkbokföring och inte som i dag efter fem år. Även barn skall ha denna möjlighet.

I motion Sf394 yrkande 7 av Lotta N Hedström m.fl. (mp) anförs att barn som ges permanent uppehållstillstånd omgående skall kunna ansöka om medborgarskap, ett visst antal år för s.k. hemvist skall inte behövas.

I motion Sf311 av Anita Sidén och Cecilia Magnusson (m) anförs att synnerliga skäl skall krävas för att Migrationsverket skall kunna frångå Säkerhetspolisens rekommendation om avslag inför beslut om permanent uppehållstillstånd eller medborgarskap.

#### *Utskottets ställningstagande*

Utskottet behandlade i betänkande 2000/01:SfU8 Lag om svenskt medborgarskap liknande förslag om språkrav och kunskaper om samhället. Utskottet ansåg att det var mycket viktigt för den enskilde invandraren att ha kunskaper i svenska språket och att man på alla sätt bör underlätta för invandrarna att få sådana kunskaper. Enligt utskottets mening ökar goda kunskaper i svenska språket och om svenska samhällsförhållanden förutsättningarna för arbete och deltagande i samhällslivet. Utskottet menar att det bör vara det allmännas uppgift att se till att professionell undervisning erbjuds och att den är av god kvalitet samt att undervisningen så långt som möjligt anpassas till individuella förutsättningar och behov. Utskottet anser också att det ytterst är de enskilda individerna som måste ta ansvar för sin språkinläring. Samhället kan stimulera språkinläring men motivationen och kunskaperna kan inte tvingas fram. Enligt utskottets uppfattning skulle ett språkrav för erhållande av svenskt medborgarskap medföra svårigheter. Bland annat uppkommer frågan om vilken kunskapsnivå som skall uppnås och hur denna skall dokumenteras. Vidare skulle kontrollen av att kunskapskravet uppnåtts innebära en ökad administration, och det skulle vara förenat med betydande svårigheter att få till stånd ett rättvist och praktiskt system.

Utskottet vidhåller sin tidigare intagna uppfattning. Med hänsyn till det anförda avstyrker utskottet motionerna Sf228, Sf251 och Sf29.

Genom den nya lagen om svenskt medborgarskap har möjligheterna för att barn skall bli svenska medborgare förstärkts. Ett statslöst barn som fötts i Sverige skall kunna få svenskt medborgarskap genom anmälan om barnet har permanent uppehållstillstånd i Sverige och hemvist här. Ett statslöst barn som kommer till Sverige under sin uppväxt skall kunna få svenskt medborgarskap genom anmälan om barnet har permanent uppehållstillstånd i Sverige och hemvist här sedan minst tre år. Barn med utländskt medborgarskap skall

kunna få svenskt medborgarskap om barnet har permanent uppehållstillstånd i landet och hemvist här sedan minst fem år.

Beträffande statslösa barn födda utomlands uttalade utskottet i betänkande 2000/01:SfU8 att det genom krav på viss hemvisttid i dessa fall erhålls en verklig koppling mellan barnet och det svenska samhället. Utskottet vidhåller sin tidigare intagna ståndpunkt som i än högre grad gäller barn som inte är statslösa utan har ett annat medborgarskap.

Med det anförda avstyrker utskottet motionerna Sf32 yrkande 17 och Sf394 yrkande 7.

Ett av de villkor för naturalisation som uppställs i 11 § lagen (2001:82) om svenskt medborgarskap är att sökanden fört och kan förväntas komma att ha ett hederligt levnadssätt. Som ett led i prövningen av om detta villkor är uppfyllt begär Migrationsverket i naturalisationsärenden där sökanden fyllt 15 år ett s.k. kontrollbesked hos Rikspolisstyrelsen (Säkerhetspolisen). Syftet med denna begäran är att utröna om det finns några hinder av säkerhetsmässig karaktär mot att bevilja sökanden svenskt medborgarskap.

Genom den nya lagen om svenskt medborgarskap har Migrationsverket övertagit funktionen som första instans. Migrationsverkets beslut i dessa ärenden kan överklagas hos regeringen. Regeringen har det yttersta ansvaret för rikets säkerhet och för den allmänna säkerheten. Såväl sökanden som Rikspolisstyrelsen har rätt att överklaga Migrationsverkets beslut, om beslutet går parten emot. Därför gäller förvärv av svenskt medborgarskap i ett säkerhetsärende från och med den dag då beslutet har vunnit laga kraft. Definitionen av ett säkerhetsärende anges i lagtexten. Med säkerhetsärende avses ett ärende där Rikspolisstyrelsen hos Migrationsverket har föreslagit att ansökan avslås av skäl som rör rikets säkerhet eller allmän säkerhet.

Utskottet anser att denna ordning tillgodoser kraven i motion Sf311 såvitt avser medborgarskapsärenden.

När det gäller frågan om uppehållstillstånd kan nämnas att en särskild processordning i säkerhetsärenden har föreslagits i utredningsförslag om ny rättsordning i utlänningsärenden (SOU 1999:16). Regeringen avser att i höst lämna en proposition om ny instans- och processordning.

Med det anförda avstyrker utskottet motion Sf311.

## Återvandring

### **Utskottets förslag i korthet**

Riksdagen bör avslå ett motionsyrkande om återvandring.

*Jämför reservation 48 (mp).*

### *Motionen*

I motion Sf31 yrkande 3 av Kerstin-Maria Stalin m.fl. (mp) anføres att stat och kommun i dag indirekt utövar påtryckning på invandrare för att förmå dem att

återvända. Motionärna anser att det inte får förekomma utan anser att återvändandeprogram skall vara frivilliga och utan påtryckning.

#### *Utskottets ställningstagande*

I den svenska migrationspolitiken, som utgår från en helhetssyn, ingår bl.a. en återvandringspolitik. Staten ger bidrag till åtgärder för frivillig återvandring av personer som efter att ha varit bosatta i Sverige under längre eller kortare tid väljer att återvända till sitt ursprungliga hemland eller till annat bostättningsland.

I samband med beslutet om en ny migrationspolitik år 1996 lade riksdagen fast riktlinjerna för återvandringspolitiken. I det sammanhanget uttalades att ingen tvekan får råda om att den som fått permanent uppehållstillstånd själv avgör om och när han eller hon vill återvända till sitt ursprungsland. Påtryckningar av stat eller kommun för att få en person att återvända kan inte accepteras.

Utskottet har tidigare behandlat frågan om återvandring, se senast i betänkande 2001/02:SfU8 Migration och asylpolitik, och framhållit att ingen tvekan får råda om att den som fått ett permanent uppehållstillstånd själv avgör om och när han eller hon vill återvända till sitt ursprungsland. Utskottet har även uttalat att personer som ansetts som skyddsbehövande, men som vill återvända till ursprungslandet, i de statliga och kommunala mottagningsprogrammen i princip från början bör få stöd för att i möjligaste mån integrera sig i Sverige. Det bör ske på ett sätt som samtidigt, för den som så önskar, främjar möjligheten att återvända till det tidigare hemlandet.

Utskottet vidhåller sin tidigare intagna uppfattning och avstyrker motion Sf31 yrkande 3.

## Forskning om integrationsfrågor

### **Utskottets förslag i korthet**

Riksdagen bör avslå ett motionsyrkande om forskning om integrationsfrågor.

*Jämför reservation 49 (mp)*

#### *Motionen*

Kerstin-Maria Stalin m.fl. (mp) anför i motion Sf31 yrkande 15 att det finns ett kontinuerligt behov av kunskap om integrationsfrågor genom forskning, djupstudier och statistik. Det finns också behov av att ta del av den forskning och diskussion om ett mångkulturellt samhälle som finns i många andra länder.

#### *Utskottets ställningstagande*

Utskottet vill påpeka att en av Integrationsverkets uppgifter är att ha ett samlat ansvar och samlad kompetens, att följa och utvärdera samhällsutveckling-

en ur ett integrationspolitiskt perspektiv samt att verka för att öka kunskaperna i samhället inom integrationsområdet. Utskottet noterar att Integrationsverket på uppdrag av regeringen har byggt upp en nationell kunskapsbank om arbetet mot rasism, främlingsfientlighet och etnisk diskriminering – Sverige mot rasism ([www.sverigemotrasism.nu](http://www.sverigemotrasism.nu)). Kunskapsbanken innehåller information och erfarenheter av arbete mot rasism, främlingsfientlighet och etnisk diskriminering, kunskap om nationellt arbete inom olika samhällssektorer och på olika nivåer samt även motsvarande information som kan inhämtas om arbetet i andra länder. I kunskapsbanken redovisas såväl nationell som internationell forskning.

Utbildningsutskottet framhåller i sitt yttrande den mängd forskning som pågår inom området invandring och integration, bl.a. inom verksamhetsområdet för Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (FAS). Andra finansierare inom området är Vetenskapsrådet och Riksbankens Jubileumsfond. Inom området internationell migration och etniska relationer pågår projekt vid en rad högskolor, och möjligheten att bedriva forskarutbildning inom området finns sedan 1999. Vidare tas en mängd statistik som rör dess områden fram.

Med hänvisning härtill anser utbildningsutskottet att yrkandet bör avstyrkas.

Socialförsäkringsutskottet avstyrker med anledning av det ovan anförda motion Sf31 yrkande 15.

## Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

### 1. Integrationspolitikens mål (punkt 1)

av Margit Gennser, Göran Lindblad, Cecilia Magnusson och Margareta Cederfelt (alla m).

#### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att utskottets förslag under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 1. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Sf28 yrkande 1 samt 2001/02:Sf334 yrkande 1 och avslår motionerna 2001/02:Sf31 yrkande 29, 2001/02:Sf400 yrkandena 1 och 2, 2000/01:Sf611 yrkande 3 och 2000/01:Sf617 yrkandena 1 och 8.

#### *Ställningstagande*

Omsvängningen i regeringens integrationspolitik är positiv, från bidragsberoende till egenförsörjning. Men det sker med regleringar, särlösningar och särskilda bidrag. Vi anser att det bästa sättet att skapa förutsättningar för egenförsörjning och snabb integration i det svenska samhället sker bl.a. genom matchning av arbetssökande och arbetsgivare. Detta förutsätter en öppen och rörlig arbetsmarknad samt en bättre avvägning mellan skatter och transfereringssystem. Arbetsrätten skall avregleras och anpassas efter en internationell arbetsmarknad. Utgångspunkten skall vara människors lika intresse av att arbeta och vara självförsörjande och inte att särbehandla inflyttade människor. Även en radikal omläggning av den generella ekonomiska politiken i form av avregleringar och sänkta skatter behövs.

### 2. Integrationspolitikens mål (punkt 1)

av Birgitta Carlsson (c).

#### *Förslag till riksdagsbeslut*

Jag anser att utskottets förslag under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 2. Därmed bifaller riksdagen motion 2000/01:Sf611 yrkande 3 och avslår motionerna 2001/02:Sf28 yrkande 1, 2001/02:Sf31 yrkande 29, 2001/02:Sf334 yrkande 1, 2001/02:Sf400 yrkandena 1 och 2 samt 2000/01:Sf617 yrkandena 1 och 8.

*Ställningstagande*

Efterlevnad av den svenska lagstiftningen skall gälla oavsett kulturella traditioner. I Sverige råder demokratiskt stiftade lagar, och samhället får aldrig acceptera att lagarna överskrids på grund av olika kulturella traditioner.

**3. Integrationspolitikens mål (punkt 1)**

av Bo Könberg (fp).

*Förslag till riksdagsbeslut*

Jag anser att utskottets förslag under punkt 1 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som mening vad som anförs i reservation 3. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Sf400 yrkandena 1 och 2 samt 2000/01:Sf617 yrkandena 1 och 8 samt avslår motionerna 2001/02:Sf28 yrkande 1, 2001/02:Sf31 yrkande 29, 2001/02:Sf334 yrkande 1 och 2000/01:Sf611 yrkande 3.

*Ställningstagande*

Integrationspolitikens viktigaste uppgift är att angripa de strukturer som försvårar för människor att bryta sig ur isolering och utanförskap samt ge människor makt över sitt liv och sin vardag. Det är av tradition samhället, med myndigheter, organisationer och folkrörelser, som skall lösa individens problem. Den enskilda individen förväntas inte vilja eller kunna ta itu med sina svårigheter. Många människor har svårigheter att ta sig in på arbetsmarknaden på grund av bristande språkkunskaper och avsaknad av kontakter i samhället. Minoritetsgrupper och individer måste få praktiska möjligheter att agera, ta initiativ, förverkliga planer och tillfredsställa sin egna behov. Integrationen blir ett faktum när människorna får tala och agera för sig själva. En ny integrationspolitik skall baseras på de nya invånarnas initiativ och ansvarstagande.

**4. Integrationspolitikens mål (punkt 1)**

av Kerstin-Maria Stalin (mp).

*Förslag till riksdagsbeslut*

Jag anser att utskottets förslag under punkt 1 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 4. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Sf31 yrkande 29 och avslår motionerna 2001/02:Sf28 yrkande 1, 2001/02:Sf334 yrkande 1, 2001/02:Sf400 yrkandena 1 och 2, 2000/01:Sf611 yrkande 3 och 2000/01:Sf617 yrkandena 1 och 8.

*Ställningstagande*

Det är viktigt att mångfald och integration betonas i regleringsbrev. Alla myndigheter skall präglas av detta och inte bara de direkt berörda.

**5. Bosättning i kommun (punkt 2)**

av Ulla Hoffmann och Kalle Larsson (båda v).

*Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 5. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Sf30 yrkande 4 och avslår motionerna 2001/02:Sf31 yrkande 5, 2001/02:Sf32 yrkande 5 och 2001/02:Sf255 yrkande 4.

*Ställningstagande*

En asylsökande person som bor på förläggning får hjälp av Integrationsverket med kommunplacering. Bor personen däremot i eget boende åligger det kommunen där flyktingen befinner sig när han eller hon erhåller uppehållstillstånd att finna en bostad. I dag skall en person som har eget boende vara beredd att lämna det och acceptera plats på förläggning för att Integrationsverket skall åta sig att finna en kommunplacering. Vi anser att ansvaret för kommunplacering bör ligga hos Integrationsverket även för de flyktingar som har eget boende.

**6. Bosättning i kommun (punkt 2)**

av Rose-Marie Frebran och Magda Ayoub (båda kd).

*Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 6. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Sf32 yrkande 5 och avslår motionerna 2001/02:Sf30 yrkande 4, 2001/02:Sf31 yrkande 5 och 2001/02:Sf255 yrkande 4.

*Ställningstagande*

Vi anser att nyanlända personer skall ha rätt att välja bostadsort men även ha möjlighet att flytta till en annan kommun. Samhället skall erbjuda information om förhållanden i olika kommuner och bostadsområden. Systemet med förhandlingar och avtal med kommunerna bör avskaffas. Stödet till den nyanlände personen bör i stället bestå av en utvecklingspeng. På så sätt får individen och den lokala nivån ett större ansvar.

**7. Bosättning i kommun (punkt 2)**

av Birgitta Carlsson (c).

*Förslag till riksdagsbeslut*

Jag anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 7. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Sf255 yrkande 4 och avslår motionerna 2001/02:Sf30 yrkande 4, 2001/02:Sf31 yrkande 5 och 2001/02:Sf32 yrkande 5.

*Ställningstagande*

Utgångspunkten för samhället skall vara den enskilda individens behov och önsknings om hur han eller hon vill inrätta sitt eget liv. Generella och påtvingade särlösningar för människor med utländsk bakgrund skall undvikas. Besluten skall fattas så nära den enskilda individen som möjligt. Då känner sig människor delaktiga och har möjlighet att påverka beslut. Flyktningmottagandet bör decentraliseras så att alla kommuner som kan erbjuda god kvalitet på mottagandet får möjlighet att göra det. En jämnare fördelning av mottagandet över landet bidrar till en positiv syn på flyktningpolitiken och underlättar för de mottagande kommunerna.

**8. Bosättning i kommun (punkt 2)**

av Kerstin-Maria Stalin (mp).

*Förslag till riksdagsbeslut*

Jag anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 8. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Sf31 yrkande 5 och avslår motionerna 2001/02:Sf30 yrkande 4, 2001/02:Sf32 yrkande 5 och 2001/02:Sf255 yrkande 4.

*Ställningstagande*

Nyanlända personer skall ha rätt att välja bostadsort men även ha möjlighet att flytta till en annan kommun. Samhället skall endast rekommendera orter. Det är därför viktigt att fler hyresbostäder byggs och frigörs i kommuner som har få flyktingar.

**9. Introduktion från första dagen (punkt 3)**

av Ulla Hoffmann (v), Kerstin-Maria Stalin (mp) och Kalle Larsson (v).

*Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att utskottets förslag under punkt 3 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i re-



servation 9. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Sf30 yrkande 3 och 2001/02:Sf31 yrkande 2.

#### *Ställningstagande*

Vi anser att integrationspolitiken skall innefatta tiden på mottagningsenheterna även om en person senare blir avvisad.

Regeringen bör inleda ett arbete som syftar till att integrationen börjar den dagen en person söker asyl.

### **10. Introduktion i övrigt (punkt 4)**

av Birgitta Carlsson (c).

#### *Förslag till riksdagsbeslut*

Jag anser att utskottets förslag under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 10. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Sf255 yrkande 3 samt avslår motion 2001/02:Sf31 yrkandena 1, 4 och 10.

#### *Ställningstagande*

Kommunernas samarbete med berörda myndigheter är bristfällig. Genom ökat samarbete vid mottagandet av asylsökande skapas en helhetsbild i ärendet och individen får ökat inflytande över sin situation.

### **11. Introduktion i övrigt (punkt 4)**

av Kerstin-Maria Stalin (mp).

#### *Förslag till riksdagsbeslut*

Jag anser att utskottets förslag under punkt 4 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 11. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Sf31 yrkandena 1, 4 och 10 samt avslår motion 2001/02:Sf255 yrkande 3.

#### *Ställningstagande*

Individuella introduktionsprogram skall omgående upprättas av kommunen. Människor med flyktingerfarenhet och egen erfarenhet från introduktionsprogrammen bör utforma den övergripande planeringen. Introduktionsprogrammet kan även utformas som en demokratiskolning för nyanlända och bofasta. Även en översyn av introduktionsersättningens storlek bör göras eftersom den länge varit på samma nivå. Dessutom bör ett tilläggsdirektiv ges till utredningen om översyn av mottagande av och introduktion för flyktingar och andra invandrare om kvinnors situation, då kvinnor och män har olika möjligheter och förutsättningar.

**12. Arbete före uppehållstillstånd (punkt 5)**

av Margit Gennser (m), Rose-Marie Frebran (kd), Göran Lindblad (m), Cecilia Magnusson (m), Birgitta Carlsson (c), Margareta Cederfelt (m) och Magda Ayoub (kd).

*Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att utskottets förslag under punkt 5 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 12. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Sf27 yrkande 1.

*Ställningstagande*

Ett tillfälligt arbetstillstånd i avvaktan på uppehållstillstånd bör införas så att nyanlända flyktingar lättare kan integreras i samhället. Ett arbete är bästa vägen till integration.

**13. Reformerad flyktingmottagning (punkt 6)**

av Bo Könberg (fp).

*Förslag till riksdagsbeslut*

Jag anser att utskottets förslag under punkt 6 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 13. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Sf33 yrkande 1.

*Ställningstagande*

Nuvarande regelverk försvårar flyktingars start i Sverige. Långa väntetider och ovisshet bidrar till svårigheter. Handläggningstiderna bör kortas och det bör lagstiftas därom. Flyktingmottagandet bör reformeras, och handläggningen bör inte överstiga tre månader.

**14. Mottagande av ensamkommande barn (punkt 7)**

av Rose-Marie Frebran (kd), Kerstin-Maria Stalin (mp), Birgitta Carlsson (c) och Magda Ayoub (kd).

*Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att utskottets förslag under punkt 7 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 14. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Sf31 yrkande 9.

*Ställningstagande*

Vi anser att regeringen snarast bör återkomma till riksdagen vad gäller ansvarsfördelningen för ensamkommande barn beträffande asylfrågan, boendet och hälsan.

**15. Svenska för invandrare (sfi) (punkt 9)**

av Margit Gennser, Göran Lindblad, Cecilia Magnusson och Margareta Cederfelt (alla m).

*Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att utskottets förslag under punkt 9 borde ha följande lydelse:  
Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 15. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Sf28 yrkande 3 och avslår motionerna 2001/02:Sf27 yrkande 2 och 2001/02:Sf30 yrkande 2.

*Ställningstagande*

Vi anser att kraven på sfi skall skärpas och utbildningen individualiseras. Detta kan uppnås genom en s.k. sfi-check, dvs. den som invandrat får en check att köpa svenskundervisning för. En sfi-check ger inflytande för den det berör, och när pengarna följer individen kommer konkurrensen mellan utbildningsanordnarna att höja kvaliteten. Sfi skall utvärderas varje år och resultaten skall offentliggöras.

**16. Svenska för invandrare (sfi) (punkt 9)**

av Birgitta Carlsson (c).

*Förslag till riksdagsbeslut*

Jag anser att utskottets förslag under punkt 9 borde ha följande lydelse:  
Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 16. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Sf27 yrkande 2 och avslår motionerna 2001/02:Sf28 yrkande 3 och 2001/02:Sf30 yrkande 2.

*Ställningstagande*

Sfi-undervisningen måste bli mer fordrande vad gäller resultat. Undervisningen måste bättre anpassas efter elevernas situation, bakgrund, förkunskaper och intresse. Även kvalitet, pedagogik och metodik bör förbättras. Möjligheter till arbete och ökat deltagande i samhället uppnås genom kvalitet i undervisning i svenska för invandrare. Genom goda svenska språkkunskaper uppnås kunskap om historia, kultur, lagar och regler i Sverige.

**17. Svenska för invandrare och arbetspraktik (punkt 10)**

av Rose-Marie Frebran (kd), Kerstin-Maria Stalin (mp), Birgitta Carlsson (c) och Magda Ayoub (kd).

*Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att utskottets förslag under punkt 10 borde ha följande lydelse:  
Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i re-

servation 17. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Sf27 yrkande 3, 2001/02:Sf31 yrkande 6 och 2000/01:Sf645 yrkande 28.

#### *Ställningstagande*

Vi anser att det är viktigt att svenskundervisning för invandrare kombineras med arbetspraktik. Sfi-kurserna skall vara individualiserade och anpassade efter utbildningsnivå, språkgrupper, förutsättningar och ambitionsnivå. I flera kommuner har försök gjorts där nyanlända har påbörjat språkundervisning som kopplats till en praktisk utbildning med inriktning på yrkestermer. Erfarenheter visar att de personer som snabbt får tillgång till arbetsmarknaden tillgodogör sig svenskundervisningen på ett bättre sätt. För många arbetskraftsinvandrade har vägen till språket gått via arbetsplatsen.

### **18. Registrering av arbetssökande (punkt 11)**

av Rose-Marie Frebran och Magda Ayoub ( båda kd).

#### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att utskottets förslag under punkt 11 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 18. Därmed bifaller riksdagen motion 2000/01:Sf645 yrkande 27.

#### *Ställningstagande*

Arbetssökande utan tillräckliga sfi-poäng får ofta inte registrera sig som arbetssökande på arbetsförmedlingen. Ibland måste kravet på kunskapen i svenska modereras. Utbildare skall ha möjlighet att skriva ett intyg om elevens språkkunskaper. Även arbetsförmedlingen bör anordna ett språktest för att kunna erbjuda en lämplig praktikplats.

### **19. Validering (punkt 12)**

av Margit Gennser (m), Rose-Marie Frebran (kd), Göran Lindblad (m), Cecilia Magnusson (m), Birgitta Carlsson (c), Margareta Cederfelt (m) och Magda Ayoub (kd).

#### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att utskottets förslag under punkt 12 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 19. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Sf27 yrkande 4, 2001/02:Sf28 yrkande 4, 2001/02:Sf32 yrkande 2 och 2000/01:Sf619 yrkande 1 samt avslår motion 2000/01:Sf629.

#### *Ställningstagande*

Personer med framför allt utomnordisk utbildning och yrkeserfarenhet har problem med att få sin utbildning och sina erfarenheter validerade. Invand-

rade personer möts ofta av okunskap och oförståelse för vilken kunskap de har inom sitt yrkesområde. Det gäller både högutbildade akademiker och de med gedigna yrkeskunskaper. Invandrare riskerar att få arbeten inom andra yrken än vad de är utbildade för. De skall därför ges möjligheter att få sin utbildning värderad så snart som möjlig för att kunna börja arbeta. Yrkeserfarenhet skall kunna översättas så att eventuella kompletteringar kan göras. Det behövs ett program, och förslag bör snarast läggas för att tillvarata migranternas utbildning och yrkeskunskaper på ett effektivare sätt än i dag.

## **20. Utbildning och språk (punkt 13)**

av Rose-Marie Frebran och Magda Ayoub (båda kd).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att utskottets förslag under punkt 13 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 20. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Sf32 yrkande 4 och avslår motionerna 2001/02:Sf31 yrkandena 13, 14 och 28 samt 2001/02:Sf33 yrkande 2.

### *Ställningstagande*

Modersmålsundervisning är positiv både för den enskilda individen och en tillgång för samhället vad avser både språkkunskaper och kulturell kompetens på en mängd olika områden. Rätten till modersmålsundervisning bör stärkas ytterligare.

## **21. Utbildning och språk (punkt 13)**

av Bo Könberg (fp).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Jag anser att utskottets förslag under punkt 13 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 21. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Sf33 yrkande 2 och avslår motionerna 2001/02:Sf31 yrkandena 13, 14 och 28 och 2001/02:Sf32 yrkande 4.

### *Ställningstagande*

Skolan riskerar att bli en segregerad del av det svenska samhället där eleverna med utländsk bakgrund missgynnas. Sverige behöver en ny skolpolitik och skola som kan ge kunskaper till varje elev utifrån individens behov och förutsättningar. Med särskild satsning på läsning och skrivning redan från förskolan kan barn med utländsk bakgrund nå lika goda resultat i svenska som barn med helsvensk bakgrund. Skolan kan bli ett verktyg för att motverka segregation. Bostadssegregationens effekter kan brytas om elever från olika områden integreras i en skola genom att elever får större möjligheter att gå på en

skola i ett annat område än där de bor. Grund- och gymnasieskolor i utsatta bostadsområden bör profileras och genomgå en kvalitetssäkring.

## **22. Utbildning och språk (punkt 13)**

av Kerstin-Maria Stalin (mp).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Jag anser att utskottets förslag under punkt 13 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 22. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Sf31 yrkandena 13, 14 och 28 samt avslår motionerna 2001/02:Sf32 yrkande 4 och 2001/02:Sf33 yrkande 2.

### *Ställningstagande*

Hemspråklärarnas status måste höjas till samma nivå som andra språklärares. Vidare bör förskolan ha en roll som förmedlare av kunskap om olika kulturer, språk och kunskaper. Därtill bör ungdomar med invandrabakgrund, som inte tillåts delta i skolans sexualundervisning för sina föräldrar, få denna kunskap på annat sätt. En möjlighet är att Integrationsverket tillsammans med ungdomsmottagningarna och skolorna startar ett samarbete för att nå ungdomarna. En dialog bör även föras med invandrarföreningarna.

## **23. Gömda barns skolgång (punkt 14)**

av Kerstin-Maria Stalin (mp).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Jag anser att utskottets förslag under punkt 14 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 23. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Sf31 yrkande 16.

### *Ställningstagande*

Det bör vara möjligt att erbjuda barn som gömmer sig för att undgå utvisning någon form av skolundervisning. Barn kan leva gömda under lång tid och möjligheten till skolgång skulle förbättra deras psykiska hälsa och fortsatta utveckling, oavsett om de får stanna i Sverige eller inte.

## **24. Utvecklingen i storstadsregionerna (punkt 15)**

av Ulla Hoffmann och Kalle Larsson (båda v).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att utskottets förslag under punkt 15 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 24. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Sf30 yrkandena 1

och 7 samt avslår motionerna 2001/02:Sf27 yrkande 5, 2001/02:Sf399 yrkande 31, 2001/02:A226 yrkande 1, 2001/02:Ju237 yrkande 18, 2000/01:Sf611 yrkandena 6, 7 och 12, 2000/01:Sf613, 2000/01:Sf637 och 2000/01:Bo223 yrkande 10.

### *Ställningstagande*

Vi anser att det bör införas krav på obligatoriska boendeplaneringsprogram. Särskild hänsyn skall tas till den befintliga sammansättningen av upplåtelseformer för att motverka segregation såväl i miljonprogrammets områden som i homogent segregerade områden. En av boendeplaneringens mest centrala uppgifter, bör vara att öka den andel av upplåtelseformerna som är underrepresenterad, för att undvika ett segregerat boende. Förutom detta bör en plan för integrering av människor från etniskt segregerade områden upprättas för att bryta ett homogent mönster, t.ex. i Danderyd.

## **25. Utvecklingen i storstadsregionerna (punkt 15)**

av Rose-Marie Frebran och Magda Ayoub (båda kd).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att utskottets förslag under punkt 15 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 25. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Sf399 yrkande 31 och avslår motionerna 2001/02:Sf27 yrkande 5, 2001/02:Sf30 yrkandena 1 och 7, 2001/02:A226 yrkande 1, 2001/02:Ju237 yrkande 18, 2000/01:Sf611 yrkandena 6, 7 och 12, 2000/01:Sf613, 2000/01:Sf637 och 2000/01:Bo223 yrkande 10.

### *Ställningstagande*

Vi anser att utlokalisering av myndigheter och institutioner bör ske till invandrartäta områden.

## **26. Utvecklingen i storstadsregionerna (punkt 15)**

av Birgitta Carlsson (c).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Jag anser att utskottets förslag under punkt 15 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 26. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Sf27 yrkande 5, 2001/02:Ju237 yrkande 18, 2001/02:A226 yrkande 1, 2000/01:Sf611 yrkandena 6, 7 och 12 samt 2000/01:Bo223 yrkande 10 och avslår motionerna 2001/02:Sf30 yrkandena 1 och 7, 2001/02:Sf399 yrkande 31, 2000/01:Sf613 och 2000/01:Sf637.

*Ställningstagande*

Segregerade bostadsområden och skolor medför att människor känner sig utanför samhället. För att komma till rätta med problem som utanförskap och segregation skall integrerade bostadsområden och skolor skapas. Även ökat lokalt inflytande med aktiva medborgare som ansvarar för lokal omsorg begränsar segregationens avigsidor. Människor som går samman i lokala utvecklingsgrupper för att lösa gemensamma problem stärker det demokratiska inflytandet och det lokala självbestämmandet. Därutöver är brukarinflytande ett sätt att öka medborgarnas inflytande och medbestämmande i samhället. Föräldrar och elever skall ha rätt att vara med och fatta besluten i lokala styrelser, som t.ex. i skolan. För att stödja utvecklingen i utsatta förorter bör ekonomiska utvecklingszoner inrättas, enligt liknande modell som prövas i vissa glesbygdsområden i Sverige. Förslag om en lagstiftning för ekonomiska frizoner bör utredas. Slutligen bör lokalhyreslagstiftningen ses över så att mindre serviceföretag inte drabbas av oskäligen hyreshöjningar, vilka i sin tur medför att tillgång till service går förlorad.

**27. Inflytande och delaktighet i samhället (punkt 16)**

av Rose-Marie Frebran (kd), Kerstin-Maria Stalin (mp) och Magda Ayoub (kd).

*Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att utskottets förslag under punkt 16 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 27. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Sf31 yrkandena 19 och 20 samt avslår motionerna 2000/01:Sf611 yrkande 5 och 2000/01:Sf624.

*Ställningstagande*

Satsningar skall ske på etniska organisationer men även på svenska frivilligorganisationer. Det är även viktigt att eventuella projekt ger möjlighet till långsiktigt arbete.

**28. Inflytande och delaktighet i samhället (punkt 16)**

av Birgitta Carlsson (c).

*Förslag till riksdagsbeslut*

Jag anser att utskottets förslag under punkt 16 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 28. Därmed bifaller riksdagen motion 2000/01:Sf611 yrkande 5 och avslår motionerna 2001/02:Sf31 yrkandena 19 samt 20 och 2000/01:Sf624.



*Ställningstagande*

Många av dem med utländsk bakgrund har inte samma möjligheter och förutsättningar som andra att medverka i samhällsarbetet eftersom det tar tid att lära sig språket och att finna de formella och informella vägarna i det politiska arbetet. De politiska partierna har tillsammans ett ansvar för att engagera inflyttade svenskar i det demokratiska samhällsarbetet.

**29. Valdeltagande och rösträtt (punkt 17)**

av Ulla Hoffmann (v), Kerstin-Maria Stalin (mp) och Kalle Larsson (v).

*Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att utskottets förslag under punkt 17 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 29. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Sf31 yrkande 18 och avslår motion 2001/02:Sf32 yrkande 6.

*Ställningstagande*

Personer med utländskt medborgarskap som är folkbokförda här i landet bör få rösträtt i såväl riksdags- som kommunalval.

**30. Valdeltagande och rösträtt (punkt 17)**

av Rose-Marie Frebran och Magda Ayoub (båda kd).

*Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att utskottets förslag under punkt 17 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 30. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Sf32 yrkande 6 och avslår motion 2001/02:Sf31 yrkande 18.

*Ställningstagande*

Särskilda insatser bör göras för att öka valdeltagandet bland invandrargrupper.

**31. Arbete och försörjning (punkt 18)**

av Margit Gennser, Göran Lindblad, Cecilia Magnusson och Margareta Cederfelt (alla m).

*Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att utskottets förslag under punkt 18 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 31. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Sf28 yrkandena 2 och 5 samt 2001/02:Sf334 yrkande 6 och avslår motionerna 2001/02:Sf31

yrkandena 11, 12 och 21, 2001/02:Sf33 yrkandena 3 och 4, 2000/01:Sf617 yrkande 3 och 2000/01:Sf645 yrkande 29.

#### *Ställningstagande*

Arbetslösheten är högre för dem med utländsk bakgrund. För dem med arbete är anställningsvillkor och lön i förhållande till utbildningsbakgrund och arbetslivsefarenhet sämre än för infödda svenskar. Den underordnade ställningen går i arv till barnen. Bidragsberoendet är fortfarande högre bland utrikes födda personer. Förutsättningarna för företagande bör förbättras genom skattesänkningar på företagande och en avreglering på arbetsmarknaden. Förutsättningarna för egenförsörjning förbättras för såväl infödda som invandrade svenskar. Det behövs en radikal förändring av politiken för arbete och företagande för att det skall löna sig att arbeta och få möjlighet att leva på sin lön. Därtill bör s.k. inkubatorer, ett nätverk av institutioner som tar till vara och utvecklar kompetensen hos såväl infödda som invandrade innovatörer för att t.ex. utveckla högteknologiska exportprodukter, införas.

### **32. Arbete och försörjning (punkt 18)**

av Rose-Marie Frebran och Magda Ayoub (båda kd).

#### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att utskottets förslag under punkt 18 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 32. Därmed bifaller riksdagen motion 2000/01:Sf645 yrkande 29 och avslår motionerna 2001/02:Sf28 yrkandena 2 och 5, 2001/02:Sf31 yrkandena 11, 12 och 21, 2001/02:Sf33 yrkandena 3 och 4, 2001/02:Sf334 yrkande 6 och 2000/01:Sf617 yrkande 3.

#### *Ställningstagande*

Det skall vara lättare att starta eget företag. Det skall finnas ekonomiska incitament att lämna ett bidragsberoende. Ett förslag är att ge människor anpassade lärlings- och praktikplatser.

### **33. Arbete och försörjning (punkt 18)**

av Bo Könberg (fp).

#### *Förslag till riksdagsbeslut*

Jag anser att utskottets förslag under punkt 18 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 33. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Sf33 yrkandena 3 och 4 och avslår motionerna 2001/02:Sf28 yrkandena 2 och 5, 2001/02:Sf31 yrkandena 11, 12 och 21, 2001/02:Sf334 yrkande 6, 2000/01:Sf617 yrkande 3 och 2000/01:Sf645 yrkande 29.

*Ställningstagande*

Arbetslösa skall genom en omställningspeng få möjlighet att välja mellan flera arbetsförmedlingar, bemanningsföretag och utbildningsföretag. För personer som utförsäkrats från arbetsförmedlingen skall jobbgaranti införas. Resurser skall inriktas på att ge fler med invandrabakgrund möjlighet att arbeta inom områden de har utbildning för.

Därtill bör AMS ersättas av ny myndighet vars roll blir myndighetsutövning och tillsyn. Servicefunktioner som arbetsförmedling och yrkesutbildning kan privatiseras och övertas av andra aktörer som privata arbetsförmedlingar, arbetsförmedlingar för olika verksamhetsområden, privata utbildningsföretag och nya bemanningsföretag. Någon form av statlig förmedling bör dock finnas i glest befolkade eller arbetsmarknadssvaga områden i Sverige.

**34. Arbete och försörjning (punkt 18)**

av Kerstin-Maria Stalin (mp).

*Förslag till riksdagsbeslut*

Jag anser att utskottets förslag under punkt 18 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 34. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Sf31 yrkandena 11, 12 och 21 samt avslår motionerna 2001/02:Sf28 yrkandena 2 och 5, 2001/02:Sf33 yrkandena 3 och 4, 2001/02:Sf334 yrkande 6, 2000/01:Sf617 yrkande 3 och 2000/01:Sf645 yrkande 29.

*Ställningstagande*

Det behövs språkkunniga studievägledare och arbetsförmedlare med kunskap om andra kulturer. De skall medverka till att tillvarata invandrade personers utbildningar och eventuella kompletteringar av utbildningar.

Beslutet att starta ett eget företag skall inte vara enda möjligheten att inträda på arbetsmarknaden utan skall baseras på ett eget val. Dessutom bör kvinnliga kulturarbetare få ett särskilt ekonomiskt och praktiskt stöd.

**35. Etnisk diskriminering (punkt 19)**

av Ulla Hoffmann och Kalle Larsson (båda v).

*Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att utskottets förslag under punkt 19 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 35. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Sf30 yrkande 5 samt avslår motionerna 2001/02:Sf32 yrkandena 1, 3 och 8, 2001/02:Sf400 yrkandena 8 och 12, 2001/02:U347 yrkande 7, 2001/02:A317 yrkandena 32 och 33 samt 2000/01:Sf611 yrkande 2.

*Ställningstagande*

Små invandrarföreningar i mindre orter och föreningar för homosexuella kulturarbetare är exempel på grupper som har svårare att hitta medfinansierare. ESF-rådet skall tilldelas särskilda medel för att stödja små och resurssvaga projekt som har svårt att få medfinansiering.

**36. Etnisk diskriminering (punkt 19)**

av Rose-Marie Frebran och Magda Ayoub (båda kd).

*Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att utskottets förslag under punkt 19 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 36. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Sf32 yrkandena 1, 3 och 8 samt avslår motionerna 2001/02:Sf30 yrkande 5, 2001/02:Sf400 yrkandena 8 och 12, 2001/02:U347 yrkande 7, 2001/02:A317 yrkandena 32 och 33 samt 2000/01:Sf611 yrkande 2.

*Ställningstagande*

En utvärdering bör göras av DO:s och Arbetsmarknadsverkets samarbete för att undersöka uppgifter om att det förekommer etnisk diskriminering bland arbetsförmedlare.

Därutöver skall arbetet på myndigheterna med att upprätta handlingsplaner för att främja etnisk mångfald påskyndas.

Dessutom bör Integrationsverket avvecklas, och DO bör ges ett särskilt ansvar som motor i opinionsbildningen mot diskriminering, främlingsfientlighet och rasism.

**37. Etnisk diskriminering (punkt 19)**

av Birgitta Carlsson (c).

*Förslag till riksdagsbeslut*

Jag anser att utskottets förslag under punkt 19 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 37. Därmed bifaller riksdagen motion 2000/01:Sf611 yrkande 2 och avslår motionerna 2001/02:Sf30 yrkande 5, 2001/02:Sf32 yrkandena 1, 3 och 8, 2001/02:Sf400 yrkandena 8 och 12, 2001/02:U347 yrkande 7 och 2001/02:A317 yrkandena 32 och 33.

*Ställningstagande*

Människor skall bli medvetna om att det förekommer diskriminering, på samma sätt som jämställdhetsarbetet tydliggör diskriminering på grund av kön. Förändringar krävs inom alla områden på olika samhällsnivåer. Ökad kunskap och medvetenhet bland majoritetsbefolkningen medför naturlig

mångfald och framhäver fördelarna med mångkulturellt arbete. Även minoritetsgrupper behöver ökad kunskap om varandra för att minska risken för motsättningar.

### **38. Etnisk diskriminering (punkt 19)**

av Bo Könberg (fp).

#### *Förslag till riksdagsbeslut*

Jag anser att utskottets förslag under punkt 19 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 38. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Sf400 yrkandena 8 och 12 samt 2001/02:U347 yrkande 7 och avslår motionerna 2001/02:Sf30 yrkande 5, 2001/02:Sf32 yrkandena 1, 3 och 8, 2001/02:A317 yrkandena 32 och 33 samt 2000/01:Sf611 yrkande 2.

#### *Ställningstagande*

Lagstiftningen mot etnisk diskriminering i arbetslivet är ett steg på vägen mot en effektivare och mer rättssäker lagstiftning. Tillämpningen av lagen har inte åstadkommit några större förändringar i arbetslivets strukturer. Problemet skall lösas med ett nätverk av organisationer som arbetar för att försvara de invandrades och de arbetslösas rättigheter.

Förutom detta kan invandrargrupper bli delaktiga i samhället genom stöd från EU:s sociala fonder. Dessa program kan skapa nya möjligheter för s.k. utsatta grupper genom att invandrarorganisationer kan komma med egna initiativ, och ekonomiska resurser skall ställas till deras förfogande så att de själva kan finna lösningar på sina problem.

### **39. Folkhälsa (punkt 20)**

av Kerstin-Maria Stalin (mp).

#### *Förslag till riksdagsbeslut*

Jag anser att utskottets förslag under punkt 20 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 39. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Sf31 yrkandena 7 och 22–27.

#### *Ställningstagande*

Vissa äldre invandrare kommer inte att lära sig svenska och en del yngre invandrare kommer att tappa svenska språket när de blir äldre. Regeringen bör återkomma med åtgärder för hur äldres behov skall mötas i samhället då de inte kan tala eller helt förstå svenska. Vidare efterlyses åtgärder för att minska kvinnors ohälsa. Det finns skillnader mellan mäns och kvinnors hälsa, t.ex. löper kvinnor en och halv till tre gånger större risk än män att drabbas av ohälsa. Även åtgärder för att förbättra invandrarungdomars hälsa efterlyses då

flera utredningar visar på behovet av detta. Därutöver bör åtgärder för tandvård förbättras då många nyanlända har ett stort behov av tandvård och saknar de pengar som krävs för denna. Dessutom bör kommuner anordna föräldrautbildningar och/eller pappautbildningar för dem med utländsk bakgrund. Kurserna bör ledas av personer med invandrabakgrund.

En ny läkarundersökning bör ske när en person erhållit uppehållstillstånd för då vågar han eller hon berätta om eventuella hälsoproblem. När flyktingar anländer och genomgår en hälsoundersökning framkommer inte eventuella hälsoproblem på grund av rädsla. Därutöver behöver ett nätverk byggas inom sjukvården för specialkunskap om flyktingars eventuella särskilda symtom. Särskilda utbildningsinsatser för sjukvårdspersonal bör också genomföras.

#### **40. Tolkfrågor (punkt 21)**

av Rose-Marie Frebran (kd), Kerstin-Maria Stalin (mp) och Magda Ayoub (kd).

##### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att utskottets förslag under punkt 21 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 40. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Sf31 yrkande 8 och 2001/02:Sf32 yrkande 7 och avslår motionerna 2001/02:Sf280, 2001/02:Sf284, 2001/02:Sf287 och 2000/01:Sf622.

##### *Ställningstagande*

Rättssäkerheten hotas och känslig information kan komma i orätta händer om icke auktoriserade tolkar används. Myndigheterna baserar sina beslut på vad en tolk eller översättare har låtit tolka/översätta åt den asylsökande. Det är av största vikt att tolkning och översättning är korrekt och kvalitetsmärkt genom en auktorisation. Tolk och översättare skall finnas till hands för den nyanlända för att förhindra missförstånd. Användandet av barn som tolkar kan medföra risk för familjekonflikter.

Tolkservicen är eftersatt och tillsyn och kvalitetskontroll saknas. Åtgärder bör vidtas för att förbättra tolkservicen. Bland annat behövs en samordning av tolkförmedlingen eftersom en kommun kan vara en för liten enhet för att klara behoven. Även tolkarnas arbetsvillkor bör ses över, och en tillsynsmyndighet bör inrättas. Vi konstaterar dock att en utredning av tolkverksamheten pågår.

#### **41. Döva asylsökande och invandrare (punkt 22)**

av Rose-Marie Frebran (kd), Kerstin-Maria Stalin (mp) och Magda Ayoub (kd).

##### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att utskottets förslag under punkt 22 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i re-

servation 41. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Sf260, 2001/02:Sf264, 2001/02:Sf269, 2001/02:Sf288, 2001/02:Sf315 och 2001/02:So631 yrkande 2.

### *Ställningstagande*

Vissa döva asylsökande kommer från länder där t.ex. döva barn förväntas lära sig tala och avläsa munrörelser utan någon tillgång till kommunikation på dövas villkor. Särskild hänsyn bör tas vid utplacering till förläggning. Döva asylsökande placeras ofta på olika förläggningar i Sverige och blir isolerade när omgivningen inte kan teckenspråk, varken det som invandraren använder eller det svenska teckenspråket. Många döva asylsökande och invandrare kontakter Sveriges Dövas Riksförbund för att få information på teckenspråk om dels rättigheter, dels samhällsinformation. Kommunerna bör informera om förhållanden som underlättar integrationen i samhället för döva asylsökande. Undervisning i tfi, teckenspråk för invandrare, bör ske först och därefter kan den döve personen lära sig läsa och skriva på svenska. Situationen för döva asylsökande barn skall särskilt beaktas och familjer med döva barn bör placeras i närheten av en teckenspråkig förskola eller dövskola. På dessa orter bör föräldrarna få möjlighet till undervisning på teckenspråk för invandrare.

## **42. Begreppet invandrare (punkt 23)**

av Birgitta Carlsson (c).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Jag anser att utskottets förslag under punkt 23 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 42. Därmed bifaller riksdagen motion 2000/01:Sf611 yrkandena 8 och 9.

### *Ställningstagande*

Invandrabegreppet är inte enhetligt och därför blir statistiken missvisande. En snävare användning av begreppet invandrare bör eftersträvas, och begreppet bör endast användas när man beskriver invandring. Vidare skall uppgift om bosättningsland och inte födelseland anges på identitetshandlingar.

## **43. Kvinnor och flickor med utländsk bakgrund (punkt 24)**

av Rose-Marie Frebran (kd), Kerstin-Maria Stalin (mp), Birgitta Carlsson (c) och Magda Ayoub (kd).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att utskottets förslag under punkt 24 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 43. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Sf30 yrkande 6, 2001/02:Sf32 yrkande 9, och 2000/01:Sf609 samt avslår motionerna

2001/02:Sf33 yrkande 5, 2001/02:Sf400 yrkande 9, 2000/01:A812 yrkande 14 och 2000/01:Sf621.

#### *Ställningstagande*

Kvinnojureernas kunskap om utsatta flickor skall bättre tillvaratas och deras fortsatta verksamhet skall stödjas.

#### **44. Kvinnor och flickor med utländsk bakgrund (punkt 24)**

av Bo Könberg (fp).

#### *Förslag till riksdagsbeslut*

Jag anser att utskottets förslag under punkt 24 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 44. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Sf33 yrkande 5, 2001/02:Sf400 yrkande 9 och 2000/01:A812 yrkande 14 samt avslår motionerna 2001/02:Sf30 yrkande 6, 2001/02:Sf32 yrkande 9, 2000/01:Sf609 och 2000/01:Sf621.

#### *Ställningstagande*

Många invandrarkvinnor lever ett isolerat liv. För att bli delaktiga i samhället behöver man kunskaper i svenska språket. Därför måste möjligheterna för invandrarkvinnor att lära sig svenska förbättras. Det är även viktigt att uppmärksamma kulturkonflikter för unga kvinnor i invandrarfamiljer.

#### **45. Ungdomar med utländsk bakgrund (punkt 25)**

av Birgitta Carlsson (c).

#### *Förslag till riksdagsbeslut*

Jag anser att utskottets förslag under punkt 25 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 45. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2000/01:Sf611 yrkande 4 samt 2000/01:So451 yrkande 3.

#### *Ställningstagande*

Särskilda åtgärder skall satsas på att undvika att invandrarungdomar får problem med kulturkonflikter inom sin familj i samband med integrationsprocessen i det svenska samhället. Dessutom bör Integrationsverket få i uppdrag att stärka invandrarungdomars ställning i samhället.

#### **46. Svenskt medborgarskap (punkt 26)**

av Margit Gennser, Göran Lindblad, Cecilia Magnusson och Margareta Cederfelt (alla m).



*Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att utskottets förslag under punkt 26 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 46. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Sf29, 2001/02:Sf228 samt 2001/02:Sf251 och avslår motionerna 2001/02:Sf31 yrkande 17, 2001/02:Sf311 och 2001/02:Sf394 yrkande 7.

*Ställningstagande*

Fler invandrare skulle känna sig motiverade att delta i svenskundervisningen om ett språkkrav införs för svenskt medborgarskap. Även kunskaper om det svenska samhället bör krävas. Bättre svenskkunskaper skapar också större delaktighet i samhället.

**47. Svenskt medborgarskap (punkt 26)**

av Kerstin-Maria Stalin (mp).

*Förslag till riksdagsbeslut*

Jag anser att utskottets förslag under punkt 26 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 47. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Sf31 yrkande 17 samt 2001/02:Sf394 yrkande 7 och avslår motionerna 2001/02:Sf29, 2001/02:Sf228, 2001/02:Sf251 och 2001/02:Sf311.

*Ställningstagande*

Barn som ges permanent uppehållstillstånd skall omgående kunna ansöka om medborgarskap, dvs. hemvist ett visst antal år skall inte behövas. Det bör även förtydligas att de som bor i Sverige bör erhålla svenskt medborgarskap efter tre års folkbokföring och inte efter fem år. Även barn skall ha denna möjlighet.

**48. Återvandring (punkt 27)**

av Kerstin-Maria Stalin (mp).

*Förslag till riksdagsbeslut*

Jag anser att utskottets förslag under punkt 27 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 48. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Sf31 yrkande 3.

*Ställningstagande*

Stat och kommun utövar i dag indirekt påtryckning på invandrare för att förmå dem att återvända. Detta inte får förekomma, utan återvändandeprogram skall vara frivilliga och utan påtryckning.

**49. Forskning och integrationsfrågor (punkt 28)**

av Kerstin-Maria Stalin (mp).

*Förslag till riksdagsbeslut*

Jag anser att utskottets förslag under punkt 28 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 49. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Sf31 yrkande 15.

*Ställningstagande*

Det finns ett kontinuerligt behov av kunskap om integrationsfrågor genom forskning, djupstudier och statistik. Det finns också behov av att ta del av den forskning och diskussion om ett mångkulturellt samhälle som finns i många andra länder.

# Särskilda yttranden

Utskottets beredning av ärendet har föranlett följande särskilda yttranden. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

## 1. Integrationspolitikens mål (punkt 1)

av Rose-Marie Frebran och Magda Ayoub (båda kd)

Vår utgångspunkt är att integrationspolitiken bör ändras från omhändertagande till att ge människor förutsättningar för att kunna ta ansvar för sitt eget liv. Vi vill ge människor möjlighet till egenmakt. Statens roll bör vara att underlätta och skapa förutsättningar. Samhället bör erbjuda medborgarna jämlika levnadsvillkor och lika stora möjligheter att utvecklas och förverkliga projekt så länge de inte strider mot andra människors rättigheter eller strider mot våra gemensamma rättsnormer. Integrationspolitiken skall präglas av ett medborgarperspektiv.

## 2. Svenska för invandrare (sfi) (punkt 9)

av Ulla Hoffmann (v), Rose-Marie Frebran (kd), Magda Ayoub (kd) och Kalle Larsson (v).

Vi anser att en asylsökande skall ha möjlighet att fortsätta svenskundervisningen till den dag han eller hon får ett slutgiltigt besked i ärendet. Det förekommer i dag att Migrationsverket avbryter undervisningen vid det första avslagsbeskedet. Utskottet anger att svenskundervisning inte är begränsat till tiden för handläggning i första instans, och vi behöver därför inte reservera oss i frågan.

## 3. Etnisk diskriminering (punkt 19)

av Ulla Hoffmann (v), Kerstin-Maria Stalin (mp) och Kalle Larsson (v).

Statens roll i det antirasistiska arbetet bör ändras. En ansvarsfördelning och uppdelning bör ske mellan staten och partier, organisationer och enskildas uppgifter i arbetet mot rasism. Staten skall genom sina myndigheter direkt motarbeta diskriminering. Partier och organisationer m.m. skall leda det opinionsbildande arbetet. Ett antirasistiskt center bör bildas. Frivilligorganisationerna bör utforma verksamheten och Integrationsverket bör ge ekonomiskt stöd. Det antirasistiska centrets uppgifter skall vara att sprida kunskap, förebygga och direkt motarbeta rasism och främlingsfientlighet.

Vi noterar att ett arbete pågår i dessa frågor och avstår därmed från att reservera oss.

#### **4. Kvinnor och flickor med utländsk bakgrund (punkt 24)**

av Ulla Hoffmann och Kalle Larsson (båda v).

Kvinnor med utländsk bakgrund utsätts för trefaldig diskriminering i form av kön, klass och etnicitet. Detta leder till marginalisering och osynliggörande. Det är viktigt att invandrade kvinnors situation belyses och att könsperspektivet får genomslag i integrationspolitiken.

Vad gäller arrangerade äktenskap och äktenskapsålder anser Vänsterpartiet att de föräldrar som gifter bort sina döttrar eller söner innan de uppnått lagstadgad äktenskapsålder bör kunna straffas. Det pågår en översyn av de lagregler som styr valet av tillämplig lag vid hindersprövning, med särskild uppmärksamhet på lägsta äktenskapsålder. En grupp som inte omfattas av den översynen är de barn som gifts bort och där äktenskapet inte registreras. Den som viger har inte alltid rätt att viga enligt svensk lagstiftning, men har legitimitet i det religiösa samfundet, vilket gör att äktenskapet är legitimerat av en högre makt än svensk lagstiftning. Genom att justitieministern i en interpellationsdebatt (2001/02:417) den 14 maj 2002 gjorts uppmärksam på frågan och lovat att återkomma, avstår vi från att reservera oss.

BILAGA 1

## Förteckning över behandlade förslag

## Skrivelsen

Regeringen har till riksdagen överlämnat skrivelse 2001/02:129 Integrationspolitik för 2000-talet.

## Följdmotioner

*2001/02:Sf27 av Birgitta Carlsson m.fl. (c):*

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om tillfälligt arbetstillstånd i avvaktan på uppehållstillstånd.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om förbättringar av sfi-undervisningen (svenska för invandrare).
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att sfi bör kombineras med arbetsplatspraktik.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om snabbare validering av flyktingars kunskaper.
5. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om ett indirekt besittningsskydd i hyreslagstiftningen.

*2001/02:Sf28 av Margit Gennser m.fl. (m):*

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om omsvängningen i regeringens integrationspolitik.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om den låga måluppfyllelsen i regeringens integrationspolitik.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en bättre introduktion för nyanlända flyktingar.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en bättre fungerande arbetsmarknad.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en radikal förändring av politiken för arbete och företagande.

*2001/02:Sf29 av Jeppe Johnsson (m):*

Riksdagen tillkännager för regeringen vad i motionen anförs om krav på svenkkunskaper och kunskaper om det svenska samhället för att erhålla svenskt medborgarskap.

*2001/02:Sf30 av Ulla Hoffmann m.fl. (v):*

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om upprättandet av en plan för integrering av människor från etniskt segregerade områden.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att lagstiftningen bör förtydligas så att den asylsökande ges möjlighet att fortsätta svenskundervisningen till den dag han eller hon får ett slutgiltigt besked.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att integrationspolitiken måste omfatta även tiden på mottagningsenheterna och att regeringen därför bör inleda ett arbete som syftar till att integrationen börjar den dag en asylsökande söker asyl.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ansvaret för att hjälpa till med kommunplacering bör ligga hos Integrationsverket även för de flyktingar som har eget boende.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om tilldelning av medel till ESF-rådet.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det bör införas en bestämmelse som innebär att de föräldrar som utsätter sina barn för barnäktenskap skall kunna ställas till svars på samma sätt som gjorts vad gäller könsstympning.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om boendeplaneringen.

*2001/02:Sf31 av Kerstin-Maria Stalin m.fl. (mp):*

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om individuella introduktionsprogram.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om integration från den första dagen.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om återvändandeprogram.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om introduktionsersättningens storlek och administration.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om valfrihet om bostadsort.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om svenskundervisning.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om de äldres språksvårigheter.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om tolkservice.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om ansvarsfördelningen vad gäller ensamkommande barn.

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om tilläggsdirektiv till utredningen Översyn av mottagandet och introduktion om kvinnors och mäns olika möjligheter och förutsättningar.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om studievägledare och arbetsförmedlare.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om invandrare som egenföretagare.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om förskolan.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om modersmålsundervisning.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om forskning.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om gömda barns skolgång.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om medborgarskap.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om rösträtt och valbarhet.
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om satsningar på enbart etniska organisationer.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om långa projektdirektiv.
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om kvinnliga kulturarbetare.
22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om kvinnors ohälsa.
23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om tandhälsa.
24. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om barns- och ungdomars ohälsa.
25. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om stöd i föräldraskap.
26. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om läkarundersökning i introduktionen.
27. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om nätverk inom sjukvården.
28. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om sexualundervisning i skolan.
29. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om mainstreaming i regleringsbrev.

*2001/02:Sf32 av Magda Ayoub m.fl. (kd):*

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en utvärdering bör göras av DO:s och Arbetsmarknadsverkets samarbete.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kunskapsvalidering.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att påskynda arbetet för myndigheterna att upprätta handlingsplaner för att främja etnisk mångfald.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om modersmålsundervisning.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att inrätta ett system med utvecklingspeng som följer nyanlända.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att prioritera frågan om att öka valdeltagandet bland invandrargrupper.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av auktoriserad tolkning och översättning.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att avveckla Integrationsverket och ge DO ett särskilt ansvar som motor i opinionsbildningen mot diskriminering, främlingsfientlighet och rasism.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att tillvarata kvinnojourernas kunskap om utsatta flickor och stödja dem i den fortsatta verksamheten.

*2001/02:Sf33 av Ana Maria Narti och Elver Jonsson (fp):*

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av reformerad flyktingmottagning.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om skolans och utbildningens betydelse i integrationsarbetet.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om arbete och företagande i integrationspolitiken.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att reformera AMS.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om invandrarkvinnornas situation.



## Motioner från allmänna motionstiden 2000

*2000/01:Sf609 av Kalle Larsson m.fl. (v):*

Riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning som får till uppgift att beskriva invandrade kvinnors livssituation, inventera kunskapsläget gällande de mekanismer som ligger bakom diskriminering av invandrade kvinnor samt att utvärdera könsperspektivets genomslag i integrationspolitiken.

*2000/01:Sf611 av Lennart Daléus m.fl. (c):*

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ökade kunskaper och medvetenhet i integrationsprocessen.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om efterlevnad av den svenska lagstiftningen oavsett kulturella traditioner.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om särskilda åtgärder för ungdomars integrationsprocess.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ökad delaktighet och inflytande.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att stimulera lokalt utvecklingsarbete.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om brukarinflytande.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en snävare användning av begreppet invandrare.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om enhetliga identitetshandlingar.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en utredning om lagstiftning för ekonomiska utvecklingszoner.

*2000/01:Sf613 av Carina Moberg m.fl. (s):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av ett nytt steg i storstadspolitiken inom den generella välfärdspolitikens ram för att motverka ökade samhällsklyftor och segregation i storstadsområdena.

*2000/01:Sf617 av Ana Maria Narti m.fl. (fp):*

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en ny integrationspolitik byggd på de nya invånarnas initiativ och ansvarstagande.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om socialbidrag, övergångsregler från socialbidrag till aktivt inkomstbringande liv, betalda uppdrag och kompetenskonton för socialbidragens mottagare.

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om decentraliserad integrationspolitik.

*2000/01:Sf619 av Maud Ekendahl och Hans Hjortzberg-Nordlund (m):*

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om program och förslag för att tillvarata migranternas utbildning och yrkeskunskaper på ett effektivare sätt än i dag.

*2000/01:Sf621 av Margareta Sandgren (s):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om särskilda insatser för kvinnor med invandrarbakgrund.

*2000/01:Sf622 av Siw Wittgren-Ahl och Eva Arvidsson (s):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om tolkservice vid myndighetsutövning.

*2000/01:Sf624 av Carina Hägg (s):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en utredning för att belysa traditionella afrikanska religioner i vårt samhälle.

*2000/01:Sf629 av Marie Granlund och Leif Jakobsson (s):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av att ta vara på invandrade akademikers kompetens.

*2000/01:Sf637 av Nalin Pekgul m.fl. (s):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av att särskilt uppmärksamma barnens situation i storstäderna.

*2000/01:Sf645 av Magda Ayoub m.fl. (kd):*

27. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att möjliggöra för invandrare att tillgodogöra sig det svenska språket i arbetslivet.
28. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att sfi-kurser individualiseras och kopplas till praktisk utbildning.
29. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om förenkling för den som vill starta eget företag och att erbjuda människor anpassade lärlings- och praktikplatser.

*2000/01:So451 av Sofia Jonsson (c):*

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om uppdrag till Integrationsverket.

*2000/01:A812 av Lars Leijonborg m.fl. (fp):*

14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om invandrarkvinnors situation.

*2000/01:Bo223 av Lennart Daléus (c):*

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om arbetsgivaravgifterna i vissa förortsområden.

## Motioner från den allmänna motionstiden 2001

*2001/02:Sf228 av Marietta de Pourbaix-Lundin och Inger René (m):*

Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring i lagen om medborgarskap i enlighet med vad som anförs i motionen.

*2001/02:Sf251 av Jeppe Johnsson och Elizabeth Nyström (m):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om krav på vissa svenskkunskaper för erhållande av svenskt medborgarskap.

*2001/02:Sf255 av Agne Hansson m.fl. (c):*

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ökat samarbete mellan kommuner och berörda myndigheter vid mottagandet av asylsökande och flyktingar.

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ökad decentralisering av flyktingmottagandet.

*2001/02:Sf260 av Ulla Wester (s):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ge berörda myndigheter i uppdrag att tillse att även döva asylsökande skall få tillgång till kontakter, information och utbildning vid flyktingmottagandet.

*2001/02:Sf264 av Rose-Marie Frebran och Magda Ayoub (kd):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om mottagandet av döva asylsökande och invandrare.

*2001/02:Sf269 av Margareta Andersson och Lena Ek (c):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ge Migrationsverket och Integrationsverket ett uppdrag att förbättra mottagande och integration av döva flyktingar och invandrare.

*2001/02:Sf280 av Eva Arvidsson och Siw Wittgren-Ahl (s):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om bättre tolkverksamhet.

*2001/02:Sf284 av Bengt-Ola Rytter m.fl. (s):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om åtgärder för att förbättra tolkservicen.

*2001/02:Sf287 av Nalin Peggul (s):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om införande av en mindre avgift för tolkhjälp efter två års vistelse i Sverige.

*2001/02:Sf288 av Nils-Göran Holmqvist m.fl. (s):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att uppdra åt Migrationsverket och Integrationsverket att planera för döva asylsökande och invandrare.

*2001/02:Sf311 av Anita Sidén och Cecilia Magnusson (m):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om personkontroll inför beslut om permanent uppehållstillstånd eller medborgarskap.

*2001/02:Sf315 av Sonja Fransson och Christina Nenes (s):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att uppdra åt Migrationsverket och Integrationsverket att planera för döva asylsökande/invandrare enligt förslagen i motionen.

*2001/02:Sf334 av Margit Gennser m.fl. (m):*

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det som i dag kallas integrationspolitik erkänns som ett i huvudsak arbetsmarknadspolitiskt problem.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att s.k. inkubatorer för tillvaratagande av spetskompetens bland inflyttade människor införs.

*2001/02:Sf343 av Siw Wittgren-Ahl (s):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om skuldbördans betydelse för flyktingars integration.

*2001/02:Sf363 av Ann-Marie Fagerström m.fl. (s):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör följa utvecklingen beträffande hemutrustningslån och vidta åtgärder om det anses nödvändigt.

*2001/02:Sf394 av Lotta Nilsson Hedström m.fl. (mp):*

7. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring angående medborgarskap i enlighet med vad som anförs i motionen,

*2001/02:Sf399 av Magda Ayoub m.fl. (kd):*

31. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om utplacering av myndigheter och institutioner i invandrartäta områden.

*2001/02:Sf400 av Lars Leijonborg m.fl. (fp):*

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om utanförskapets orsaker.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att angripa de strukturer i samhället som skapar utanförskap.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om diskrimineringsombudsmannens verksamhet.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att bryta segregationen för invandrarkvinnor.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om invandrargruppernas delaktighet.

*2001/02:So631 av Helena Hillar Rosenqvist m.fl. (mp):*

2. Riksdagen begär att regeringen uppdrar åt Migrationsverket och Integrationsverket att planera för döva asylsökande/invandrare enligt förslagen i motionen.

*2001/02:A226 av Agne Hansson m.fl. (c):*

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ökade insatser för att minska segregationen i samhället.

*2001/02:A317 av Gudrun Schyman m.fl. (v):*

32. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behov av att ändra statens roll vad gäller det antirasistiska arbetet.
33. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om antirasistiskt center.

*2001/02:Ju237 av Agne Hansson m.fl. (c):*

18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om utanförskap och segregation.

*2001/02:U347 av Ana Maria Narti m.fl. (fp):*

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om invandrarorganisationernas betydelse i arbetet för ett tolerant samhälle.

BILAGA 2

## Utbildningsutskottets yttrande 2001/02:UbU2y

### Integrationspolitik inför 2000-talet

### Till socialförsäkringsutskottet

Socialförsäkringsutskottet har den 9 april 2002 beslutat att bereda utbildningsutskottet tillfälle att avge yttrande över skrivelse 2001/02:129 *Integrationspolitik för 2000-talet* jämte motioner i de delar som berör utbildningsutskottets beredningsområde.

Utbildningsutskottet behandlar i det följande motionerna 2001/02:Sf27 yrkandena 2–4 (c), 2001/02:Sf28 yrkandena 2–4 (m), 2001/02:Sf31 yrkandena 6 och 7, 13–16, 24 och 28 (mp), 2001/02:Sf32 yrkandena 2 och 4 (kd) samt 2001/02:Sf33 yrkande 2 (fp).

### Svenskundervisning för invandrare

#### *Skrivelsen*

I skrivelsen gör regeringen bedömningen att introduktionen för nyanlända invandrare ännu inte är anpassad till individens bakgrund och förutsättningar. Man menar att även om det finns tydliga utvecklingstendenser i positiv riktning kvarstår fortfarande brister i verksamheten. Under 2001 har ett arbete med en förbättrad introduktion påbörjats. Regeringen meddelar att man har för avsikt att vidta ytterligare åtgärder för att åstadkomma en effektivare och bättre individanpassad introduktion för flyktingar och andra invandrare och att en översyn har startats med detta syfte.

Regeringen redovisar också åtgärder som vidtagits för att förbättra svenskundervisningen för invandrare. Regeringen har i propositionen om vuxnas lärande och utvecklingen av vuxenutbildningen (prop. 2000/01:72) framhållit att situationen inom sfi är bekymmersam, bl.a. för att bara var tredje deltagare når målen för sfi inom fem terminer. Efter fyra år har knappt hälften av deltagarna nått målen för sfi. Skollagen har nyligen ändrats så att kommunernas ansvar för svenskundervisning utvidgats till att gälla alla invånare med behov av utbildning. Ändringen öppnade också möjligheten för en större differentiering av utbildningen med hänsyn till deltagarnas förutsättningar och behov. Regeringen informerar också om att Skolverket under 2001 fick i uppdrag att utarbeta förslag till nya kursplaner för sfi. De nya kursplanerna skall präglas

av att deltagarnas bakgrund, förutsättningar och behov att lära sig tala och skriva svenska varierar starkt och att de därmed kan ha olika studiemål. Förslaget till nya kursplaner har nyligen redovisats. Skolverket har också i uppdrag att i samråd med Högskoleverket och Svenska Kommunförbundet undersöka hur sfi för högutbildade invandrare kan anordnas i högskolemiljö. Uppdraget skall redovisas senast den 31 december 2002. Regeringen anser också att skolformens identitet behöver stärkas och den särskilda professionalitet som krävs av lärarna inom sfi bör betonas samt den ämne-teoretiska kompetensen hos lärarna understrykas. Förhållningssättet till sfi och till dem som är verksamma inom denna måste, enligt regeringens mening, präglas av den stora betydelse verksamheten har för att förverkliga utbildningspolitiska, sysselsättningspolitiska och integrationspolitiska mål i det svenska samhället.

### *Motioner*

Moderaterna menar i motion 2001/02:Sf28 yrkande 2 att de brister som finns i introduktionen förlänger bidragsberoendet och försvårar möjligheten till egen försörjning för nyanlända flyktingar. Moderaterna framhåller svenskundervisning för invandrare som en av bristerna i introduktionen. I yrkande 3 menar Moderaterna vidare att kraven på svenska för invandrare måste skärpas och utbildningen individualiseras. Utbildningen i svenska skall skapas kring den enskildes behov och förutsättningar. För att åstadkomma detta bör de som invandrat få en check som de kan köpa undervisning i svenska för. En modell med sfi-check ger makten till dem det berör. Checken skall individanpassas så att var och en ges möjligheter till undervisning utifrån sina individuella behov. När pengarna följer individen kommer konkurrensen mellan utbildningsanordnarna att höja kvaliteten. Sfi-undervisningen skall också årligen utvärderas och resultaten offentliggöras.

Även Centerpartiet menar i motion 2001/02:Sf27 yrkande 2 att sfi-undervisningen måste bli mer fordrande vad gäller resultat. Undervisningen måste bättre anpassas efter elevernas livssituation, bakgrund, förkunskaper och intresse. Även kvalitet, pedagogik och metodik i undervisningen måste förbättras. Centerpartiet framhåller att möjligheter till arbete och ökat deltagande i det svenska samhällslivet nås genom kvalitetssäker undervisning i svenska för invandrare. Genom god svenska når man kunskap om Sveriges historia, kultur, lagar och regler. Goda kunskaper i svenska är en förutsättning för att kunna etablera sig i samhället. I yrkande 3 begär Centerpartiet ett tillkännagivande om att svenskundervisning för invandrare bör kombineras med arbetspraktik. Centerpartiet framför att erfarenhet visar att de personer som snabbt får tillgång till arbetsmarknaden tillgodogör sig svenskundervisningen på ett bättre sätt. Tillgång till arbetsmarknaden ger känslan av såväl samhörighet som delaktighet.

Miljöpartiet yrkar i motion 2001/02:Sf31 yrkande 6 att svenskundervisning för invandrare skall börja ännu tidigare än inom de tre månader som framgår av skollagen. Miljöpartiet anser också att kommunerna bör samarbeta mer med de lokala arbetsförmedlingarna i syfte att finna praktikplatser. Man lär

sig lättare språk i en relation, t.ex. på en arbetsplats, än från katedern. I yrkande 7 framhåller Miljöpartiet att en del äldre invandrare kanske aldrig kommer att lära sig svenska och att en del yngre invandrare kommer att tappa svenska språket när de blir äldre. Regeringen bör återkomma med åtgärder för hur de äldres behov skall mötas ute i samhället då de inte kan tala eller helt förstå svenska.

#### *Utskottets bedömning*

Utskottet har nyligen behandlat liknande yrkanden avseende svenskundervisning för invandrare (bet. 2001/02:UBU10 *Skolan, m.m.*). Utskottet föreslog att yrkandena skulle avslås med hänvisning till det arbete som för närvarande pågår inom Regeringskansliet vad gäller nya kursplaner för svenskundervisning för invandrare. Utskottet delar motionärens mening att möjligheterna att använda språket, t.ex. på en arbetsplats, är viktiga för studieresultatet. Utskottet menar dock att de regler om praktik som finns i 9 § förordningen om svenska för invandrare tillräckligt reglerar kommunernas skyldighet att i samarbete med arbetsförmedlingen verka för arbetsplatsorientering eller förvärvsarbete som ger deltagaren möjlighet att träna sig i att tala svenska. Utskottet avstyrkte också införandet av att en sfi-check och att sfi obligatoriskt skall konkurrensutsättas genom upphandling. Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag. Utskottet finner ingen anledning att nu ändra uppfattning. Med hänvisning till ovanstående anser utskottet att socialförsäkringsutskottet bör avstyrka motionsyrkandena.

## Språk och utbildning

### *Skrivelsen*

I skrivelsen gör regeringen bedömningen att kunskaper i svenska språket är av stor betydelse för integrationen. Regeringens arbete med att stärka svenskundervisningen kommer att fortsätta. Regeringen framhåller att också modersmålet är viktigt för att barn och ungdomar skall kunna utveckla sin kulturella identitet och få en lyckad skolgång. Regeringen informerar om sin avsikt att förstärka området, med utgångspunkt från Skolverkets kommande redovisning av modersmålets ställning i grundskolan och gymnasieskolan. En särskild satsning görs också under en treårsperiod från 2002 för att anordna kompletterande teoretisk och praktisk utbildning vid universitet och högskolor för invandrare med utländsk bakgrund.

Andelen barn och ungdomar med utländsk bakgrund i Sverige har stadigt ökat under de senare åren. Många av dem som kommit hit i skolåldern har haft bristfällig eller ingen skolgång före ankomsten och elever som har invandrat efter de första åren i grundskolan har sämre skolresultat än andra. Också elever med utländsk bakgrund, där också elever som är födda i Sverige ingår, uppvisar generellt sämre resultat i skolan än elever med svensk bak-



grund, även om det också går väldigt bra för vissa. Regeringen framhåller att föräldrarnas skolbakgrund är av stor betydelse för barns inställning till skolan och deras skolresultat. På senare tid har också hävdats att social bakgrund och situation är en starkare bidragande orsak till problem i skolan än utländsk bakgrund. En annan viktig faktor är bristande språkkunskaper. Goda kunskaper både i svenska och i modersmålet är viktiga för elevens möjligheter att få en bra skolgång och kunna utveckla sin kulturella identitet. Inom storstads-satsningen satsas medel för språkutveckling i skolan som syftar till att ge barnen bättre förutsättningar för att nå målen i grundskolan genom förbättrade språkkunskaper. Medlen syftar till att ge barnen bättre förutsättningar att nå målen i grundskolan genom förbättrade språkkunskaper. I flera bostadsområden har särskilda verksamheter till stöd för skolarbetet utvecklats, såsom språk- och studieverkstäder i vilka eleverna kan få hjälp med läsläsning och hjälp med att på sitt eget modersmål förstå innebörden i svenska ord och uttryck och därför få bättre förutsättningar att följa undervisningen. Antalet barn som inte klarar godkänt i basämnena minskar i flera av dessa skolor.

I skrivelsen betonas förskolans arbete med att utveckla både det svenska språket och modersmålet hos barnen. Språkutvecklingen är mycket aktiv åren närmast innan skolstarten. Regeringen redogör också i skrivelsen för förskolesatsningen inom ramen för storstadspolitiken. Förskolesatsningen innebär att i alla de bostadsområden som ingår i avtalet erbjuds samtliga barn i åldern 3–5 år, som i dag står utanför förskoleverksamheten, förskola på deltid. Ansträngningar görs för att höja antalet barn i förskoleverksamheten, vilket bl.a. sker genom olika kanaler för kontakter med föräldrar med utländsk bakgrund. I samtliga förskolor i områdena görs personalförstärkningar samtidigt som den språkliga kompetensen hos personalen höjs genom utbildning och genom metodutveckling.

Regeringen pekar i skrivelsen på att det finns en rad uppmärksammade problem kring både modersmålsundervisning och studiehundledning på modersmål, bl.a. är det bara ungefär hälften av de elever som är berättigade till modersmålsundervisning som deltar i sådan undervisning. Ännu färre elever erhåller studiehundledning på modersmålet och modersmålsstöd i förskolan bedrivs i begränsad omfattning. Med anledning av detta fick Skolverket i juni 2001 ett regeringsuppdrag att bl.a. kartlägga organisationen och omfattningen av modersmålsundervisningen samt studiehundledningen i grundskolan och gymnasieskolan. I uppdraget innefattas även modersmålsstöd i förskolan. Verket skall belysa attityder till modersmålet samt behovet av studiehundledning på modersmålet och modersmålsundervisning. Skolverket skall också lämna konkreta förslag på stimulansåtgärder samt eventuella förordningsändringar. Uppdraget skall redovisas senast den 15 maj 2002.

### *Motionerna*

Folkpartiet framhåller i motion 2001/02:Sf33 yrkande 2 att skolan riskerar att bli ännu en segregerande del av det svenska samhället, där de redan missgynnade eleverna med utländsk bakgrund missgynnas på nytt. Sverige är sämre

än genomsnittet i OECD när det gäller att ge barn med utländsk bakgrund en likvärdig utbildning. Dubbelt så många elever med utländsk bakgrund misslyckas i de nationella proven som elever utan utländsk bakgrund. Folkpartiet menar att Sverige behöver en ny skolpolitik och att det är hög tid att skapa en skola som kan ge kunskaper till varje individ utifrån hans eller hennes behov och förutsättningar. Man anser också att genom att prioritera läsning och skrivning redan från förskoleklassen kan barn med utländsk bakgrund komma lika långt i svenska som de med helsvensk bakgrund. Folkpartiet framhåller också att skolan kan bli ett aktivt verktyg i kampen mot segregation. En viktig förutsättning är att bostadssegregationens effekter kan brytas och elever från olika boendemiljöer integreras i en och samma skola. Detta kan åstadkommas genom att elever får större möjligheter att gå på en skola i ett annat område än det där de bor. Det är orimligt att enbart barn som råkar bo i närheten kan komma in på en attraktiv skola. Folkpartiet menar dock att det inte måste vara så att skolor i utsatta områden är mindre attraktiva än andra. Grund- och gymnasieskolor i utsatta bostadsområden bör profileras och genomgå en särskild kvalitetssäkring. Varje skola skall ha stor frihet att forma sin speciella inriktning utifrån lokala förutsättningar och lärarnas intressen och kompetens.

Miljöpartiet anser i motion 2001/02:Sf31 yrkande 13 att förskolan måste fylla sin viktiga roll att förmedla kunskap om olika kulturer, språk och traditioner till den generation som i framtiden skall leva i det mångkulturella samhället. I yrkande 24 menar Miljöpartiet att det är viktigt att flyktingbarn tidigt får tillgång till förskola och att man därmed kan uttrycka sig och förmedla och bearbeta sina upplevelser.

Kristdemokraterna understryker i motion 2001/02:Sf32 yrkande 4 att rätten till hemspråksundervisning måste stärkas ytterligare. Hemspråksundervisning är positiv för den enskilde individen. Dessutom är det en tillgång för samhället med olika invandrargrupper språkkunskaper och kulturella kompetens. Sverige har nytta av två- och flerspråkiga invånare på en mängd olika områden. Miljöpartiet menar i 2001/02:Sf31 yrkande 14 att hemspråkslärarnas status måste höjas till samma nivå som andra språklärares. Alla elever skall ges möjlighet att välja språk som talas i deras närhet.

### *Utskottets bedömning*

Utskottet menar att det är en mycket viktig uppgift för såväl förskola som skola att stimulera och stödja språkinläringen hos barn och ungdomar med utländsk bakgrund. Situationen för de ungdomar som nyligen kommit till Sverige med svårigheter att lära sig svenska och att klara skolan måste naturligtvis mötas med aktiva åtgärder. Utskottet vill framhålla Storstadssatsningen som ett bra exempel. Även kommuner och stadsdelar utanför satsningen bör kunna använda sig av de metoder som används inom satsningen. Varje kommun bör överväga lämpliga åtgärder för de elever som behöver extra stöd i skolan. Satsningen på personalförstärkning i skola och fritidshem gör det möjligt att öka insatserna (jfr prop. 2001/02:1, utg. omr. 16, s. 142, bet. 2001/01:UbU1, rskr. 97). När det gäller modersmålslärarnas ställning hänvi-

sar utskottet till sitt uttalande i betänkande om skolan (bet. 2001/02:UbU10) att det ligger ett värde i att modersmålsundervisningen integreras med den övriga verksamheten i skolan och ses som en del av skolans språkprogram samt att det är viktigt att modersmåls lärarna är en del av skolans lärarlag. Utskottet menar dock att det är viktigt att invänta resultatet av Skolverkets utredning innan eventuella förändringar vad gäller modersmål i skolan kan bli aktuella.

Utskottet behandlade frågan om profilskolor i samband med behandlingen av budgetpropositionen för 2002 (bet. 2001/02:UbU1, s. 29). Utskottet framhöll att det ankommer på kommunerna själva att besluta om t.ex. eventuella profileringar av sina skolor. Utskottet har samma uppfattning nu. När det gäller möjligheten att välja skola inom en kommun är detta också en fråga för kommunen att besluta om.

Utskottet vill vidare peka på OECD:s rapport från hösten 1999 (*Early Childhood Education and Care Policy*). OECD-experterna framhöll där mångfalden och flexibiliteten i det svenska systemet där det finns en mängd former och inriktningar som är anpassade till barnens och familjernas behov, bl.a. språkprogram för invandrarbarn. En tidig satsning på språkinläring får effekter då barnen börjar skolan genom att de kan följa undervisningen redan från skolstart. Utskottet menar dock att läs- och skrivträning i förskolan skall ske på barnens villkor, så att inte förskolan i praktiken kommer att bli en del av skolan. Utskottet vill också framhålla formuleringar i läroplanen för förskolan (Lpfö 98). När det gäller förskolans värdegrund och uppdrag skall förskolan lägga stor vikt vid att stimulera varje barns språkutveckling och uppmuntra och ta till vara barnets nyfikenhet och intresse för den skriftspråkliga världen. Förskolan skall bidra till att barn med annat modersmål än svenska får möjlighet att både utveckla det svenska språket och sitt modersmål. Förskolan skall sträva efter att varje barn utvecklar sitt ord- och begreppsförråd och sin förmåga att leka med ord, sitt intresse för skriftspråk och för förståelsen av symboler samt deras kommunikativa funktioner.

Slutligen vill utskottet framhålla att den nya lärarutbildningen gör att förskollärare och fritidspedagoger blir bättre rustade att möta de nya krav som finns på förskolan. Sedan den nya utbildningens start hösten 2001 utbildas också dessa grupper inom lärarutbildningen. Utbildningen för förskollärare och fritidspedagoger är också förlängd till 140 poäng. Vidare ger den nya strukturen för lärarutbildningen utrymme för lärosätena att erbjuda inriktningar som handlar om läs- och skrivinläring (jfr prop. 1999/2000:135, bet. 2000/01:UbU3, rskr. 2000/01:5).

Med hänvisning till ovanstående anser utskottet att socialförsäkringsutskottet bör avstyra motionsyrkandena.

## Validering

### *Skrivelsen*

Regeringen framhåller i skrivelsen att det är angeläget att den kompetens en enskild person besitter kan dokumenteras. Människor som har studerat och arbetat utomlands bär med sig kunskaper och arbetslivserfarenheter som måste tas till vara. Detta är av vikt för individen såväl som för samhället. Regeringen tillsatte i november 1999 en särskild utredning om validering av vuxnas kunskap och kompetens (dir. 1999:86), vars huvudsakliga uppdrag var att bl.a. organisera och leda ett antal pilotprojekt för att utveckla metoder och modeller för validering av utländsk yrkeskompetens på i första hand gymnasial nivå. Utredningen avlämnade sitt slutbetänkande i oktober 2001. Regeringen bereder för närvarande frågorna om validering och har för avsikt att presentera en proposition under riksmötet 2002/03.

### *Motionerna*

Moderaterna framhåller i motion 2001/02:Sf28 yrkande 4 att personer med framför allt utomnordisk utbildning och yrkeserfarenhet har svårt att få sin utbildning och sina erfarenheter "översatta" till svenska förhållanden. Det är inte sällan invandrade personer möts av en okunskap och en oförståelse för vilken kunskap de har inom sitt yrkesområde. Det handlar om såväl högutbildade akademiker som många andra med gedigna yrkeskunskaper. Dessa personer förlorar i yrkeskunnande genom att hamna utanför yrkeslivet då de, i stället för att arbeta, blir placerade i långdragna grundläggande kurser i svenska.

Kristdemokraterna menar i motion 2001/02:Sf32 yrkande 2 att det måste skapas möjligheter för personer med utbildning från andra länder att få sin utbildning värderad för att så snart som möjligt kunna börja arbeta eller komplettera sin utbildning i Sverige. Arbetssökande med reella kunskaper men utan formell utbildning har ett sämre utgångsläge på arbetsmarknaden vilket måste förändras. Regeringen bör snarast återkomma med förslag på hur denna fråga skall lösas.

Centerpartiet menar i motion 2001/02:Sf27 yrkande 4 att en bidragande orsak till att människor med utländsk bakgrund har svårt att ta sig in på arbetsmarknaden är att arbetsgivare kan tycka att det är svårt att översätta dessa gruppers kunskaper, både på gymnasial och eftergymnasial nivå. Det borde vara naturligt att rena yrkeskompetenser översätts så att eventuella kompletteringar kan göras. I de fall där utbildningsnivån är låg är det viktigt att insatser görs så snabbt som möjligt genom sfi-utbildningar. Genom att förändra det svenska valideringssystemet och se till att det finns kunskap om detta på både central och regional nivå kan insatser göras på ett tidigare stadium.

*Utskottets bedömning*

Utskottet delar regeringens och motionärernas uppfattning att ett väl fungerande system för validering av utbildning och andra kunskaper är viktigt dels för individen, dels för samhället. Validering av en nyanländ invandrades kunskaper, framför allt om den genomförs omgående, kan bidra till att den enskilde får ett arbete kort efter ankomsten till Sverige. Validering kan också på så sätt leda till att samhället bättre kan ta tillvara kunskaperna hos den som kommer till Sverige.

Vad gäller validering av högskolestudier vill utskottet peka på den valideringsverksamhet som utförs av framför allt Högskoleverket. Verket bedömer utländsk högre utbildning för yrkesverksamhet i Sverige samt forskarutbildning som leder till doktorsexamen. Valideringen är avsedd att vara en vägledning för arbetsgivare och för svenska universitet och högskolor. Valideringsverksamhet bedrivs också av Sjöbefälsskolan, Sjöfartsverket, Socialstyrelsen, Jordbruksverket och Luftfartsverket. Validering av utländsk gymnasieutbildning görs av Verket för högskoleservice i samband med antagning till högskoleutbildning.

Vad gäller validering av yrkeskunskaper noterar utskottet att regeringen har för avsikt att presentera en proposition under riksmötet 2002/03. Med hänvisning till ovanstående anser utskottet att socialförsäkringsutskottet bör avstyrka motionsyrkandena.

## Behovet av forskning

*Motionen*

Miljöpartiet anser i motion 2001/02:Sf31 yrkande 15 att det finns ett kontinuerligt behov av kunskap om integrationsfrågor genom forskning, djupstudier och statistik. Det finns också behov av att ta del av den forskning och den diskussion om ett mångkulturellt samhälle som finns i många andra länder.

*Utskottets bedömning*

Utskottet vill framhålla den mängd forskning som pågår inom området invandring och integration, bl.a. inom verksamhetsområdet för Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (FAS). Andra finansiärer inom området är Vetenskapsrådet och Riksbankens Jubileumsfond. Inom området internationell migration och etniska relationer pågår projekt vid en rad högskolor och möjligheten att bedriva forskarutbildning inom området finns sedan 1999. Vidare tas en mängd statistik som rör dessa områden fram. Det ingår också i Integrationsverkets uppgifter att följa den aktuella forskningen i frågor som rör verkets arbetsområde. Utskottet vill också peka på den kunskapsbank som håller på att byggas upp inom ramen för arbetet med handlingsplanen mot rasism, främlingsfientlighet, homofobi och etnisk diskriminering där en central del är uppbyggnaden av en nationell kunskapsbank med information om olika metoder för ett framgångsrikt arbete där även internationella erfarenhet-

er ingår (jfr prop. 2001/02:1, utg. omr. 8, s. 22). I kunskapsbanken kommer såväl nationell som internationell forskning att redovisas. Med hänvisning till ovanstående anser utskottet att socialförsäkringsutskottet bör avstyrka motionsyrkandet.

## Gömda barns skolgång

### *Motionen*

Miljöpartiet menar i motion 2001/02:Sf31 yrkande 16 att det bör vara möjligt att erbjuda barn som gömmer sig för att undgå utvisning någon form av skolgång. Barn kan leva gömda under lång tid i Sverige vilket innebär en påfrestning för dem. Möjligheten till skolgång skulle underlätta för deras psykiska hälsa och fortsatta utveckling, oavsett om de får stanna i Sverige eller inte.

### *Utskottets bedömning*

Utskottet har nyligen behandlat frågan om skolgång för gömda barn. I betänkandet *Asylsökande barns skolgång m.m.* (2001/02:UBU3) avstyrktes ett yrkande om en utredning om vilka möjligheter som kan finnas att erbjuda gömda barn skolgång. Riksdagen fattade beslut i enlighet med utskottets förslag (rskr. 2001/02:11). I betänkandet menar utskottet att rätt till utbildning inte bör gälla barn som hålls gömda inför verkställighet av ett beslut om avvisning eller utvisning. Utskottet har ingen annan uppfattning nu. Med hänvisning till ovanstående anser utskottet att socialförsäkringsutskottet bör avstyrka motionsyrkandet.

## Sexualundervisning i skolan

### *Motionen*

I motion 2001/02:Sf31 yrkande 28 fäster Miljöpartiet uppmärksamheten på att många ungdomar med invandrabakgrund inte tillåts delta i skolans sexualundervisning för sina föräldrar. Hur denna kunskap skall komma dessa ungdomar till del måste lösas. Miljöpartiet menar att en möjlighet är att Integrationsverket tillsammans med ungdomsmottagningarna och skolorna startar ett samarbete för att nå ungdomarna. En dialog bör även föras med invandrarföreningarna.

### *Utskottets bedömning*

Utskottet vill inledningsvis understryka betydelsen av en väl fungerande sexualundervisning i skolan. Det är viktigt att unga människor diskuterar och reflekterar över begrepp som identitet, sexualitet, kärlek och jämställdhet. När det gäller frågan om undervisningen just för ungdomar med invandrabakgrund menar utskottet att det är viktigt att de rättigheter som tillkommer elever i grund- och gymnasieskolan självfallet gäller för alla. Det framstår

således som självklart för utskottet att samtliga elever också bör delta i sexualundervisningen i skolan. Utskottet menar också att det är viktigt att lärarna informerar de föräldrar som motsätter sig att deras barn deltar i sexualundervisning om syftet med undervisningen och också så långt det är möjligt samverkar med föräldrarna när det gäller genomförandet av undervisningen. Utskottet anser att det ankommer på kommunen och skolan att besluta om hur undervisningen skall genomföras så att den når alla. Med hänvisning till ovanstående anser utskottet att socialförsäkringsutskottet bör avstyrka motionsyrkandet.

Stockholm den 25 april 2002

På utbildningsutskottets vägnar

*Jan Björkman*

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Jan Björkman (s), Britt-Marie Danestig (v), Beatrice Ask (m), Eva Johansson (s), Inger Lundberg (s), Yvonne Andersson (kd), Majléne Westerlund Panke (s), Per Bill (m), Torgny Danielsson (s), Erling Wälivaara (kd), Catharina Elmsäter-Svärd (m), Gunnar Goude (mp), Sofia Jonsson (c), Ulf Nilsson (fp), Agneta Lundberg (s) och Anders Sjölund (m).

# Avvikande meningar

## 1. Svenskundervisning för invandrare

av Beatrice Ask (m), Per Bill (m), Catharina Elmsäter-Svärd (m) och Anders Sjölund (m).

Moderaterna menar att måluppfyllelsen i integrationspolitiken, bl.a. vad gäller introduktionen för nyanlända flyktingar är alltför låg. Introduktionen är inte anpassad till individens bakgrund och förutsättningar. Exempel på detta är att en stor del av de flyktingmottagande kommunerna inte erbjuder några möjligheter att välja inriktning på introduktionsprogrammet och att deltagarna i svenskundervisning för invandrare sällan delas in efter yrkesbakgrund. En stor del av deltagarna fullföljer inte heller undervisningen. Bristerna i introduktionen förlänger bidragsberoendet och försvårar möjligheten till egenförsörjning. Vi anser att kraven på svenska för invandrare måste skärpas och utbildningen individualiseras. Utbildningen skall skapas kring den enskildes behov och förutsättningar. För att åstadkomma detta bör de som invandrat ges möjlighet att välja undervisning och utbildningsanordnare genom ett s.k. checksystem. På så vis undviks många av de problem som är förknippade med dagens svenskundervisning. Checken skall individanpassas efter behovsprövning så att var och en ges möjligheter till undervisning utifrån sina individuella behov. När pengarna följer individen kommer konkurrensen mellan utbildningsanordnarna att höja kvaliteten. Resultaten av sfi-undervisningen skall utvärderas årligen, och resultaten skall offentliggöras.

## 2. Svenskundervisning för invandrare

av Sofia Jonsson (c).

Centerpartiet anser att möjligheterna till arbete och ökat deltagande i det svenska samhällslivet nås genom kvalitetssäker undervisning i svenska för invandrare. Genom god svenska når man kunskap om Sveriges historia, kultur, lagar och regler. Jag menar att goda kunskaper i svenska är en förutsättning för att kunna etablera sig i samhället. Svenskundervisningen för invandrare måste bli mer fordrande när det gäller resultat och undervisningen bättre anpassas efter elevernas livssituation, bakgrund, förkunskaper samt intresse. Även kvalitet, pedagogik och metodik måste förbättras. Erfarenhet visar att de personer som snabbt får tillgång till arbetsmarknaden tillgodogör sig svenskundervisningen bättre och tillgången till arbetsmarknaden ger känslan av såväl samhörighet som delaktighet. Jag menar därför att svenskundervisningen för invandrare bör kombineras med praktik på arbetsplatser.



### 3. Svenskundervisning för invandrare

av Gunnar Goude (mp).

Miljöpartiet anser att svenskundervisning för invandrare skall börja ännu tidigare än inom tre månader från det att den nyanlände folkbokförts i en kommun. Svenskundervisning kan gärna erbjudas i samband med något annat integreringsprojekt eftersom det är lättare att lära sig språk i en relation än från katedern. Kommunerna bör också samarbeta mer med de lokala arbetsförmedlingarna i syfte att finna praktikplatser.

### 4. Språk och utbildning

av Ulf Nilsson (fp).

Folkpartiet menar att en bra utbildning kan ge människor självförtroende och identitet. I dag riskerar skolan att bli ännu en segregering del av det svenska samhället, där de redan missgynnade eleverna med utländsk bakgrund missgynnas på nytt. I en jämförelse med andra OECD-länder lyckas elever som är första generationens invandrare betydligt bättre i de flesta andra OECD-länder än i Sverige. Dubbelt så många elever med utländsk bakgrund misslyckas i de nationella proven, som elever utan utländsk bakgrund. Det behövs en ny skolpolitik som kan skapa en skola som kan ge kunskaper till varje individ utifrån hans eller hennes behov och förutsättningar. Genom att prioritera läsning och skrivning redan från förskoleklassen kan barn med utländsk bakgrund komma lika långt som de med helsvensk bakgrund. Jag anser också att den bostadssegregation som finns i Sverige befästs i skolan. Skolan kan dock bli ett aktivt verktyg i kampen mot segregation genom att elever får större möjlighet att gå på en skola i ett annat område än där de bor. Det måste inte heller vara så att skolor i utsatta områden är mindre attraktiva än andra. Grund- och gymnasieskolor i utsatta bostadsområden bör profileras och genomgå en särskild kvalitetssatsning. Varje skola skall ha stor frihet att forma sin speciella inriktning utifrån lokala förutsättningar och lärarnas intressen och kompetens.

### 5. Validering

av Beatrice Ask (m), Per Bill (m), Catharina Elmsäter-Svärd (m) och Anders Sjölund (m).

Moderaterna menar att det finns problem med att personer med framför allt utomnordisk utbildning och yrkeserfarenhet har svårt att få sin utbildning och sina erfarenheter "översatta" till svenska förhållanden. Det är inte sällan invandrade personer möts av okunskap och oförståelse för vilken kunskap de har inom sitt yrkesområde. Det handlar såväl om högutbildade akademiker som om många andra med gedigna yrkeskunskaper. Vad dessa personer behöver är inte att bli placerade i långdragna grundläggande kurser i svenska

språket och under tiden förlora i yrkeskunnande genom att hamna utanför yrkeslivet. För att få en väl fungerande arbetsmarknad behövs hjälp med ”översättningen” av kompetensen. Det är beklagligt att problemet har fått fortgå så länge och vi förutsätter att regeringen presenterar en proposition om validering under hösten 2002.

## 6. Validering

av Yvonne Andersson (kd) och Erling Wälivaara (kd).

Kristdemokraterna menar att kunskapsvalidering är av stor betydelse för möjligheterna till inträde på den svenska arbetsmarknaden. Vi anser därför att det måste skapas möjligheter för personer med utbildning från andra länder att få sin utbildning värderad för att så snart som möjligt kunna börja arbeta eller komplettera sin utbildning i Sverige. I dag har arbetssökande med reella kunskaper men utan formell utbildning ett sämre utgångsläge på arbetsmarknaden, vilket måste förändras. Vi uppmanar regeringen att snarast komma med förslag på hur frågan skall lösas.

## 7. Validering

av Sofia Jonsson (c) och Ulf Nilsson (fp).

Centerpartiet menar att en bidragande orsak till att människor med utländsk bakgrund har svårt att ta sig in på arbetsmarknaden, är att arbetsgivare kan finna det svårt att översätta dessa gruppers kunskaper, både på gymnasial och eftergymnasial nivå, till svenska förhållanden. Det borde vara naturligt att ren yrkeskompetens valideras, precis som för högskolestudier, så att eventuella kompletteringar kan göras. I de fall där utbildningsnivån är låg är det viktigt att insatser görs så snabbt som möjligt genom sfi-utbildningar. På detta sätt blir det möjligt för dessa grupper att snabbare komma in i det aktiva yrkeslivet. Genom att förändra det svenska valideringssystemet och se till att det finns kunskap om detta på både central och regional nivå kan insatser göras på ett tidigare stadium.

## Särkilda yttranden

### 1. Svenskundervisning för invandrare

av Yvonne Andersson (kd) och Erling Wälivaara (kd).

Kristdemokraterna stöder det förslag som Riksdagens revisorer framfört om att sfi skall kunna samordnas med arbetsmarknadspolitiska program. Vi anser att en pedagogisk metod som innebär svenskundervisning kombinerat med en praktikplats eller ett arbete inte enbart skulle främja språkinläringen utan även underlätta det fortsatta steget ut på arbetsmarknaden. Enligt vår mening bör arbetspraktiken i första hand ske inom den bransch eller det yrke där personen tidigare arbetat.

### 2. Svenskundervisning för invandrare

av Ulf Nilsson (fp).

Folkpartiet menar att till invandringens stora misstag räknas den minskning av antalet timmar i svenskundervisningen som genomförts under en rad av år samt den ökade centraliseringen av undervisningen. Större flexibilitet och mångfald är absolut nödvändigt om undervisningen skall kunna nå goda resultat bland varierande grupper studerande med olikartade förutsättningar. Jag anser också att för invandrare med tillfälliga arbeten eller praktik på någon arbetsplats bör det finnas möjlighet till deltidsstudier med anknytning till det egna arbetet. Likaså bör studierna kunna ske i annan "naturlig" miljö, särskilt för dem som inte är vana vid teoretiska studier. För lågutbildade är de praktiska yrkesstudierna avgörande. Genom ett system med studiecheckar kan individen välja den svenskutbildning som passar henne bäst. Konkurrensen mellan studiearrangörerna kan ge upphov till ständiga förbättringar, och elevernas initiativ och ansvar skulle få direkt uttryck i deras val av studieplats.

### 3. Språk och utbildning

av Britt-Marie Danestig (v).

Vänsterpartiet anser att elevernas möjlighet att fritt välja skola förstärker segregationen, vilket bekräftas bl.a. av den forskning som bedrivits av Donald Broady, Mats B Andersson och Mikael Palme inom det s.k. Välfärdsboks-lutet. Även etableringen av fristående skolor på etnisk eller religiös grund har enligt vår mening en segregerande effekt. Enligt Skolverket har också den sociala snedrekryteringen till gymnasieskolans studieförberedande program ökat under de senaste åren. Man bör också vara medveten om att det som avgör elevernas val av skola inte alltid är faktiska skillnader när det gäller utbildningens innehåll eller kvalitet, utan faktorer som status och livsstil.

Alltför homogena grupper skapar inte den dynamik som är en pedagogisk tillgång och som bidrar till tolerans och förståelse mellan elever med olika social och etnisk bakgrund.

Vi delar uppfattningen att barn till dem som gömmer sig undan avvisning från Sverige skall ha rätt till skola och förskola. Glädjande nog fungerar det så i praktiken redan i dag på många håll i landet.